

Nem értjük...

// „...lépcsőháztvédelmi egyletek alakulnak,

Nem értjük, hogy kerül terroristából

ennyi, ..//

László Noémi: Álom ÉS, 2015. november 20.

**Gazdasági és politikai folyamatok Magyarországon
2015. IV. negyedév**

Készítette: Petschnig Mária Zita és Kéri László

Budapest, 2016. január 15.

Tartalom

Előszó.....	3
I. Kormányzati fejezet.....	3
1. Külső körülmények, nemzetközi háttér.....	3
2. Kormányzati kalandok az utolsó negyedévben.....	7
3. Konfliktusok, ügyek, gondok a kormányzati mindennapokban.....	10
3.1. <i>Simicska-háború – utolsó lőszerig.....</i>	<i>11</i>
3.2. <i>A TV2 kivásárlásának kalandos és fordulatos hónapjai.....</i>	<i>12</i>
3.3. <i>Egy sportszerető kormány titkai.....</i>	<i>15</i>
II. Gazdasági kérdések.....	21
1. Problématorlódás Paks II. körül.....	21
1.1. <i>Az atomtemető és finanszírozási kérdései.....</i>	<i>21</i>
1.2. <i>A környezetvédelmi hatástanulmány.....</i>	<i>23</i>
1.3. <i>Az Európai Unió kifogásai.....</i>	<i>24</i>
1.3.1. <i>A fűtőanyag-szállítás problémája.....</i>	<i>24</i>
1.3.2. <i>Kötelezettségszegési eljárások.....</i>	<i>24</i>
2. A kereskedelmi cégek vegzálásai.....	29
3. Az állami földvagyon privatizálása.....	34
4. A brókerbotrányok károsultjainak kártalanítása.....	38
5. Bankügyek.....	41
III. Év végi körkép az ellenzék helyzetéről.....	43
IV. Néhány általános tanulság és kitekintés a 2016. évi kihívásokra.....	46
1. Külső körülmények.....	48
2. Belső adottságok.....	51
3. Gazdasági várakozások 2016-ra 2015 végén.....	57
4. Az Orbán-kabinet jövőjének általános összegzése.....	60
Függelék.....	63

Előszó

Néha egy átfogó elemzésnek a rendszerét a legnehezebb kigondolni. A most mögöttünk hagyott negyedévvel például így jártunk. A korábbi években két-három hónapnyi távolságtartás elegendő volt ahhoz, hogy eldöntessük: mi minősíthető külügyi kérdésnek, s mi az, amit már belpolitikának kell tartanunk. Mi az, ami gazdasági kérdés, s hol a határ a szűkebben vett, kormányzati tevékenység, meg a napi költségvetési trükközések között? 2015 őszi és koratéli hónapjaiban úgyszólván hetente kellett megszervezni e szétválasztásokkal. E mostani áttekintés **rendszer**e több ponton is erőszakot tett a folyamatok szembeszökően összegabalyodott egységén. Az áttekinthető és elolvasható kifejtés érdekében ezúttal mi döntöttük el, hogy mi az, ami gazdasági, mi az, ami külpolitikai, s mi az, ami szűkebben értelmezhető kormányzati kérdés. A tartalomjegyzék egyértelműen jeleníti meg az ez ügyben hozott, végső döntéseinket. Lezártunk megint egy évet, s ilyenkor a következő évre vonatkozó előrejelzésekkel is rendre kísérletezünk. Ezúttal a korábbiakhoz képest bővebb terjedelemben tettük.

I. Kormányzati fejezet

1. Külső körülmények, nemzetközi háttér

Kezdjük a legelemibb tényekkel. 2015 utolsó negyedévét ugyanúgy a menekültügyek határozták meg, mint a megelőző néhány hónapét. Az év egészére visszatekintve nagy magabiztossággal jelenthetjük ki, hogy ez a váratlan, a kontinens egészét villámcsapásként érő problémahalom 2015 legjelentősebb eseménye lett. Nálunk is.

A 2015. évi összegezett adatok szerint Európába valamivel több, mint másfélmillió menekült érkezett, s közülük csaknem négyszázezeren járták meg és át Magyarországot. Menedék iránti kérelmet 177 122 fő nyújtott be nálunk, azaz a regisztráció nélkül rajtuk keresztül haladt tömeg nagysága meghaladta azokét is, akikről legalább valamiféle hivatalos/nyilvántartott képünk van/volt. Menekülte/oltalmazotti státuszt közülük összesen 489 fő kapott, s tőlünk 5667 menekültet toloncoltak ki, pontosabban – vissza, túlnyomórészt Szerbiába. Azt még nem tudni, hogy Nyugat-Európából hozzánk majd mekkora tömeget fognak visszaküldeni, az eddigi megkeresések szerint mintegy 45 ezer fő esetében érkezett már Magyarországra történő, ilyen értelmű megkeresés. Január 2-ig mindössze 1402 főt küldtek vissza hozzánk. Nagy leegyszerűsítésekkel azt is mondhatjuk, hogy a különféle

okokból nemkívánatosnak minősülő menekültek ide-odaküldözgetésének kölcsönösen elfogadható nemzetközi gyakorlata éppen mostanában formálódik. S csak annyi biztos, hogy a jövőbeni szabályokat a legkevésbé sem a most hatályban lévők szellemében fogják kialakítani.

S hogy 2016-ban mi lesz, hányan és honnét jönnek majd? Erről legfeljebb találgatni lehet. Annyi mindentől függ ez még. Az előző negyedéves krónikánkban megkülönböztetett terjedelemben elemeztük a menekültkérdésnek mind a hazai, mind pedig a nemzetközi kulcskérdéseit. Értelmezési keretként felrajzoltunk egy olyan fogalmi rendszert, amelyben tizenkét alapkérdést, s ezeknek az egymáshoz való viszonyát kellene ahhoz szemügyre vennünk, hogy a rejtélyben eligazodhassunk. A legegyszerűbb megoldás persze az lenne, ha ezúttal elővennénk ezt a 12 összetevőt, s megnéznénk, hogyan állunk velük mostanság. Mindenekelőtt terjedelmi okokból nem szándékozunk ezt tenni, hanem megelégszünk az elmúlt negyedév csomópontjainak futólagos áttekintésével.

(Menekültügy szeptember után – és november 13. előtt.) Nagy vonalakban a problémák fontossági sorrendje a következő rangsort öltötte magára: 1. Az őszi hónapok kezdete eleinte a magyar határ lezárását követő zavaros helyzettel volt leginkább jellemezhető. A konfliktusok látványos része, s a nemzetközi média-érdeklődés átterelődött a horvát-szerb, majd a horvát-szlovén határvidékek felé. 2. Idővel egyenrangú feszültségzónává erősödött fel az osztrák-német idegenrendészeti és határvita is, itt a gondok hasonló jellegűek voltak, mint délebbre. 3. Mindeközben lassan, de egyre erőteljesebben kezdett megváltozni a korábbi egyértelműen befogadás-párti német közvélemény hangulata is. Elszaporodtak a menekültekkel szembeni alkalmi erőszakos cselekmények, s lassan kezdett szervezett politikai erővé válni az ellenző tábor is. 4. Feltehetően a belpolitikai nyomás is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a német politika vezérkara egyre nagyobb nyomást kezdett gyakorolni az Unió egészére is a z egyes országokra kimérhető kvóták kötelező mivoltáért. S nem kevés ingerültséggel érzékelték a kötelező kvótával szembeni tiltakozások erejét. Ebben Magyarország továbbra is kezdeményező volt, de már távolról sem magára hagyottan. 5. Mindeközben a kezdeti orosz katonai fellépés nemcsak rendszeressé, de egyre hatékonyabbá is vált, s az Asszad-rendszer megmenekülésének egyre komolyabb esélye kezdett kirajzolódni - Törökország mind nagyobb bosszúságára. Ez utóbbi tényező meglehetősen pikánsná színeződött, mert az Unió vezetői éppenséggel Törökország hatékonyabb megsegítésével, s egyéb módon történő felértékelésével szerették volna azt elérni, hogy a térségből a jövőben sokkal kevesebb menekült érkezhessen Európába. Az orosz beavatkozás

eredményessége viszont éppen a török érdekeket látszott leginkább sérteni. Mint látható, e tényező-együttesben maguk a menekültek váltak a legkevésbé érdekessé. Őket ekkoriban valamiféle természeti adottságnak tekintették. Aztán, egyetlen nap alatt minden megváltozott.

(Menekültügyek november 13. után) 2015. november 13-ának estjén néhány óra leforgása alatt egy világ omlott össze. S megint Párizsban. Egyszerre több helyszínen zajlott olyan méretű és brutalitású mészárlás, amelyet Európa 1945 óta nemigen élt meg. Stadionban, étteremben, kávéházban és rock koncerten ölték válogatás nélkül a gyanútlan hétvégi szórakozókat. Mintegy száznegyven ember esett e terrortámadás áldozatául, a lehetséges sebesültekről máig sincs pontos számunk. Egyetlen óra alatt kapta meg egész Európa azt a leckét, hogy ez a háború nemcsak a Közel-Keleten zajlik, hanem most bár bárhol és bármikor. A problémák fontossági sorrendje napokon belül radikálisan átrendeződött. 1. Első helyre került az elemi biztonság, a közterületek védelme. Nem egy helyen (Franciaországban és Belgiumban több helyszínen is) ideiglenesen rendkívüli állapotokat vezettek be. A városi tájak megszokott részévé váltak a felfegyverzett ellenőrző/rendfenntartó csoportok. *Európa kezd izraelizálódni* - mondta egyik kollégám arra utalva, hogy ott már évtizedek óta megszokott látvány a fegyveres rendfenntartás jelenléte. 2. Elemi erővel került elő a menekültek származása, háttere, a terrorszervezetekkel való kapcsolatuk, s minden olyan negatív ítélet, amely addig lappangott a közvélekedés nyilvános felszíne alatt. 3. S mindennek következtében, hihetetlen erővel mozdult meg a társadalmak idegen-ellenes része, kaptak lábra a legkülönbözőbb szélsőséges csoportok. 4. Kitört az eddig lassacskán csordogáló össznépi vita: mi legyen a menekültekkel? Át kell-e nevelni őket? Vissza kell-e küldeni őket? Mi lehet a stratégiai cél - az asszimiláció, vagy az integráció? Mi lehet ez ügyben az elmúlt évtizedek európai mérlege? 5. Ezen belül a leglátványosabb fordulatot Németország tette meg, ahol a szilveszteri kölni események csak olajat locsoltak a kezdődő tűzre, és sejteni sem lehet még e fordulat végét akkor, amikor ezt a krónikát írjuk. 6. A szíriai háború persze folyik tovább, de ezen belül három ponton is sokkal, de sokkal forróbb a helyzet, mint amilyen akár fél évvel korábban is volt. Időközben az orosz-török konfliktus elérkezett a nyílt összecsapások és a kemény gazdasági háborúskodás szintjére. A belső török helyzetben elszaporodtak a nagyon látványos, belső terror-akciók. (Ankarai és isztambuli véres robbantgatásokkal). S a legújabb momentum: Irán és Szaúd-Arábia nyíltá vált konfliktusa....

E háború felfoghatatlan metszeteit leginkább egy, a Daily Mail-ben megjelent olvasói levél teljes szövegének közlésével illusztrálhatjuk:

Miért nehéz rendet teremteni Szíriában?

Aubrey Bailey, A Daily Mail olvasója egy rövid levélben foglalta össze a helyzetet a brit lapban.

Még mindig zavaros, hogy mi történik a Közel-keleten? Hadd magyarázzam el. Mi az iraki kormányt támogatjuk az Iszlám Állam elleni harcban. Az Iszlám Államot nem szeretjük, habár az a Szaúd-Arábia támogatja, amelyet kedvelünk. Aszadot, a szíriai elnököt nem szeretjük. Támogatjuk az ellene küzdőket, kivéve az Iszlám Államot, amely harcban áll vele. Iránt nem szeretjük, habár Irán támogatja az iraki kormányt az Iszlám Állam elleni harcban. Szóval barátaink egy része az ellenségeinket támogatja, az ellenségeink egy része pedig a barátunk. Továbbá az ellenségeink egy része valamely más ellenségünk ellen harcol. Mi szeretnénk, ha ez utóbbi ellenségeink veszítenének, de nem szeretnénk, ha az ellenük harcoló ellenségeink győznének. Ha legyőzzük azokat az embereket, akiket le szeretnénk győzni, lehet, hogy olyanok lépnek a helyükre, akiket még kevésbé szeretünk. És mindez azzal kezdődött, hogy megszálltunk egy országot, hogy kiűzzük onnan a terroristákat, akik nem is voltak ott, egészen addig, míg oda nem mentünk, hogy kizavarjuk őket. Érti már?

Nov. 25.

Ha összehasonlítjuk a november 13. előtti probléma-regiszttert az utánival, akkor elképesztő mélységű fordulatot érzékelhetünk. Továbbá azt is, hogy az új fejlemények sokkal több veszélyforrást és konfliktus-éleződési lehetőséget rejtenek magukban, mint a november előtti állapotok. Ezek voltak tehát a magyar belpolitikai helyzetet kívülről körülhatároló, leginkább meghatározó jelentőségű eseményei. Azt talán mondani sem kell, hogy a feszültségek roppantul rátelepedtek a nemzetközi érintkezés egyéb területeire is, minek következtében úgyszólván valamennyi kapcsolati mezőben a megszokottakhoz képest sokkal idegesebb, nyugtalanabb viszonyok kezdtek úrrá lenni. Mindezeknek a belső viszonyainkra való áttételei számos egyéb, többnyire a korábbi bonyodalmakból származó ügyekkel kombinálódva válhattak belpolitika-alakító tényezőkké.

Irodalom a külső feltételekhez, s a menekültügyhöz:

- Schein Gábor: Menekülttükör.ÉS. okt. 30.
- Útszükület. Az EU áthangolja a menekültpolitikáját. HVG. okt. 31.
- A nyerő tipp. Lehet-e előre jelezni a menekültek számát? MnCs. nov. 5.
- Dalibor Rohác: A párizsi terrortámadások öt tanulsága Európa számára. ÉS. nov. 20.
- A biztonság szertefoszlott illúziója. HVG. nov. 21.
- Csapás a hátországra. MnCS. nov. 19.

- Tamás Pál: Muttihány, Nsz. nov. 24.
- Félelem igazgat Európa bezárkózó válasza a terrortámadásra. HVG. nov. 28.
- Pröhle Gergely: Feladat és remény. Heti Válasz, dec. 19.
- John Sattuck: Terroristák és menekültfront. Nsz. dec. 4.
- Menni lehet, jönni alig. Nsz. jan. 2-3.

http://www.welt.de/debatte/kommentare/article149389347/Jetzt-passiert-in-Europa-genau-das-was-Putin-gefaellt.html?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201511

http://kard.blog.hu/2015/11/28/vagy_kvota_vagy_schengen_a_ketto_egyutt_nem_megyhttp://hvg.hu/vilag/20151125_Merkel_elmondta_miért_kell_mégis_a_menekuhttp://hvg.hu/itthon/20151127_Beszolt_Magyarországnak_az_Europa_Tanacs

<http://mno.hu/kulfold/menekultkerdes-a-masik-szemuvegen-at-1311980>

http://hvg.hu/vilag/20151102_Kezd_ijeszto_meretekeket_olteni_a_menekulte

http://magyarorszagmuhely.blog.hu/2015/11/27/magyarorszag_es_a_menekultek?utm_medium=lista&utm_campaign=bloghu_cimlap&utm_source=keres%C3%A9si%20tal%C3%A1latok?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201511http://hvg.hu/itthon/20151210_Rekordokat_dontoget_Magyarorszag_a_meneku

http://hvg.hu/itthon/20151211_Mindossze_101_menekult_vette_el_a_magyaro

http://hvg.hu/velemeney/20151228_TGM_A_menekultek_eve

2. Kormányzati kalandok az utolsó negyedévben

Szeptembertől szilveszterig számtalan fontos esemény, döntés, siker és kudarc fémjelzte az Orbán-kabinet ténykedését. A sokak által várt kormányzati átalakításból viszont legfeljebb a régóta lebegtetett Rogán-előléptetés lett az egyetlen valóban lényeges változás.¹ Várták is sokan, hogy ebből előbb-utóbb majd Lázár és az új fiú között permanens belső háború lesz. Nos, ezen az őszön annyi egyéb teendőjük akadt, hogy e lehetséges feszültségóc eszkalálódására már csak 2016-ban nyílik esély. A kormányzati aktivitási mezőt ezúttal is érdemes kettéválasztanunk, s elkülönítve vizsgálni a kormányfői tevékenységet a kabinet döntési nagyüzemétől. Még akkor is, ha tisztában vagyunk azzal: Orbán nélkül nem történhetett semmi lényeges sem.

A kormányfő ebben a negyedévben is produkált néhány emlékezetes fellépést. A mélyebb számbavételt mellőzve, elegendőnek tűnik kiemelni néhány olyan szereplését, amely önmagában is alkalmas a kormányzati filozófia egészének megvilágítására. Őszi

¹ Rogán új helyzetét, s az ide vezető útját kitűnően elemezte a Magyar Narancs okt. 29-ei számában megjelent írás: Bezárult kör: Rogán pályája miniszterségéig.

beszédeinek legemlékezetesebb darabja valószínűleg az volt, amit az európai néppártok kongresszusán mondott el, s amelyben az állította, hogy a migrációs hullám tulajdonképpen az európai baloldal összeesküvésének a következtében állott elő. Ha mindezt Kisvárdán, vagy a Millenárison mondja el, akkor legfeljebb a másnapi nagyköveti jelentések kései visszhangjaként akadt volna némi morgolódás. Így viszont sikerült neki megint legalább három napra vezető nemzetközi hírré válnia. /A beszéd teljes szövegét itt lehet elolvasni: http://www.miniszterelnok.hu/beszed/orban_viktor_beszede_az_europai_neppart_kongresszusan20151026/

Három nappal később a Fideszhez közel álló szellemi műhelyek bemutatták „Az idők jelei”- című elemzésüket, s ezen az összejövetelel Orbán Viktor szokatlanul nagy terjedelmű beszédben fejtette ki a nemzetállamok újból domináns szerepével kapcsolatos nézeteit. S mint ezekben a napokban többször is, itt sem állhatta meg azt, hogy ne célozgasson Soros György állítólagos szerepére az európai migráció hullámok kialakulásában. A beszéd tulajdonképpen sokszempontú foglalata mindannak, amit a kormányfő Európáról, a rendszerváltásról, nemzetállamról, a jövőről mostanság gondol, ezért érdemes ezt a szöveget teljes terjedelmében is ide idézni:

http://www.miniszterelnok.hu/beszed/orban_viktor_beszede_az_idok_jelei_vitairat_bemutatasakor . E két megnyilvánulásának visszhangja valóban zajosra sikeredett, íme egy csokorra való a korabeli értékelésekből:

http://varanus.blog.hu/2015/10/31/orban_vezer_retteg

http://hvg.hu/itthon/20151030_Orban_latni_veli_az_EU_megszallas_tervet?s=hk

http://www.miniszterelnok.hu/cikk/europa_nepei_kezdenek_felebredni

http://www.miniszterelnok.hu/cikk/europat_elarultak

http://mandiner.hu/cikk/20151030_orban_a_migracio_baloldali_osszeeskuves_europa_ellen

<http://gepnarancs.hu/2015/10/orban-szerint-a-nemzetallamokat-gyengiteni-akaro-aktivistak-tamogatjak-az-invaziot/> http://index.hu/belfold/2015/10/30/orbannak_a_vilag-osszeeskuves_az_uj_illiberalis_allam/

<http://gepnarancs.hu/2015/12/orban-osszeeskuves-elmelete-a-bevandoorlokat-baloldali-szavazoknak-hozzak/>

Következő emlékezetes szereplését a Magyar Diaszpóra Tanácsa Budapesten, december másodikán tartott rendezvényén jegyezhetjük fel. Ez alkalommal szokatlanul hosszan fejtette ki Európa hanyatlásával kapcsolatos nézeteit, valamint az újkori

népvándorláshoz (ő tudatosan így nevezte a menekülthullámot) fűződő ellenérzéseit. Tegyük hozzá, nem volt kis bravúr olyan közönség előtt leleplezni a migrációt, aholis többségükben per definitionem menekült-eredetű képviselők jelentették a hallgatóságot...

http://www.miniszterelnok.hu/beszed/orban_viktor_beszede_a_magyar_diaszpóra_tanács_v._ulesen

2015-ös beszédfolyamának méltó záró darabja lett a Fidesz december 13-ai kongresszusán elmondott győzelmi beszéde lett. Ez a hosszú beszéd legalább három síkon nagyon érdekes dokumentum. Részben az általa adott "történelmi áttekintés" okán, ami nem más, mint az 1988 óta eltelt 26 év Orbán Viktor-szerinti értelmezése. Részben az a páratlanul sikeresnek tartott győzelmi jelentés, amivel az elmúlt időszakban megvívott harcait összegezte. Részben pedig annak a nem is nagyon titkolt igénye, hogy a következő évtizedekben el sem lehet képzelni másféle politikai életet, csak az ő általa megjelenítettet. http://www.miniszterelnok.hu/beszed/orban_viktor_beszede_a_fidesz_magyar_polgari_szoveg_xxvi_kongresszusan. A kongresszusról készült néhány perces video-összegzés is meglehetősen pontos tükrözi a győzelmi hangulatnak, továbbá a következő időszakokra történő egyszemélyi-vezetői bejelentkezésének is:

<https://www.facebook.com/orbanviktor/videos/vb.298090296092/10153736773401093/?type=2&theater>

Az év legutolsó orbáni produkciója rendszerint a Magyar Nemzet-béli ünnepi, karácsonyi interjú szokott lenni. Nos, az idők változásainak kézzelfogható jeleként ez az interjú ezúttal a Magyar Idők-ben jelent meg, s azt a funkciót valóban teljesítette, hogy az egész év folyamatait az ő szempontjából foglalja össze:

http://www.miniszterelnok.hu/interju/orban_viktor_interjuja_a_magyar_idoknek

Az imént megidézett kormányfői világnézeti/népnevelői/politikai hitvallásokat tartalmazó beszédek, interjúk kritikai elemzésétől **ezúttal eltekintünk. Főként terjedelmi okokból, de praktikus magyarázatunk is akad.** Lényegében e beszédhullám legvégén hozta úgy a sors, hogy Orbán Viktor világgépét egy hosszabb írásban kellett kivesézniem. Ez az írás majd februárban jelenik meg, de e krónikához csatolva, az elemzésünk végén úgy ajánlható, mint az itteni ponthoz fűzött bőséges lábjegyzet. (Ld. az anyag legvégén, mellékletként.)

3. Konfliktusok, ügyek, gondok a kormányzati mindennapokban

A kormányzati tevékenység tágabban vett világára tekintve mindenekelőtt a térfoglalás, az újraelosztás, az új erőcsoportok helyzetbe hozásának megállás nélküli erőltetése volt az őszi legszembetűnőbb mozzanata. A döntési sorozatok közül a legjelentősebbek természetesen a gazdasági működés területén voltak tetten érhetőek. Ezért a jelentősebb ügyeket a gazdasági folyamatokat elemző fejezetben fogjuk részletezni. (Paks, földügyek, kiskereskedelem stb.) Voltak viszont olyan jellegű döntések, amelyeknek a felszíne kevésbé látszott gazdasági megfontolásoktól motiválnak, mert a közvélemény eme ügyeket inkább a napi politika konfliktus-gerjesztő oldalairól ismerhette meg. Bár - s ezt nem győzzük majd hangsúlyozni - végső soron mindegyikük nagyon is beleilleszkedik abba a modell-sorba, amit a gazdasági jellegű ügyek kapcsán felismerhetünk.

A sokféle lehetőség közül **három olyan esetet** mutatunk be részletesebben, amely elvileg nem képezné a napi kormányzati munka szerves részét, s első pillantásra is inkább tartozna a magán- vagy a vállalkozói szféra autonómabb világához, ám éppen az a különös benne, hogy a szüntelen kormányzati érdeklődés/beavatkozás valamennyi esetet mégis csak belerángatta a hatalomgyakorlás legsűrűbb zónáinak a kellős közepébe.

A három eset közül a legelső már-már mulatságos módon a szappanoperák világát idézi meg: az Orbán/Simicska-ütközetek őszi fordulatairól lenne szó. A másik: a TV 2 megvásárlásának tantörténete. A harmadik, a sikeres EB-selejtező nyomán a labdarúgás/sportfinanszírozás rejtelmes üzelmeinek váratlan reflektorfénybe kerülése. Megpróbáljuk mind a három eset vázlatát külön-külön leírni, s az általános tanulságok levonásával csak azután kísérletezünk.

3.1. Simicska-háború - utolsó lőszereg

Másfél éven belül ötödször írunk Simicska Lajos magánember, magyarországi nagyvállalkozó ügyeiről egy olyan krónika keretei között, amelynek a hazai gazdasági/politikai és társadalmi folyamatok rendszeres és átfogó elemzése a feladata. Nem aránytévésztés ez? Ha összeraknák, lassan egy vékonyabb kötetnyi terjedelmet tenni ki már az is, amit mi erről 2014 nyara óta meg- és leírtunk...

A magunk számára feltett kérdésre egyértelmű nemmel kell válaszolnunk, s ha más érvünk nem lenne, mint a fejezet végén olvasható aktuális irodalomjegyzék, akkor is felmentve érezhetnénk magunkat a további magyarázkodások alól. De nem erről van szó. Hanem arról, hogy ez a minden ízében személyesnek látszó, s annak feltüntetett konfliktus többet árul el az ötödik éve regnáló Orbán-rezsim valódi természetéről, mint az összes többi, botrányos ügy együttvéve. DE!

Ez a rendszer soha nem jöhetett volna létre Simicska Lajos könyörtelen, semmiféle akadályt el nem ismerő gazdasági és médiabeli térfoglalása nélkül. S ez a rendszer tartósan nem működtethető a Simicska-féle térfoglalásra alapozott politikai kultúrával. Azért nem, mert ez a rendszer menet közben törvényszerűen kétféjűvé válik, s két egyenrangú, egyforma befolyással, hatalommal rendelkező feje nem lehet egyetlen rendszernek sem. Ez a rendszer vagy úgy működhet, ha előbb-utóbb Simicska lenne a kormányfő is, vagy úgy, hogy Orbán Viktornak kell Simicskává is válnia. Az elmúlt másfél évben a fájdalommal járó egységesülési folyamatnak lehetünk a tanúi. S lassan, de eléggé egyértelműen dől el a kérdés: Orbán lesz Simicska is. **A kormányfő - tanulván az előzményekből - az elmúlt évben egyetlen Simicska helyett inkább négy-öt, hasonlóan erős pozícióban lévő al-Simicska kinevelésén, felnevelésén ügyködött.** Őket meg majd úgy tudja, fogja kordában tartani, ha egymással tarthatja sakkban mindegyiküket. (Az év végén akadt egy olyan bizarr elemzés is, amelynek a szerzője eltöprengett azon, hogy milyen következményei lennének annak, ha a kormányfő ugyanúgy bánná az összes mai kitüntetett barátjával is, mint Lajossal: <http://444.hu/2016/01/11/mi-tortenne-ha-orban-osszeveszne-a-legjobb-haverjaival>)

A teljesebb kép kedvéért vessünk egy-egy futó pillantást a hadszíntérre is, mi történt ezen az őszön a különféle csatatereken? A láthatósági mellényeiket is felvevő harcosok küzdelmei legalább öt frontvonalon voltak azonosíthatóak.

- A Közgép kiszorítása (közbeszerzései tendereken nem indulhat, meglévő beruházásból kiléptették stb.) folyamatos volt, a korábbi rendelés-állományt a negyedére szorították vissza. A cég folyamatos létszám-leépítéssel próbál életben maradni, s jórészt a megelőző évek hosszabb távú - 2017-ig eltartó - szerződéseinek köszönhetően marad még életben. (Helyét az új kegyencek pillanatok alatt el tudják foglalni - mindenütt.)
- Az ősszel elkezdték a Simicska által bérelt földek árvezetését is, s milyen érdekes egybeesés: három nappal az után, hogy SL-ék beszálltak a TV 2 tulajdonlása körüli

harcokba... /A földügyeket önmagukban nehéz lenne értelmezni, ezért ennek a szakmai/gazdasági kérdéseire a gazdasági folyamatok leírása során fogunk visszatérni./

- Az ősz leglátványosabb ütközetét a tévé-tulajdonlás körüli hercehurca jelentette, erről majd a következő pontban, önállóan is megpróbálunk képet adni.
- Össze sem lehet számolni, hány bíróság, hányféle kártérítési ügy, viszontpereskedés zajlik egyszerre, s nagyjából párhuzamosan SL és a kormányzat különböző szervei között. S azt sem lehetne egyértelműen állítani, hogy Simicska e fórumokon eleve esélytelen lenne. Már azért sem, mert a kormányzati szervek számos alkalommal még az általuk meghozott szabályokra sincsenek tekintettel, ezért időnként Lajos nyeri a pereket. Nem is keveset. Már csak erre az egy momentumra tekintve is azt jósoljuk: ez a háború eltart még egy ideig.
- S végül... Az újévet a fővárosi lakosság azzal a különleges élménnyel fűszerezve kezdhette megélni, ahogyan a fővárosi hatóságok összezsáptak Simicska cégének embereivel.. - a hirdetőoszlopok védelme, illetve eltávolítása érdekében. Igaz, bulvártévéknek való jelenetek tömegét élhettük meg az utcákon. S aki eddig még semmit sem hallott az Orbán-Simicska-háborúról, az most az utcán botolhatott bele a következményeibe. A pillanatnyi állás szerint a bíróság Lajosnak adott igazat... De ki fogja visszaállítani az eddig kiásott és elvitt százhusz oszlopot: és, ki fogja mindezt finanszírozni??? A jövő ebben a pillanatban is csupa talány - írjuk mindezt január 12-én. Ki tudja, mit hoz majd a holnap? Csak az OV-SL - háború.. Az örök...

3.2. A TV 2 kivásárlásának kalandos és fordulatos hónapjai

Kezdőkori pillanatok: Október 15-én nagy várakozásokkal beharangozott, hollywoodi elemektől sem mentes sajtótájékoztatón jelentette be Andy Vajna a TV 2 megvásárlását. Az öröm nagyon rövid ideig tartott, mert Fonyó Károly - akiről köztudott volt Simicskához való kötődése - egy órával később azt közölte, hogy ez az ügylet érvénytelen, mivel a TV 2 az övé...S amint Fonyó hovatartozása köztudott volt, így van ez Andy Vajna helyzetével is: mindenki tudhatta, hogy ebben a játékban ő Orbán Viktor embere. Nem részleteznénk ezt a felállást tovább, hiszen e nyitó pillanat is tökéletesen elegendő annak illusztrálására, hogy miért is tudhatta azonnal mindenki: itt és most a szokásos Orbán - Simicska-háború újabb, fölöttébb szórakoztató epizódját élvezhetjük.

(Élvezhetjük... írjuk ezt, mert a magyar állampolgárok jelentős részének ritkán szokott tévévásárlási gondja akadni, ezért joggal érezhette ezúttal mindenki úgy, hogy végre igazi ValóVilág-shownak lehet a részese.)

Záró momentum: 2016. január 6-án a Cégbíróság bejegyezte Andy Vajna tulajdonosi mivoltát a TV2-re. (Csak zárójelek között jegyeznénk meg: ez egy szerdai nap délelőttjén történt, a kérelmet előtte két nappal - január 4-én, hétfőn, az első munkanapon.. - adták be... És még vannak, akik azt állítják, hogy a magyar bíróságokon túl lassú az ügyintézés. Fonyóék persze ezt a döntést is megtámadták - úgyhogy, lesz miről írunk fél év múlva is.)

A két dátum közötti hetven nap eseményeit több okból sem tartjuk szükségesnek ismertetni. Részint a hazai média elképzeltetlen terjedelemben követte figyelemmel ezt az ügyet. (Hát, persze, hisz' médiáról volt szó, s ilyen esetekben a többi médium is érintve érzi magát.) Ezért is elegendő lesz a kulcsmozzanatokra koncentrálnunk. Részint pedig bennünket a kormányzati működés érdekel, s ebből a szempontból nagyon kevésbé izgalmas kérdés, hogy a TV 2-ön mikor lesz Vajna Timinek végre önálló műsora?

/Bár, ki tudja? Ne hamarkodjunk el ezt sem, lehet, hogy egy év múlva majd Timike esztrádműsora lesz a legfontosabb belpolitikai média-fórum, hiszen a kormányzati elit képviselői - családtagostól együtt - kezüket és lábukat fogják törni azért, hogy éppen e műsorban szerepelhessenek... Schmitt Pál meg majd tárogatózni fog hozzá, Fekete György pedig felváltva konferál Kerényivel. S hogy a jókedvnek is legyen némi helye a NER-ben, a szünetben Balázs Péter vicces jelenetekkel szórakoztatja a nemzeti egységteremtésben megfáradt elitet./

Ami közben történt: áldatlan és a kívülállók számára átláthatatlan küzdelem a Vajna-féle, újonnan szerveződött kormányzati média-csoport helyfoglalási szándékai, valamint a korábban magát már birtokon belülinek gondoló Simicska-csoport között. E háborúskodás előzményeinek momentumai:

- A Fidesz-kormány már 2012 év végén elkezdett érdeklődni a TV2-n belüli befolyás, esteleges birtoklás esélyei felől. Ennek magyarázata az a tanácsadói sugallat lehetett, miszerint a mindenkori kormányzatnak legalább az egyik kereskedelmi tévénél döntő befolyást kell szereznie.
- A befolyásteremtés szokatlanul lassan ment végbe, ráadásul a kiszemelt TV 2 kezdett a versenyben minden téren lemaradni a rivális, az RTL mögött.

- Az újból megnyert választások után a reklámadó tervezett szabályainak folyamatos változtatásával igyekeztek aTV2 hátszágát versenyképesebbé és nyereségesebbé tenni. Sok okból (nemzetközi botrányok, EU, német kapcsolatok, stb.) ez az akció nem hozta meg a várt sikert.
- Eleinte a Simicska-csoport volt a kiszemelt bevásárló, ám a kormányfővel való konfliktus után erre a mezőre lépett be Andy Vajna és kezdte meg könyörtelen kivásárlási hadműveleteit. Mesebeszéd az, hogy ez a háború 2015. október 15-én kezdődött. Vajna már egy évvel korábban - 2014 őszén - elkezdte a tárgyalásait a TV 2 vezetőivel, csak éppen a pénz nem volt még meg, és a német tulajdonosok különféle igényeinek kielégítése is sokáig tartott. Folyamatos kormányzati döntésekkel Vajnának sikerült elérnie, hogy a tulajdonosi/és irányítói kör ne tudjon kibújni a hazai/kormányzati halálos ölelésből. Őszre úgy tűnt, hogy minden együtt áll: pénz, jogi háttér, eladói szándék, s a kiszemelt új vezérkar is. (A nyáron már informálisan Gerkens is igent mondott, s ebben a háborúban neki szánták a „szakmai adu ász”-szerepet.
- Közben valahogyan megfélemezhetők arról, hogy a behatolás első két évében Lajos előőrsei törték az utat, s mindennek 2015 őszére is maradhattak még el nem takarított törmelékei. Simicskáék ezért váratlanul bele tudtak durrantani a szépen alakuló átvételbe, ráadásul a legeslegutolsó pillanatban. Ennek következtében megváltoztak az eredetileg kialakított bevásárlási kondíciók. Pénzt kellett megint szerezni. November 27-én Vajna 6,7 Md Ft hitelhez jutott az Eximbanktól, amely pénzintézetnek ilyesfajta hitel nyújtásához nem lett volna lehetősége. Előtte gyorsan jogszabályt kellett változtatni ahhoz, hogy különleges belföldi vállalkozást is finanszírozhassanak. Ám egy dinamikus, a fülkeforradalom tüzeiben megedződött kormánynak ez nem lehetett komoly akadály.

Itt tartunk most, s a Habony-művek év eleji számadó-gyűlésén akár pezsgőt is bonthatnának valamelyik Seychelles - szigetekie elegáns szálloda halljában, hiszen megvalósult a Nagy Álom - mostantól van a kormánynak saját kereskedelmi tévéje is. Igen ám, de a többhónapos késlekedés alatt a konkurencia, az RTL elvitte a zsírosabb hirdető nagyobb részét, meg a nemzetközi médiapiac kurrens sorozataira is előbb tette rá a kezét, ugyanis ebben a világban - is - az év utolsó heteiben szokták megkötni a következő évi nagy üzleteket.

Irodalom Simicskához, és a TV 2-höz:

- Haláltusa a Közgépnél. Nsz. okt. 14.
- Törpe nagyvállalat lesz a Közgép. Nsz. okt. 15.
- Tíz csapás. Simicska fogyatkozó üzletei. Fi. Nov. 12.
- A káromkodás ára. Nsz. jan. 2.
- Óév-és Közgép-búcsúztató. Nsz. jan. 6.
- Sarokba szorított Simicska. Hogyan veszítsünk el egy oligarchát tíz hónap alatt? HVG. jan. 9.

x-x-x-x-x-

- Kormányközelbe tart a TV 2. Nsz. okt. 15.
- Simicska kontra Vajna. Nsz. okt. 16.
- Valaki hazudik a TV 2 botrányában. Nsz. okt. 17.
- Közérkölcsök, magánbűnök, TV 2, közmédia. HVG: okt. 17.
- Már egymástól is lopnak. MnCs. okt. 22.
- Médiafront. Fi. okt. 22.
- Élmény a négyzetten. Fi. okt. 22.
- Tévémacsók, HVG. okt. 24.
- Lajos helyett Andy, frizbi helyett bumeráng. MnCs. okt. 29.
- Szenvedélyük a háború. A Simicska-Vajna- meccs jelenleg döntetlenre áll. Nsz. okt. 24.
- Orbán a lovát ugratja. Nsz. dec. 19. /Kétoldalas, kronologikus áttekintés az ügy teljes folyamatáról./
- Tévé a zsebben, jön a rádió. Nsz. 2016. jan.4.
- Mr. Funk. Fi. 2016. jan.7.

3.3. Egy sportszerető kormány titkai

Na, ugye... - írta a kormányfő büszkén és nem kis elégedettséggel a honlapjára, amikor a norvégokat kiverve végre beléphettünk a 2016-os Eb kapuján. Végre, sok-sok évtized után a magyar válogatott kijutott a nemzetközi színtérre. E sikernek természetesen eleve örül minden magyar állampolgár, csakhogy az öröm pillanatai után a legelső kérdés mindig az: milyen áron lehetett kicsikarni ezt a sikert. Valóban a Fidesz-kormány sok-sok százmilliárdos támogatásának köszönhető? Vagy egyéb tényezőknek? És egyáltalán, lehetséges-e ebben a zűrzavaros finanszírozási szisztémában bármiféle objektív képet kapni? Tucattjával lehetne szaporítani a hasonló jellegű kérdések sorát.

A korábbi - harmincöt - összegzőnk több mint kétezernyi oldalán talán még sohasem foglalatostkodtunk sportpolitikai kérdésekkel, ezért a novemberi siker, az újból kitört és kierőltetett olimpia-rendezési láz, valamint a január elején kirobbant úszó-háborúskodás, továbbá a jelenlegi kormány sportpolitikájának intenzitása okán egyszer megérthető, ha kivételt teszünk. (Mielőtt még a szakirodalomból összeszedhető ismereteket rendeznénk,

zárójelek között **jeleznénk egy szubjektív mellékkörülményt**. Több mint húsz éve, hetente háromszor - azaz, legalább kétnaponként - esténként együtt sportolunk néhány olyan idős olimpiai bajnokkal, akik sportáguk belső viszonyainak páratlanul alapos ismerői. Ezért a foci, vízilabda, vívás, kajak-kenu ügyeiben meglehetősen naprakésznek, mondhatni igen jól informálnak tarthatjuk magunkat. E sok száz, naponta hallott apró anekdota, tantörténet közös tanulságai is beépültek az alábbi mondanivalónkba.)

- Az elmúlt három évtized során a sport általában, az élsport meg különösen drága és nehezen finanszírozható szférává vált. Még a hazánknál sokkal nagyobb teljesítményű országokban is. A választott megoldásokat mindenütt botrányok, hírhedtté vált korrupciós ügyek kísérik. (Lásd: FIFA, orosz atléták, Armstrong ügyének mintája, s a sor a végtelenségig folytatható.) Nálunk azért nincsenek ilyen nagy lebukások, mert a mindenkori sportvezetőség elitje olyan ügyesen szövi bele magát a mindenkori kormányzati elitbe, hogy ezért is képtelenek lebukni.
- Ami viszont új fejlemény: az elmúlt néhány évben a Fidesz-elit soha nem látott intenzitással szövi magát „vissza” a sportirányító elit első soraiba. Mert így utazhatnak, oszthatnak pénzt, szerepelhetnek a sikerek fényében - és ebben a folyamatban maga a kormányfő az elsőszámú mintaadó.
- A Fidesz 2011 után olyan finanszírozást vezetett be, amelynek következtében minden korábbinál nagyobb nagyságrendű pénz áramlik az élsportba, de nem feltétlenül a kiváló teljesítményt produkálók zsebébe, hanem sok, egyéb, a szférán élőködő csoportosulás érdekköreibe.
- A legtöbb adatot a labdarúgásról lehet nyilvánosan összeszedni, igaz, a legtöbb botrány is itt szokott kitörni. Ezért a továbbiakban a konkrétumokat leginkább innét fogjuk felmutatni. A legtalányosabb problémákat öt alapadat mentén próbáljuk megvilágítani: 1. A bevétel szerkezete 2. A bevételi dinamika 3. A veszteségek 4. Az adósságok 5. A nézőszám alakulása.
- Rövid kommentár az 5 tételhez:

ad 1. A labdarúgó csapatok bevételének **5%-a származik az eredeti, tulajdonképpeni tevékenységből, a fociból**. (Jegybevétel, játékosok adás-vétele, merchandise-tevékenységek stb.) **95 %-uk** - vagyis az elsöprő többségük - részben közpénzből, költségvetési támogatásokból, (a tao-ból, amelyről majd külön pontban fogunk megemlékezni), a szponzori pénzekből, valamint a „tulajdonosi hozzájárulásokból”. Ez utóbbi a rendszer legsötétebb pontja, ezért majd erről is külön kell

szólunk. Ilyen egészségtelen szerkezetet egyetlen más országban sem lehet találni. A nemzetközi gyakorlat szerint a bevételnek kb. egyharmada származik az alaptevékenységből, a második legjelentősebb tétel a szponzoráció, a harmadik pedig a média, a közvetítési jogok eladása. A jelentősebb európai kluboknál az említett tényezők egyenként is százmilliós eurótételeket jelentenek. Velük nem is lehet a magyar helyzetet összevetni. Más mutatókkal azonban igen.

ad 2. A bevételi dinamikáról. A 16 csapatos magyar NB I. bevételei a Fidesz-évek során valamivel **több, mint a duplájukra emelkedtek**. Igaz, a tao-pénzek is a 2011-es 29 milliárdról a 2014-re 66,6 milliárdra nőttek. Feltehetően az egyéb források is, mert pl. a stadionépítési százmilliárdokat időközben sikerült egy külön költségvetési sorra elkülöníteni.

ad 3. Hiába nőttek látványosan a bevételek, a klubok éves vesztesége továbbra is az évi 4-5 milliárd között ingadozik. Ami azt jelenti, hogy a bevételeik mintegy harmadának megfelelő összegben költekeznek túl a bukás veszélye nélkül, mert az utolsó pillanatban megérkezik a „tulajdonosi hozzájárulás...”

ad 4. A klubok éves szinten mintegy 8-12 milliárdos adósságállományt halmoznak fel, ami a 2010 után években összesítve közelít a százmilliárd felé. Vagyis az eddigi számsorok lényegét összegezve: **minél több pénzt forgatnak bele a magyar labdarúgásba, annál nagyobb az általuk előállított adósságok nagyságrendje is**. Az újkori magyar gazdaságtörténetben a nyolcvanas évekbeli magyar nehézipar /ezen belül a kohászat/ finanszírozása volt képes hasonló dinamikát és veszteséget felmutatni.

ad 5. *A nézőszám megállíthatatlan csökkenése* közismert tény, ezért talán elég lesz, ha két számsort ideillesztünk: A 2000 utáni években a meccsenkénti átlagos nézőszám a 4157-ről a 2505-re, vagyis 40 %-kal csökkent. S ne jöjjön senki a megszokott kormányzati süketeléssel, miszerint ennek a korábbi rossz állapotú stadionok lennének az okai... **Debrecenben, mióta az új, valóban szép stadion van, csökkent a felére a nézőszám**. Vagy még egy, ritkábban idézett, hosszú távú adatsor: az én gyerekkoromban - 1966-ban, amikor még én is minden héten meccsre jártam... - az átlagos nézőszám 13 500 fő volt, aminek a mai, a 2500 főt alulról súroló az egyhatodát jelenti. Pedig az akkori stadionokban igazán rossz körülmények voltak. A hivatalos szervek nem szeretnek ezzel szembe nézni, de nem is lehet megkerülni a tény: a foci már régen elvesztette egykori varázsát, és teljesen értelmetlen dolog a régi mítoszok jegyében erőltetni/finanszírozni ezt az üres bálványt. Illetve lehetne, de akkor finanszírozzák

tényleg azok, akiknek ez a szívügyük - a saját pénzükből. Miért kell ebbe az örületbe, felmérhetetlen veszteséget termelő pazarlásba indirekt módon tízmillió vétlen állampolgárt is bevonni?

Egy különös állatfaj: a tao... 2011-től van lehetőség arra, hogy jövedelmük egy részét a cégek felajánlhatják kulturális vagy sportfinanszírozási célokra. A megoldás egyre népszerűbb lett, mert - mint már írtuk - évről évre növekszik ez az összeg, s a legutóbbi teljes évben 2014-ben már az egész társasági adó összegének 17 % -a sporttámogatásra ment el. 2011 óta csak ezzel az egy megoldással mintegy 200 milliárd /kettőszáz milliárd/ forint került ki a költségvetésből, s ment közvetlenül a klubokhoz. Többnyire a labdarugó klubokhoz.

E támogatási forma elvileg az összes látványsport fejlesztést szolgálná, azonban a gyakorlat az, hogy, hogy a labdarugás aránytalanul túldotált ebben a rendszerben. Négy év átlagában az összes pénz (a 200 milliárd) **40 %-a - negyven százaléka a focikluboknál** kötött ki. A dinamika még beszédesebb: a 2014-es 66,6 md-ból a focira 22 md jutott, vagyis kerekén az egyharmad. Az 1100 foci-egyesületből az élvonal, lényegében 13 klub kapja a nagyobb részt. A döntési folyamat fölöttébb talányos: a klubok pályáznak következő évi sportfejlesztési programjukkal a felajánlott tao-összegre. A pályázatokat a szövetségnél bírálják el, s ha a szövetség jóváhagyja, akkor mehetnek a klubok a felajánló cégekhez a pénzért. **A kluboknak azonban a későbbiekben nem kell nyilvánossá tenni, hogy melyik cégtől, vállalatától mennyit kaptak... Magyarán, ebben a rendszerben CSAK az nem világos: Ki ad pénzt? És- KI dönti el, hogy kinek jár?** A végeredmény tudható: ki, mennyit kapott... S ha már csak a győzteseket vesszük szemügyre, akkor további, azt nem állítanánk, hogy meglepő, de azt igen, hogy pofátlanul egyenlőtlen elosztásnak lehetünk tanúi.

A Felcsúti Alapítvány folyamatosan kitüntetett és kedvezményezett pályázó. Az egész folyamatot nem követnénk végig, csak a legutolsó - a 2016-os pénzek sorsáról szóló - döntés kronológiáját ismertetnénk. December 8-án jóváhagyja az MLSz a felcsúti fejlesztési tervet - ezzel lehet pályázni a pénzosztáshoz, s a következő tíz napban a Felcsút összeszedi a terve szerinti 1 milliárd hetesszázharminc millió forintot. Úgy, hogy NAPONTA több százmillió támogatási igazolásokat tud begyűjteni, ezen belül két olyan nap is akad, amikor napi hétszáz milliót... S amit még a nyilvános adatokból tudni lehet: az elmúlt öt év átlagában a Felcsúti Alapítvány csaknem 10 milliárd forintos tao-pénzhez jutott - legálisan.

A tao-támogatás élvonalát, az első tíz kedvezményezett névsorát megvizsgáló Figyelő-újságírók egyértelműen azt tudták kimutatni, hogy a tíz legtöbb pénzt kapó klub közül kilenc esetben egészen nyilvánvalóan ordít a közvetlen politikai befolyás, hiszen a pénzek mögött vagy közvetlen politikusi személy (Mezőkövesd-Tállai, Várda SC -Seszták, Apátfalva-Lázár János) áll, vagy pedig a kormányfővel szoros kapcsolatban lévő személy. (Videoton-Garancsi, Bicske-Tessely). Vagy a harmadik modell: a kormány által folyamatosan kedvezményezett vállalkozás. Így jutott pl. a tízezer lakosú Tiszakécske 350 milliós sporttámogatáshoz - minden valószínűség szerint a Duna Aszfalt révén.

Ez utóbbi példa már átvezet **a finanszírozás még ingoványosabb területére, a tulajdonosi kör homályos világába.** A Figyelő hosszas nyomozó munkával összeállította a magyar sportba beruházó legnagyobb befektetők top tízes körét. A névsor a legkevésbé sem meglepő, mindegyikük 2-5 md közötti nagyságrendű összeggel veszi ki részét a foci, a kézilabda, esetleg a kosárlabda finanszírozásából. Nem szándékozunk a névsort tételesen ismertetni, de elegendő, ha az elejét megemlítjük: Csányi, Garancsi, Pap Géza, Nyerges, Simicska (ez még a tavalyi adatok alapján készülő rangsor volt...) szóval csupa olyan név, akiknek a legnagyobb tőke-felszereltségű ágazatokban van/volt kulcsszerepük, a bankszférában, az építőiparban, az energetikában. Magyarán, ***akik a legkönnyebben jutottak nagy tételben uniós támogatásokhoz és /vagy nagyobb állami megrendelésekhez, azoknak úgyszólván kutya-kötelességük valamely sportágot, vagy NB I-es fociklubot a nevükre venni.*** S ha már az övék, akkor az ő feladatuk az ott termelődő milliárdos veszteségeket rendszeres tőke-emeléssel vagy bármi más módon eltüntetni. (A részletekről sok mindent megtudhatunk a MnCs oknyomozó elemzéséből.) Az itt vázolt, homályos körben zajló tranzakciókból úgy becsülhetjük, hogy nem kisebb összeg juthat el a sport-szférákba, mint a már leírt tao-pénzekből.

S ezzel még nincs vége a teljes körnek. 2014-ben **a kormány a stadionépítésre szánt összegeket egy olyan közös beruházási alapba terelte, ahonnét közvetlen kormányzati döntéssel lehet fedezni az egyes településeken elindított stadionépítéseket.** Az alap fedezete 2014-ben a privatizációs bevétel volt, ami végül is a mobilszolgáltatók frekvencia-díjából meg is érkezett (120 milliárdnyi összeg volt...). 2015-ben is százmilliárdos összegre számítanak, ennek fedezetéül a lázas sietséggel felpörgetett állami földeladások szolgálnának... S a kivitelezők között ugyan kiket fogunk viszontlátni?

Óriási meglepetésre azokat, akik már jó ideje ott tüsténkednek valamely klub finanszírozásának a hátterében... Mondhatnánk, hogy mindezzel bezárult a kör, de nem: mert az eddigi forrásokhoz még oda kell illeszteni az elvileg legtisztábbat, leginkább átláthatót, a szponzorálást. Amikor egy nagy cég tényleg az adózott nyereségéből és tényleg címzetten szponzorál egy meghatározott versenyzőt, klubot, sportágot. Ez tényleg megfelelne a nemzetközi gyakorlatnak, csak hogy...Magyarországon is akad még egy bökkenő...A szponzori pénzek sorsában több sportág esetében igen nagy beleszólása van az adott sportági szövetségnek, elnökségének, elnökének. Merthogy – úgy mond - eleve ő szerzi ezt a pénzt a sportágának. **S akkor ezen a ponton meg is kaptuk a választ a talányra: az egyes Fidesz-vezetők miért igyekeznek olyan serényen elfoglalni a sportági szövetségek és sportklubok elnöki posztjait? Na, miért is?**

Zárszóként annyit érdemes kiemelni, hogy ebből a kavalkádból azért - legalábbis a focira szűkítve - mindenképpen kirajzolódik egy tartós modell: 1. Több csatornán áramló, többnyire ellenőrizhetetlenül begyűjtött és szétszórt százmilliárdok szisztematikus mozgása. 2. A mozgás során lehetőleg igyekeznek kikerülni az adózás/adóztatás normális rendjét. 3. Az újraelosztó mechanizmusban összekapcsolódik a gazdasági elit/ a szűk hatalmi elit/ valamint a sportirányító elit egymással, s nemcsak az érdekeik közösek, de a kitermelődő haszon felett is együtt osztoznak. 4. A magyar sportban rendre kipattanó botrányok mindegyikét arra használják, hogy a média az ezredrangú eseményeket az unalomig ismételve fedje el ezt a sok százmilliárdos újraelosztó szürke zóna létét, működését és a személyi összetételét. Mindez már nemcsak a focira igaz, ezt tanúsíthatja az év elején kitört úszó-botrány is, mindenestől. 5. S, hogy végképp egyértelműen fogalmazzunk, egyáltalán nem azt tesszük szóvá, hogy a ténylegesen nemzetközi színvonalon teljesítő, nagyszerű sikereket elérő sportolók számára a magyar társadalom/kormányzat különlegesen kedvező helyzetet igyekszik teremteni. Még azt sem, ha az utánpótlás-nevelés ürügyén fiatalok százezres nagyságrendje juthat rendszeres sportolási lehetőségekhez. Hanem azt, hogy a fentebb leírt rendszerben éppen e két cél maradéktalan teljesülésére nem látni semmiféle garanciákat sem. A pénz viszont így is elfolyik.

Irodalom a sportpolitikához:

- Cirkusz, de kinek? Figyelő, jún. 6.
- A magyar sport urai. Fi. júl. 2.
- Rejtélyes Vidi - milliárdok. Fi. júl. 2.
- A focit szeretni kell! MnCs. okt 1.
- Hazaadás. Túlértékelt magyar foci. HVG: okt. 17.

- Stadionrangadók. HVG. okt. 17.
- Társasági élet Felcsúton. Nsz. okt. 24.
- Mernek nagyobbat álmodni. Nsz. okt. 30.
- Taotitkok. Fi. nov. 6.
- Nagy siker a semmiből. (Muszbek Mihály). Nsz. nov. 21.
- Neotaoisták. Fi. 2016. jan. 7
- Itt valami nagyon félrement Fi. jan. 7.

II. Gazdasági kérdések

1. Problématorlódás Paks II. körül

A beruházás első perctől kezdve (2014. jan. 14-én írták alá a Roszatommal a megállapodást) számos okból kifolyólag problémás volt. 2015 utolsó negyedében azonban különös sűrűséggel torlódtak össze azok a gondok, amelyek egyébként korábban is láthatók voltak.

1.1. Az atomtemető és finanszírozási kérdései

Az EU 2011-ben elfogadott szabályzata szerint a radioaktív hulladékot ott kell végleg eltemetni, ahol az kitermelődött, vagy ha arra más országban kerül sor, az csak a nagyon szigorú uniós szabványok betartásával lehetséges. Az unió új szabályzata szerint tehát Paks 1. kiégett fűtőelemeit is magyar földön kell elhelyezni (eddig csak ideiglenesen tároltuk és 1998-ig rendszeresen kiszállítottuk a hulladékot Oroszországba, s volt egy nagyon rendhagyó kiszállítás 2014-ben is). Hogy ez mennyibe fog kerülni, arra nézve ellentétes vélemények hangzottak el, amelyek 600-1600 milliárd forint körül szóródtak.² Abban viszont nagyjából egyetértettek nyilatkozók, hogy a költségek kb. azonosak lehetnek mindkét projektre nézve. A közeljövőben tehát 1000 milliárd forintos költséggel kell számolnunk Paks 1. temetőjének létrehozására – és ebben nincs benne a fideszes szokásos korrupciós összeg. S nagyjából ugyanennyit kellene összehozni Paks II-re is. A jelen tervek szerint a hulladékkezelés végső dátuma 2080.

² Az alacsonyabb árakat a kormány képviselte, a szakértők a magasabbakat.

Mindennek forrásául a Központi Nukleáris Pénzügyi Alap (KNPA) szolgálna, amelybe az erőmű befizetéseiből 2015 végéig 254,5 milliárd forint gyűlt össze³. Miután az állam levette a Paksi Atomerőmű válláról a kamatokon keresztül történő valorizációt, az alapba a költségvetés is fizet. 2015-ben 5,7 milliárd forintot tettek be. Az alapból eddig a Radiotív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Nonprofit KFT különféle célokra ki is vett, 2015-ben kb. 15 milliárd forintot, azaz az atomerőmű befizetéseinek a felét. A „temetkezési költségek” megduplázódása miatt nyilvánvaló, hogy az Alap forrásait növelni kellene. Az unortodoxiában jártas magyar kormány azonban nem növeli, hanem felszámolja az Alapba történő befizetéseket. Az eddigi kwóránként 1,43 forintos átutalást a továbbiakban az állami közműszolgáltató-holding finanszírozására fordítják, amihez még hozzácsapnak kwóránként 43 fillért az MVM eladásaiból is. Erre azért van szükség, mert a holdig által átvett, a rezsicsökkentés kieroszakolása miatt veszteségessé lett cégeket fenn kell tartani, s úgy vélik, hogy a bekövetkezett piaci olajárcsökkenés megtartása valamint a hazai gáztermelés költségeinek előírt csökkentése sem lesz elégséges a holding non-profit finanszírozására (és még ki tudja, mi egyebekre). Az MVM-től elvont források pótlására a cégnek megengedik, hogy eladási áraiban a lakossági körön kívül extraprofitot realizáljon.

Noha a 2016-os költségvetésben még szerepel KNPA forrásbővülése – igaz, a költségvetési hozzájárulás 1 milliárd forinttal csökkent 2015-höz képest – a 2015 végén nyilvánosságra hozott elképzelés szerint 2016-tól a KNPA befagyna (kb. 250 milliárd forintos szinten). A kérdés tehát, ki és hogyan finanszírozza a temetőépítés, fenntartás költségeit a továbbiakban. A kormány válasza – ez idő szerint: nem kell leszerelni a reaktorokat, hanem a helyükön kell hagyni, vagyis nincs szükség a tervezett temetők megépítésére, mert egyszerűen csak le kell zárni azt, ami már nem működik. Ez kétségtelen a legolcsóbb megoldás, csakhogy ellentétes az EU nukleáris direktívájával, a környezetvédelmi törvény előírásaival.

Innen kezdve már csak fantáziálhatunk, mit gondol, remél az Orbán-kormány:

- Belemegyünk egy újabb kötelezettségzegési eljárásba, szabadságharcba, amivel belpolitikai erő nyerhető és az idő is húzható.

³ Olvastam olyan véleményt, amely kétségbe vonja ennek az összegnek a meglétét, ami nem teljesen életidegen feltételezés a magyar költségvetési politikát illetően.

- Idővel úgyis kilépünk az EU-ból, 2020-tól sokkal kevesebb forrást fogunk kapni még akkor is, ha az unió költségvetés-készítési elvei változatlanok maradnak. S így elvész az unió Orbán Viktor számára egyetlen előnye (szerinte más miatt nem érdemes ott maradnunk).
- Paks II-ből úgysem lesz semmi, a temetési költségek fele megúszható.
- Nem fogunk ezer milliárdokat atomtemetőre költeni, amikor olimpiarendezésre kell a pénz. Lehet, hogy erre a forrásra gondolt Orbán Viktor, amikor az év végén közölte: megvan az aranyfedezete a 2024. évi olimpia megrendezésének.
- Az állami közműholdingot nem azért hozták létre, hogy eméssze a pénzt, hanem hogy további pénzkivételi lehetőség legyen. Az atomtemető meg csak temetné a pénzt.

Bármi is legyen a kormányzati elképzelés, nem kétséges, hogy Orbán az egyik lyukat a másiktól tömi be, a jövő forrásait használja a jelen finanszírozására további adósságfelhalmozás árán. Az adósságnak csak a szerkezete változik, amiben a legrosszabb, hogy fokozódik a jövő generációinak nukleáris veszélyeztetettsége.

1.2. A környezetvédelmi hatástanulmány

A környezetvédelmi engedélyezési eljárásban kötelező nyilvánosságra hozni a környezetvédelmi hatástanulmányt, aminek a kormány eleget is tett. Az engedélyt a Baranya megyei Kormányhivatal adja ki – s nem kétséges, hogy ki is fogja adni. Annak ellenére, hogy

- az anyag téves adatokon alapuló elemzéseket tartalmaz, (a globális felmelegedés tekintetében csak 1,8 C fokos emelkedést várnak, holott a duplájával kell számolnunk),
- összezavarja a Paks II. belépésének időpontjait, amelyről a megállapodások alapján 2025-2026-ot tudunk, ám az anyagban 2025-2030 szerepel,
- áramár-kalkulációi hamisak, rosszak az alkalmazott klímamodellek és a dunai vízhozam-bebecslések.

A Kormányhivatal hiánypótlásra szólította fel az előterjesztőt, különösen a Duna vízűtésével kapcsolatos eljárásra volt kíváncsi. Az erre adott válasz nemcsak hogy unortodox, de brutálisan őszinte is amennyiben a folyó túlmelegedését úgy kívánják megelőzni, hogy a nyári hónapokban leállítják a blokkokat, az emiatt kieső energiát pedig a

megújulókból, illetve a csúcsidőre felhalmozott olcsóbb importból pótolják. Vagyis a kb. 9000 milliárd forintból létrehozott erőmű-kapacitás úgy védi a Dunát, hogy áll, kieső termelését az olcsóbb import helyettesíti⁴. Óhatatlanul is felmerül a kérdés: nem lehetne a rezsicsökkentés programját egyenest az olcsóbb importra építeni? (A megújulók szerintünk azért nem jelenthetnek helyettesítési alternatívát, mert már most minden erő az atomenergia-termelésre fókuszál, és ennek jegyében minden megújuló energiatermelés blokkolva van.)

1.3. Az Európai Unió kifogásai

1.3.1. A fűtőanyag-szállítás problémája

Az EB egyik albizottsága, az Euroatom Ellátási Ügynökség (ESA) – mint az várható volt, kifogásolta, hogy az oroszokkal kötött megállapodás szerint a fűtőanyagokat kizárólag a Roszatom, az erőmű építője szállítja (ez a költségek 20 %-át teszi ki), merthogy ez ellenkezik az unió versenyjogi előírásaival. Ez is azt bizonyította – ellentétben a kormány állításával -, hogy a megállapodás megfogalmazásánál nem voltak mindenben tekintettel az uniós jogok betartására (nem lehet kizárólagosan egyetlen szállító, és az nem lehet az erőmű építője).

Az unióval folytatott tárgyalások után a megállapodást úgy módosították, hogy a Roszatom csak az első tíz évben szállít, utána a fűtőanyag-szállítót tendereztetéssel választják ki. Látszólag ezzel az orosz függőség csökken, de mai ismereteink szerint csak látszólag, mert az inkompatibilitás veszélye miatt gyakorlatilag a Roszatomon kívül – legalábbis, ahogy ma látszik – nem tud más szállító belépni. A szállítót váltás a cseh temelini erőműnél és Ukrajnában is kudarcra végződött. Így a Roszatom nem vállalt nagy áldozatot akkor, amikor a 20 éves szállítási időt a felére engedte le, miközben az unió felé bizonyította a rugalmasságát.

1.3.2. Kötelezettség-szegési eljárások

A fűtőanyag-szállítás körüli vita lecsengése után ez év tavaszán Lázár János közölte, hogy Magyarországnak nincs vitás ügye Brüsszellel Paks témakörében, és nem folyik ellenünk

⁴ Ezzel a kormány közvetlenül is elismerte, hogy a Paks II. által termelt villamos energia ára magasabb lesz az akkor várható importénál. Minden korábbi megnyilvánulásában ennek az ellenkezőjét állították.

semmiféle vizsgálat. Ez természetesen nem felelt meg a tényeknek⁵, az igazságnak, amit a miniszterelnökséget vezető miniszternek is tudnia kellett, különös tekintettel arra, hogy a projektet a MEH alá vonták. Pedig akkor már köztudott volt, hogy négyféle vizsgálat is folyik: az atomtörvény titkosítása miatt, a tendereztetés elmaradása miatt, a tiltott állami támogatás miatt és a szomszéd országokkal is egyeztetni kell a környezetvédelmi egyezmények betartását illetően.

Az utóbbi tárgykörében tíz ország jelentkezett be, hogy tisztázzák az atomerőmű biztonsági kérdéseit és a nukleáris hulladékkezelést. Vétójoguk ugyan nincs, vagyis nem tudják megakadályozni Paks II-t, ha azt nukleárisan magukra nézve veszélyesnek találnák, de véleményezési joguk van, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni. Ha mégis ezt tenné a magyar kormány, akkor bíróságra mehetnek ellenünk.

Az ENSZ Aarhusi Egyezmény Jogkövetési Bizottsága vizsgálja a Roszatommal kötött megállapodás átláthatóságát, a megállapodás létrejöttében a társadalmi részvételt, és ugyan nem állíthatja le a projektet, de véleményével befolyásolja a nemzetközi közvéleményt. A titkosítás elleni fellépés bizonyos területeken már sikerrel járt, amennyiben – valószínű brüsszeli nyomásra - 30 évről 15 évre mérsékeltek egyes dokumentumok titkosításának határidejét.

Az Európai Bizottság november 19-én felszólító levelet küldött a magyar kormánynak, hogy a nemzetközi tendereztetés elmaradása miatt két hónapon belül válaszoljon a felvetésekre, és javasolta, hogy addig függesszék fel a projekt folytatását. Ha ez idő alatt a megindított kötelezettségzegési eljárásban a kormány nem tudja indokolni, miért tért el a megállapodás megkötésekor az uniós tendereztetési szabályoktól, akkor két eset lehetséges. Brüsszel vagy leállítja Paks II-t, vagy bíróságot ír ki mindaddig, amíg a törvénysértő állapotot nem szüntetik meg. A rövid határidőből az olvasható ki, hogy Brüsszel gyorsan le akarja zárni az ügyet. A kormány arra hivatkozik a tendereztetés elmaradásának magyarázatakor, hogy a finnek és angolok sem tendereztettek. Ám a példák sántítanak, egyrészt, mert azok magánberuházások, amelyekre nem vonatkoznak az unió előírásai, másrészt, mert részfeladatok megoldásaira azok is tendereztettek.

⁵ 2016 január elején tudtuk meg az EB ekkor nyilvánosságra hozott leveléből, hogy 2014 decemberében már jelezték, hogy mély vizsgálatot indítanak a projekt kapcsán a tiltott állami támogatás kérdéskörében.

A tendereztetés elmaradása az egész szakmát meglepte 2014 elején, hiszen még 2013 végén is azt ígérte a kabinet, hogy nemzetközi kiírások lesznek. Tárgyaltak is franciákkal, dél-koreaiakkal, japánokkal. Sokaknak az a véleményük, hogy ha lett volna tendereztetés, a Roszatom akkor is jó eséllyel indult volna, nyerhetett volna. A sietséget nemzetgazdaságilag racionális okok nem indokolták. Putyin részéről politikai okok magyarázták, Orbán részéről még ezek sem, sőt, nagy támadási felületet nyitott, engedett át a választások előtt az ellenzéknek. Az orosz kapcsolat erősítése, az újraélesztett függőség nyerő kártyát adott az ellenzék kezébe. Azt is tudnia kellett, hogy Simicska Lajos, akkor még barátja és üzlettársa, kifejezetten ellenzi az orosz kapcsolatot. A belpolitikai veszélyeken túl a külpolitikai palettán is csak veszélyek leselkedtek rá. Tudnia kellett, hogy sem az unió, sem az USA nem nézi jó szemmel az Ukrajnát lerohanó Oroszországhoz való közeledést, és hogy a tendereztetés elmaradásával ellenségeket szerez magának a nemzetközi üzleti körökben is. Bárhogyan is vizsgáljuk, Orbánnak egészen speciális, politikán túli oka lehetett a szerződés megkötésére.

Néhány nappal később (nov. 23-án) Margarethe Vestager, az EU versenyjogi biztosa bejelentette a másik mélyreható vizsgálat megindítását. Ha nem tudja a kormány egy hónapon belül bizonyítani, hogy Paks II. finanszírozásában nem lesz tiltott állami támogatás, vagyis, hogy tiszta piaci feltételek mellett valósul meg a beruházás, akkor kötelezettségszegési eljárást indítanak. Ennek elkerüléséhez a szakma által ma teljesen irreális feltételeket kellene elfogadtatni Brüsszellel, többek közt: a beruházás megtérül, mert a villamos energia ára a mai árszint duplájára emelkedik⁶, és azon marad is 60 éven keresztül, az energiatöbbletet el tudjuk adni, lesznek vezetékek hozzá stb.

Az Európai Bizottság 2016. január 6-án hozta nyilvánosságra a 2015 novemberében a magyar kormányának elküldött levelét a paksi bővítés állami támogatása ügyében indított vizsgálatról. Ebből kiderül, hogy az unió nem fogadja el a magyar megtérülési számításokat, az eladási árat túl magasnak, a költségeket viszont alátervezettnek tartja, és így kétségbe vonódik az adózás utáni 6,5-9,5 százalékos megtérülés. Véleményük szerint a kormány egyoldalú előnyt nyújt Paksnak, amivel nemcsak a magyar energiapiacot torzítja, de az egész európai árampiacot is. A teljes 12,5 milliárd eurós bekerülési költség állami támogatásnak minősül, aminek a jogszerűségét vizsgálni kell. (Az unió csak olyan állami támogatást fogad el, amellyel és csakis ezzel pl. az ellátás biztonsága elérhető.) A Bizottság egy hónapot adott válaszára a kormánynak, amely ez idő szerint már lejárt.

⁶ Ez szerepel a Rothschild Bankház fedezékéből jelentő, egykori fideszes államtitkár, Orbán Gábor tanulmányában.

A levélből a magyar állampolgárok olyan információkat tudhattak meg⁷, amelyekről eddig a széleskörű titkosítás miatt nem tudhattak. (Az EU bizottságai előtt nem lehet titkosításra hivatkozni.) Ezek a következők voltak:

- Nem készült a 2014. január 14-i megállapodás-aláírását megelőzően, azt megalapozó beruházási hatástanulmány. Ezt eddig is sejtettük, de bizonyítani nem tudtuk. Ekkora bünt Orbánéknak csak úgy lehetett elkövetni, hogy komoly személyes érdekeik miatt teljesen félretolták a magyar gazdaság elkövetkező 30-40 évét, a jövő generációinak megterhelését. Vagy azzal mentgették a lelkiismeretüket, hogy a projektből úgy sem lesz semmi, de mire ez kiderül, addig komoly összegeket lehet leakasztani belőle. S mivel az EU⁸ csak a beruházási döntést megelőzően készített tanulmányt fogadja el, kérdéses, hogy mit szól a későbbi dátumozásiakhoz (pl. a 2015 őszi Rothschild jelentéshez).

- Megtudtuk, hogy a projekt késedelme esetén kötbérezhetünk.

- Megtudtuk, hogy ha a költségek túllépnék a megállapított 12,5 milliárd eurós keretet, a többletköltségek a magyar felet terhelik. Ám ez esetben mérlegelhetünk, hogy gazdaságilag megéri-e a többletköltség vállalása. Ez igazán nagyszerű és életszerű! Nem volt még olyan atomerő-műépítés a világon, amely a tervezett költségeken belül maradt volna. Mi lesz, ha a költségtúllépés egy félig kész erőműbloknál derül ki, azt mondjuk, hogy köszönjük szépen, nem fizetünk többet?

- Az uniós versenyjogi biztos, Margrethe Vestager által aláírt levél leszögezi, hogy a végső beruházási döntést még nem hozták meg. Azaz azt a szerződést, amelyben Paks II. visszavonhatatlanul megrendeli a két új reaktor építését. És eddig még nem került sor kifizetésekre.

A Paks II. ügyében felsűrűsödött figyelmeztetésekre tekintettel az ellenzék, a Védegylet az Energiaklub, a Greenpeace és a Zöldek a projekt azonnali leállítására szólították fel a kormányt, hogy mérsékeljék az adófizetők pénzének elfecsérlését. A kormányzati reakció ezzel szemben egyértelműen az volt, hogy a beruházást folytatják, és készek a bírósági eljárásig is elmenni. A hazai közvélemény megnyugtatóra a következő kommunikációval álltak elő:

- Orbán Viktor: „Ahol hús van, ott légy is van.” (MR 180 perc). Ezzel arra utalt a miniszterelnök, hogy a „légy” az EU, amelyik az uniós nagy cégek szálláscsinálójaként repülne rá a „hús”-ra. Lázár János ezt azzal egészítette ki, hogy „kereskedelempolitikai vitának” minősítette az előállt helyzetet, mondván az unió csak a beruházásról lemaradt cégek érdekeit védi. Az igazság ezzel szemben az, hogy az EU az uniós jog érvényesítését

⁷ Annak ellenére, hogy a magyar fél több esetben is kérte az információk kitarakását, a levél nyilvánosságra hozatala emiatt késlekedett.

⁸ Az EU versenyjogi bizottsága – úgy tűnik – elfogadta a megkésve készített hatástanulmányt. Ám ha az uniós bíróságig menne az ügy – mint ahogy ezt Lázár János hangoztatja – a bíróság ragaszkodni fog a szabályokhoz és nem akceptálja a másfél éves késéssel összeállított érvanyagot.

akarja kikényszeríteni. Betartását Orbánéknak is tudniuk kellett, ami megnyilvánulásukból ki is derül. Nem azt mondják, hogy nem sértettek jogot, hanem a jogsértést számonkérőt minősítik (karaktergyilkosság), ami bevett gyakorlatuk.

- Orbán Viktor ügyvel kapcsolatos másik megnyilvánulása is azt támasztja alá, hogy nagyon is tisztában voltak az uniós jogszabályok be nem tartásával. Azt adta elő egy nemzetközi fórumon, hogy meg kell reformálni az unió alapszerződését (lisszaboni) – ebben szerepel ugyanis a közbeszerzési kötelezettség előírása is. Vagyis Orbán megoldása megint csak az, amit itthon gyakorol: döntéseire igazítani a jogszabályokat. Erre az unió méretében valószínű nem lesz esélye, de próbálkozik.

- Különösen Lázár János érvelt azzal, hogy nem érti az unió döntéseit, mert a megállapodás előtt Barroso elnök az unió nevében elfogadta a szerződést. Ez azonban csak annyiban igaz, hogy akkor az EU a magyar-országi együttműködési megállapodás folytatásáról szóló bejelentést fogadta el, ti. – és ekkor csak erre kellett tekintettel lenni -, hogy az tartalmilag békés célú, és így nem sérti az Euroatom szerződést. Ám ugyanebben az elfogadó levélben Barroso figyelmeztetette a magyar kormányt más uniós szabályok betartásának kötelezettségére is.

- S kifejezetten a nagyközönségnek szólt az a kommunikált kormányzati vélemény, miszerint újabb támadás ért bennünket a baloldal besúgása alapján Brüsszelből – vagyis a szabadságharcot folytatni kell -, a magyar kormány minden szabályt és határidőt betartott, semmiben nem vétkezik, de az EU illetékesei eddig elzárkóztak minden érdemi egyeztetéstől. Aki pedig nem fogadja el Paksot, az a rezsicsökkentés ellensége, mert csak a legolcsóbb atomenergiával lehetséges megőrizni és folytatni a rezsicsökkentéssel elért eredményeket. Mivel pedig a kormány nem akarja becsapni az embereket, Paks II. folytatódik a jövőbeni rezsicsökkentés érdekében. Lázár János bejelentette, hogy megvannak a Paksi Atomerőmű új nyugati vezetői, és a Roszatom majd tendereket fog kiírni a 40 százalékos magyar beszállítói kvótán felüli feladatok ellátására.

A Paksi Atomerőmű decemberben hatalmas reklámkampányba kezdett, plakátjain azt hirdette, hogy Paks 40 éve többmillió tonna légszennyező anyag kibocsátásától mentesítette az országot. Ezen állítás igazságtartalmát annyiban mindenképpen meg kell kérdőjelezni, hogy csak 33 évről lehet szó, mivel az atomerőmű 1982 decembere óta működik. Ám nem mehetünk el annak megjegyzése nélkül sem, hogy az állítás elhallgatja, milyen ráfordításokat

és környezeti károkat okoztak az uránérc-bányászattal, az erőműépítéssel, a kiégett fűtőelemek tárolásával, szállításával – vagyis legfőljebb féligazság.

December végén kitették a kormány honlapjára a Rothschild Bankháznak, mint független intézménynek Paks II-ről készült tanulmányát, amely azt bizonyította, hogy az új blokkok megterülnek. Ezzel kapcsolatban csak a következőket jegyeznénk meg:

- A Rothschild Bankházat a kormány már 2014 januárja előtt megvette magának, tehát nem független.
- Ebben a kormánytól közelről sem független intézményben a nevezett tanulmányt az az Orbán Gábor jegyezte, aki korábban a Nemzetgazdasági Minisztérium államtitkára volt, és mint ilyen a magyar kormány részéről 2014 tavaszán a hitel-megállapodást aláírta. (Orbán Gábor ugyanis 2015 szeptemberéről a Rothschild Bankház vezető tanácsadója.)
- Paks II. villamosenergia termelését 50,5-57,4 euró/megawattóra önköltséggel számították – hogy ez miként jött ki, az nem derült ki (a kiszivárogtatott információk szerint az állítólag létező hatástanulmányban 55 euróval kalkuláltak), ami azért jelent majd nyereséges működést, mert a villamosenergia tőzsdei ára 65 euróra fog felmenni (a mai kb. 30 euróról), és ez 60 éven keresztül meg is marad mindvégig 96 százalékos kapacitáskihasználás mellett. Az utóbbi két paraméter feltételezése teljesen irreális. Az EU a felültervezett energiaárak mellett az alátervezett költségeket kifogásolja.

A 2015 végén ismert kurrens kormányzati vélemény szerint Paks II. előkészítése folytatódik (akárcsak a szabadságharc), amelyre a 2015. évi költségvetésben 28, 2016-ban pedig 113 milliárd forintot különítettek el. December végén a költségvetési keretből 8,4 milliárd forintot csoportosítottak át a Magyar Nemzeti Filmalapba, mondván nem sikerült mindent a tervek szerint megvalósítani.

Szijjártó Péter állítása szerint az orosz hitelből 2015 végéig még nem hívtunk le semmit, mert az előkészítő munkákat nekünk kell finanszírozni. Ha ez így van, akkor ez a megállapított áron felüli kötelezettsége a magyar félnek.

2. A kereskedelmi cégek vegzálásai

GFK Hungaria kutatásai szerint 2010 óta 28 olyan kormányzati döntés született, amely a kereskedelmi cégek működését valamilyen formában többnyire megszorongatta. Korábbi jelentéseinkben némelyikükről ugyan szóltunk, itt és most a legkeményebb döntéseket és azok legutóbbi fejleményeit foglaljuk össze.

- A különadó az árbevételre, progresszív kulcsok alapján kivette 2010-2012 között, 30 milliárd forintos költségvetési bevételt eredményezett. 2010 végén határoztak róla - visszamenőleges hatállyal. Brüsszeli nyomásra 2013-ban kivezették, így kerültük el a kötelezettségsegési eljárást, de 2014-ben pótlására újabb elvonás-növelési ötlettel állt elő a kormány, az élelmiszerlánc-felügyeleti díj megemelésével.

- Az élelmiszerlánc-felügyeleti díj korábban is létezett, a forgalom 0,1 százaléka után volt fizetendő, amiből 350 millió forintot szedtek be, ezt emelték meg 2015-től és vetették ki sávosan úgy, hogy legmagasabb sávba soroltaknál a kötelezettség 6 százalékot jelentett. Ebből adódott volna a kivezetett különadó pótlására szolgáló a 30 milliárd forintos bevétel. A leginkább érintett cégek (multik) nyomására azonban Brüsszel felfüggesztette az adó fizetését. A kormány a tárgyalások során beleegyezett az öt sáv eltörlésébe (ami az unió által elfogadhatatlan diszkriminációt jelent), de két sávhoz továbbra is ragaszkodik. Az egyik a 30 milliárd forint alatti árbevételűekre vonatkozna 1 ezrelékes mértékkel, a másik az efölöttiekre, 3 ezreléssel. A megkülönböztetést azzal indokolják, hogy a nagyoknál nagyobb költségekkel jár az ellenőrzés, ami nem felel meg a tényeknek. És az sem, hogy a díjemelést a NEBIH-hez kerülne, hiszen azzal a költségvetés, mint folyó bevétellel számolt a 2015-ös költségvetésben is. A kétsávós változathoz 10 milliárd forintos bevétel következne, aminek jogosultságát Brüsszel a versenysemlegességre hivatkozva vitatja.

- Plázastop 2011-től, azaz a 300 nm fölötti üzletnyitások tilalma, ami alól azonban engedélykérés után felmentést lehetett kapni. Brüsszel ezt is, mint a szabad tőke mozgás korlátozását megtámadta, ezért a rendeletet visszavonták. Nem sokkal később azonban újraindították most már a 400 nm fölötti üzletekre vonatkozólag. A kivételes építési engedélyt egy, a kormányhoz közelálló társaság adhatja meg úgy, hogy a felmentés kritériumait a vonatkozó jogszabály nem tisztázta. A gyakorlat azt mutatja, hogy hazai üzletláncok többnyire megkapták a felmentéseket, de közvetlen versenytársaik, a német/osztrák tulajdonúak (ALDI, LIDL, PENNY, SPAR) egyetlen esetben sem. Az ágazat multinacionális cégeinek véleménye szerint csak emiatt több száz milliárd forintos beruházási szándék maradt az asztalfiókokban, amihez több ezer főre tehető foglalkoztatás-bővülés kapcsolódhatott volna.

- A felső áfakulcs felemelése 27 százalékra, és a közbülső, 18 százalékos kulcs eltörlése.

- NAV-kompatibilis on-line pénztárgépek használatának kötelezővé tétele. Erről a döntés 2012 őszén született meg, de csak 2013 végén tudott megkezdődni a telepítés, ami 2014 augusztusára fejeződött be. A döntés kétségtelenül hozott kifehéredést, de sok kis üzlet vezetője inkább a bezárást választotta. 2014-ben egyetlen év alatt 4169 üzlet szűnt meg, ennek egynegyede élelmiszerüzlet volt, a többi iparcikk-jellegű. Ugyanezen idő alatt 14-gyel nőtt azoknak a településeknek a száma, ahol semmiféle üzlet sem található. A kifehéredés egybeesett a kiskereskedelmi forgalom egyéb okok miatt növekvő bővülésével, a fehéredés hatását kb. 1-1,5 százalékra tehetjük abból adódóan, hogy bázishatásának kimerülése után (2015. aug.) a forgalom dinamikája kb. ennyivel lassult - annak ellenére, hogy jövedelemoldalról a keresletélénkülés még fokozódott is.

- 2015. március 15 után a főszabály szerint a 200 nméternél nagyobb üzletek vasárnap nem tarthatnak nyitva, de ez alól is adható felmentés. A rendelkezés elleni tiltakozást kifejezésre juttatható népszavazási kezdeményezések eddig rendre megbuktak, s nem kizárt, hogy ez a herce-hurca 2018-ig is kitart. Időközben hoztak engedményeket, mint például, hogy ha a tulajdonos vagy hozzátartozója is dolgozik az üzletben, akkor vasárnap is nyitva lehetnek, sőt, a kiszolgálóknak – ezen a napon! - nem kell szakképzettséggel rendelkezniük (a húspult kivételével). Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy a piac növekményéből a nagy multicégek nagyobb részt tudtak kihasítani, és a magyar üzletláncok (a kezdeményezők és támogatók) rosszul jártak. A multik forgalma úgy nőtt, hogy nem kell kifizetniük a vasárnapi pótlékokat. A vásárlók zöme továbbra sem választja a vasárnap nyitva tartó kisüzletet, hanem inkább sorban áll az árukat olcsóbban kínáló nagy áruházakban. A foglalkoztatási adatok viszont nem igazolták vissza a szakszervezet által várt 12-15 ezres létszámfogyást, az első és a harmadik negyedév között mindössze 1700 fővel csökkent az ágazatban dolgozók száma. A másik munkaügyi statisztikából és a GFK felméréséből is az derül ki, hogy a foglalkoztatás mérséklődése a kisebb (4 fő alatti) cégeknél következett be (amiben az on-line kasszák használatának előírása is szerepet játszhatott). A multik pozíciója még javult is azzal, hogy nem kell fizetniük a vasárnapi pótdíjakat. A 2015 őszén készült felmérés szerint a lakosság 70 százaléka továbbra is a multiknál vásárol, még ha többet is kell sorban állnia.

- Bezárást és felszámolási kötelezettséget írt elő a kormány azokra az évi 50 milliárd forintnál nagyobb árbevételre szert tevő cégekre, amelyek két éven keresztül veszteségesek. Ebből az első év 2015-öt jelenti.

- Ez év végén vált ismertté az a kormányzati elképzelés, amely szerint a 400 nm feletti üzletekben kötelező foglalkoztatást írnának elő: 70 nméterenként legalább egy szakképzett dolgozónak jelen kell lennie az eladói térben, kivéve, ha az üzletben van csemegepult. Ezzel a szabállyal – ha betartható lenne, de nem tartható be, mert szakképzett eladóból hiány van (ők is külföldre mentek) -, a cégek vagy azért kerülnének forgalmon kívülre, mert veszteségesek lesznek, vagy azért, mert ha ezt áremeléssel akarják elkerülni, akkor a versenyelőnyük számolódik fel. A legutóbbi információk szerint erről az ötletéről a kormány letett (Lázár János szóbeli közlése).

- A dohány-kiskereskedelem újraosztása során leginkább a kormányzó pártokhoz közeli személyek jártak jól. Pontosabban jutottak először üzlethez, aztán olyan gazdálkodási körülményeket alakítottak ki számukra, hogy jövedelmezők lehessenek. Ennek része volt a kiskereskedelmi árrés négyszeresére emelése (12 százalékra, majd újabb 2 százalékponttal való megtoldása 2016-tól), az üzletek forgalmazási körének folyamatos bővítése: alkoholtermékek, édességek, újságok, energiatitalok, buszjegyek, feltöltőkártyák, kávé stb. Legutóbb pedig megkapták az e-cigaretta kizárólagos forgalmazásának jogát is. Az utóbbi azt jelenti, hogy kb. 50 cég (150 alkalmazott) számolódik fel, és valószínű, hogy az e-cigaretta is jövedéki adót fognak kivetni. A trafiktörvény érvénybe lépése után a hivatalos dohányforgalmazás – a jelentős drágulás okán - számottevően lecsökkent, becslések szerint az igények több mint egyharmadát a feketepiac fedi le. Valószínűsíthetően az e-cigaretta is ez a sors vár, főleg, ha az adókivetéssel az ára is számottevően megemelkedik.

- A dohány-nagykereskedelem monopolizálása 2015 novemberétől lépett életbe. Erős kormányzati segítséggel két cég közös vállalata kapta meg – pályázat nélkül! - a dohánytermékek nagykereskedelmének kizárólagos jogát 20 éves koncessziós szerződés keretében, rendkívül alacsony díjfizetés mellett (fokozatosan emelkedik max. évi 600 millió forintra), 3 százalékos árrés-használattal. Ebből évi 8-10 milliárd forintos profitra tehetnek szert, amit a szerződés szerint nem a tőke arányában osztanak el. A közös céget, az Országos Dohánybolt-ellátó Kft-t (ODBE) a British American Tobacco és a magyar Continental alapította 51-49 %-os arányban, de az utóbbi a nyereség 75 százaléka felett fog rendelkezni.⁹ Mivel a dohánygyárak, amelyek korábban termékeiket forgalmazták is, egy része Brüsszelnél panaszt emelt, annak elbírálásáig nem akart szerződést kötni az ODBE-val, s emiatt az év

⁹ A BAT-nak nyilván örülnie kellett, hogy egyáltalán bevették az üzletbe, érje be ennyivel. A Continental vezetője, Sánta János (Lázár János elhíresült barátja) hálából azonnal be is szállt a Magyar Időkbe.

végén ellátási problémák merültek fel. Végül is minden dohánygyár leszerződött, aminek következtében a korábbi értékesítési egységek, cégek rendre felszámolódtak. A trafikok terhei is megnöttek a ritkább szállítások, nagyobb raktározási szükségletek, a nagyobb adminisztrációs terhek miatt. (Lehet, hogy emiatt kapták meg a 2 százalékpontos árrésnövelést és az e-cigaretta kizárólagos forgalmazási jogát.) Ugyanakkor az üzletek veszélyeztetettsége megnövekszik, mert az ODBE kocsija mindenütt felismerhető lesz. Az ODBE egy hónapi működés után az összeomlás jegyeit mutatja, amelyet működtetőik természetesen tagadnak.

- Nem közvetlenül a kereskedelmet érintette, de folyamánya a kiskereskedelemben is meg fog jelenni, az egészségügyi hozzájárulás kiterjesztése 2015-ben az egész dohányiparra. Ebből évi 8-9 milliárd forintos többletre tett szert 2014-ben a költségvetés, s eredetileg csak erre az évre szólt. Főként az amerikai Philips Morrist érintette a progresszív kulcs – egyébként ez is volt a cél, válaszul az USA-ból való kitiltási jegyzékre. A BAT és a Continentál – az utólag kapott kedvezménnyel, hogy ti. az adóból levonható az előző évi beruházás értéke – viszonylag jól járt. Ám Brüsszel emiatt is kötelezettségzegési eljárást indított, különös tekintettel a visszamenőleges szabályozásra is. Erre visszavágva jelezte Lázár János, hogy a „feljelentők” még nagyobb terhet fognak kapni. Ebből lett a négy forintos számlánkénti cigarettaadó „az egészségre különösen veszélyes termékeknel”, ami alatt Lázárék eredetileg kizárólag a multik gyártmányait értették. Számítások szerint kb. 150 forintos dobozonkénti drágulást fog eredményezni ez a javaslat, amiből a költségvetésnek valóban nagyobb bevétele lesz (kb. 8 milliárd forinttal), mint az eredeti egészségügyi hozzájárulás, ha és akkor, ha Brüsszel hozzájárul az újabb diszkriminációhoz. Ha igen, valószínűsíthető, hogy a feketekereskedelem a tetemes drágulás miatt tovább erősödik.

A jelzett szabályozási körülmények közt a kiskereskedelmi ágazat a következők szerint járult hozzá a jobban teljesítő magyar gazdasághoz.

1. A forgalomcsökkenés – amely a Gyurcsány-kormány megszorításai nyomán már 2007-ben megkezdődött – csak 2013 második felében torpant meg. Ettől kezdve - nem kevésbé a választásokhoz kapcsolt kiengedő gazdaságpolitika következtében - gyors felfutás mutatkozott: 2014-ben 5,2 százalékos, 2015 I-III. negyedévben 5,9 százalékos. (Ebből - mint jeleztük - kb. 1-1,5 százalékpontot a kifehéredésnek tulajdonítunk.) Ám ez sem volt még elég ahhoz, hogy elérje az ágazat a válság előtti szintet, 2015-ben csak kb. a 2006-os szintet tudja hozni. Ez relatív hátrányt jelent az ipari és a mezőgazdasági kibocsátáshoz képest.

2. A kereskedelem (a járműjavítással együtt) magas foglalkoztatási ágazat. 2015 első háromnegyedévében azonban a cégeinél 31 ezerrel kevesebben dolgoztak, mint a válság előtti utolsó békeévben, 2008-ban.

3. A kereskedelemben a beruházások 2006 után csökkentek – akárcsak a nemzetgazdaság egészében és csak 2013 második felében kezdtek élénkülni. A 2013. évi beruházási dinamika azonban csak fele volt a nemzetgazdaság egészében kimutatottnak, 2014-ben pedig a negyede. 2015-ben viszont az első háromnegyedév 10 százalékos zuhanást jelzett – miközben a nemzetgazdaság egészében stagnálás mutatkozott.

4. A kiskereskedelmi üzletek száma 2015. június végén 16.288 –cal kevesebb volt, mint 2008-ban, főként az iparcikkek forgalmazásával foglalkozó üzletek bezárása okán. Ennek következtében az üzletekkel ellátott települések száma ugyanezen idő alatt 107-tel csökkent.

A kedvezőtlen ágazati mutatók egyrészt visszavezethetők arra, hogy a háztartások kereslete lassan épült fel, másrészt viszont rendkívül elgondolkodtató, hogy éppen a fellendülés időszakában romlottak a foglalkoztatási és beruházási mutatók, illetve mérséklődik a dinamika 2015 augusztusától kezdve, holott a lakosság vásárlóereje megerősödött, és ennek alapján épp az ellenkezőjének kellett volna történnie. Hogy nem ez következett be abban szerepe van annak a kormányzati szabályozásnak, amelynek mozgatója a külföldi nagy kereskedőcégek kiutálása az országból, hogy a hazai vállalkozások nagyobb tért nyerhessenek. Varga Mihály szerint e politika mellett a kabinet továbbra is kitart, amiből további, a multicégeket megszorogató döntések várhatók. Ez a politikai alapon tételeződő gazdaságsszabályozás azonban nemcsak a kereskedelmi ágazatban hat, hanem elriaszt minden külföldi vállalkozót attól, hogy Magyarországon kötelezettséget vállaljon. Mert, mint ahogy a nagy multinacionális cégek hazai lányvállalkozásainak példája is igazolja, ha a kormány valami mellett elkötelezte magát, semmi nincs, ami szándékától eltántorítsa. Nem véd meg tőle sem stratégiai szerződés, sem TAO-pénzek sportcélokra utalása, sem kamumegrendelés a Századvégtől. Egyedül Brüsszel ellensúlya működik, ám ez nagyon lassan bontakozik ki, és döntései ideig-óráig kijátszhatók. Az ideig-óráig viszont elég ahhoz, hogy a kedvezményezett kör a politikai indítékú szabályozásnak köszönhetően többletforrásokra tegyen szert.

3. Az állami földvagyon privatizálása

A szeptember végén hatályba lépő kormányrendelet szerint az állami földvagyon 80 százalékát, 380 ezer ha földet az év végéig privatizálni kell. Vagyis lényegében minden használható területet, a maradék 20 százalék ugyanis természetvédelmi terület (korábban ezeket is magánkézbe akarták adni, de az AB döntése megakadályozta) illetve osztatlan földtulajdont képez, főként erdőségek formájában. A 380 ezer hektárból 350 ezer hektárt

bérleti szerződés keretében művelnek, ebből 250 ezret még 2010 előtt adtak bérbe, amiből 80 ezer hektárt képezett az első Orbán-kormány utolsó napjaiban haveroknak „kiszórt” piszkos 12 állami gazdaság földterülete 50 éves bérleti szerződés keretében 580 forintos bérleti díj mellett, ami már akkor is rendkívül alacsonynak számított. S annak ellenére nem lehetett ezen a bérleti díjon változtatni, hogy közben a földbérlet piaci ára ennek kb. a három-négyszeresére emelkedett. Százezer hektárnyi földterületet 2010 után adtak bérbe, aminek zömét – mint azt Ángyán Józseftől megtudtuk – a barátok és üzletfelek kapták meg, továbbra is kedvezményes, 1250 forintos áron.

Az állami földek privatizációja tehát zömmel a bérleti szerződés tulajdonra váltását jelenti a magánszféra számára. Földet ugyanis a még hatályban lévő törvények szerint gazdasági társaságok nem vásárolhatnak. Ennek jogszerűtlenségét vizsgálja az EB kötelezettségzegési eljárás keretében, s nagy valószínűséggel meg fogja semmisíteni. A privatizáció meghirdetésével ezért kellett sietni. (Meg azért, mert a 2015. évi költségvetésben számoltak egy 169 milliárd forintos privatizációs bevétellel, amelyre kötelezettségvállalások – főként sportberuházások születtek.)

Az állami földek megvásárlója csak olyan magánszemély lehet, aki szerepel a földművesek jegyzékében, ám a listát titkosították. Kiszivárgott információ szerint itt regisztráltatta magát 222 külföldi állampolgár is. A vásárlás előfeltétele, hogy a magánszemély legalább három éven át mezőgazdasági tevékenységet végezzen, rendelkezzen legalább középfokú mezőgazdasági végzettséggel (aránykalászos tanfolyam is elfogadva) és lakcíme a megvásárlandó föld 20 km-es körzetében legyen. A végrehajtási rendelethez ugyan hozzáfűztek egy kiegészítést, miszerint külföldi nem vásárolhat az állami földekből, de ez ellenkezik az unió által elfogadott földforgalmazási törvény – magasabb szintű jogszabály – vonatkozó szabályával. (2013-ban lejárt a külföldiek földszerzésére vonatkozó, 2004-ben kialakult moratórium.)¹⁰

A 380 ezer ha földterületből a kisebb, 10 ha alattiakra egyszerű bejelentkezéssel szert lehet tenni, a többire, kb. 300 ezer hektárra azonban csak nyilvános licit útján. A licitet a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet bonyolítja. A licitálónak 30 ezer forintért regisztrálnia kell magát, és az árverés előtt le kell tennie a kikiáltási ár 10 százalékát. (Ha veszít, az utóbbit

¹⁰ Az ellentmondó szabályozásból még lesznek gondok. Az egyik árverésen egy osztrák állampolgár is nyert, amire Lázár János sejtelmesen csak annyit jegyzett meg, hogy majd meglátjuk, megkapja-e a földet. Ha nem engedik át neki – mert a magyar héják ezt követelik -, komoly nemzetközi támadásokat fogunk újfent begyűjteni.

visszakapja.) A kikiáltási ár az adott körzet átlagára +10 %. A vételárhoz 20 évre szóló, kedvezményes kamatú hitel is kapcsolódik, tíz éven keresztül 1,95 százalékos; ezt követően azonban a mindenkori legmagasabb kamattámogatást kapja a kölcsön felvevője. A hitel fedezete az az uniós földtámogatás, amely ma hektáronként 70 ezer forintot jelent, s nem a föld, holott nyilvánvaló, hogy földjelzálog-hitelről lenne szó. Egy személy max. 300 hektárt vásárolhat, de egy családban ezt többen is megtehetik, nincs összevonás. Így termelődhetnek ki az új falusi földesurak, akiknek földjén a falubéliek majd summásként dolgozhatnak.

A privatizáció indoklásakor a kormány rendkívül figyelemre méltó ellentmondásokba keveredett korábbi állításaival és gyakorlatával. A kezdeményező Magosz (Jakab István) még csak arra hivatkozott (júniusban), hogy tömeges igény jelentkezik a földbérlők részéről földtulajdonossá lenni. A decemberig lezajlott árverések ennek az ellenkezőjét bizonyították. A legtöbb liciten egy-egy jelentkező jelent meg, a meghirdetett tételek 60 százalékára találtak jelentkezőt. A kormány részéről a következő állítások hangzottak el:

- Azért kell eladni a földeket, hogy azokat megvédjék a külföldiektől és a spekulánsoktól. Ez nettó képmutatás, és olyan megtévesztés, aminek a háttérében az a feltételezés áll, hogy az emberek gondolkodás nélkül mindent bevesznek, többségük úgy sem ért a földhöz, elég felmutatni ellenségképpen a külföldit és a spekulánst. A helyzet valójában az, hogy ha nem kínálják fel eladásra az állami tulajdont, akkor biztos nem tudja se spekuláns, se külföldi állampolgár (a kettő együtt is lehet) azt megvásárolni. Vagyis éppen az állami tulajdonlás jelent védelmet a jelzett, nem kívánatos személyekkel szemben.

- Lázár János, mintha liberális gondolkodó lenne, magától értetődően adta elő, hogy a földnek művelője tulajdonában kell lennie, az állam rossz tulajdonos. Az állami menedzsment – ha jobboldali, ha baloldali, akkor is mindig szétlopja az állam tulajdonát¹¹. A minisztert nem zavarta, hogy saját kormánya – amelynek maga is tagja - minden más területen az államosításokat forszírozza.

Az első árverésen a Simicska Lajos – Nyerges Zsolt és érdekcsoportjának földjeit hirdették meg. A megtámadott személy egyébként felszólította a Nemzeti Földalapkezelő Szervezetet, hogy függessze fel az árveréseket, különben pert indít az állam ellen. Hogy mire hivatkozva, az nem derül ki, de lehet, hogy olyan esettel lesz ismételten dolgunk, mint ami a TV 2 eladása körül kerekedett ki. Az állami földek eladásával egyébként Orbánék két legyet is ütöttek: egyrészt tulajdonossá tudják tenni barátaikat és üzletfeleiket, akik tetemes summát

¹¹ Lázár Jánosnak feljelentések tömegével kellene elhalmoznia az ügyészséget.

tudnak majd bezsebelni a földárak emelkedéséből és/vagy a további bérbeadásokból. Másrészt az ellenséges vállalkozói csoportokat ki tudták zárni a tulajdonlás köréből. (A privatizációval ezért is kellett sietni.) A kormánynak pillanatnyilag kedves „földművelők” földjei kimaradtak az árverésekből, ezeket mintagazdaságokká minősítették, ami felmentette őket a földhasználati korlátozások és az árverés veszélye alól. Pillanatnyilag ebben a legnagyobb nyertes Csányi Sándor Bonafarm érdekeltsége és – számos tiltakozás után – a Mezőhegyesi Ménesbirtok (Orbán személyes közbelépésére).

2015. december közepéig 95 ezer hektárnyi területet adtak el, amiből 130 milliárd forintos bevétel keletkezett. Ám ezt az összeget a kormány nem tudja – mint eredetileg remélte – bármire felhasználni, mert az Alkotmánybíróság úgy rendelkezett, hogy azt vissza kell forgatni a mezőgazdasági ágazatba. A vásárlásokhoz ugyanezen idő alatt 245 milliárd forint hitelt igényeltek a gazdálkodók. December végén jelent meg a hír, hogy a privatizáció januárban is folytatódik, azokat a területeket, amiket eddig nem tudtak eladni, most kisebb részekre bontva újból meghirdetik. S mivel az MFB forrásai is kimerültek az NFA együttműködési megállapodást írt alá nyolc kereskedelmi bankkal, amelyek a továbbiakban kedvező feltételekkel nyújtanak kölcsönöket a földvásárlásokhoz.

A földprivatizációból leszűrhető tanulságok és a várható következmények

- Az állami földek pánikszerű eladása politikai játszmák eszköze, ami több dolgot is bizonyít azon az általános vonáson túlmenően, hogy a (Orbán)kormányzati döntések ad hoc jellegűek, a politikában éppen akkor helyesnek vélt vélemény mentén formálódnak meg – minden általános elvszerűség nélkül, azt félretéve. A privatizáció elhatározásánál a kabinet fittyet hányt korábbi programjaiban megfogalmazott elveinek¹². Útjára bocsátásánál három ponton is sértette a maga által hozott és kétharmaddal elfogadtatott Nemzeti Földtörvényt, s ez arra utal, hogy a kabinet most már a saját maga által teremtett jogszabályokat is átléphetőnek tartja, amivel a jogállamiság utolsó szikráját is kioltotta.

¹² Ezekben szó nincs az állami földek értékesítéséről, sőt, célként az állami földalap gyarapítását jelölték meg, hogy azok kedvezményes bérbeadásával segítsék a családi kis- és középgazdaságokat. „A jelek szerint – írja Tamás Gábor – az eredetileg <évtizedekre szóló> nemzeti agrárprogram egyik alaptézise csendben le lett húzva a rötyin, a napi érdekek erősebbnek bizonyultak.” Magyar Narancs, 2015. okt. 22. Az új osztály

- A privatizáció révén a Földtörvény által maximálisan engedélyezett 1200 hektáros földbirtokoknál nagyobbak jöhetnek létre, a tőkekoncentrációnak nincs határa.
- A privatizáció következtében az állami tulajdonban maradó föld nem lesz elégséges a Nemzeti Földtörvényben meghatározott stratégiai feladatok teljesítésére. Nem tud az állam demográfia vagy szociális földprogramokat indítani, csereföldeket felajánlani stratégiai beruházások esetén, ellehetetlenülnek az állami génmegőrzési és fajfenntartási programok. Lehetséges, hogy ezért írták bele a kormányrendeletbe, hogy a kormánynak 20 éven belül joga van visszaállamosítani. Ez egy jóhiszemű feltételezés. A rosszhiszemű: a visszavétel joga azt szolgálja, hogy az idővel nem kívánatos lett tulajdonostól vissza tudják szerezni a földet. Mindenesetre ez a szabály - a mögöttes indítékoktól függetlenül is - bizonytalanságot visz a földtulajdonlásba, ami korlátozza a földre való befektetéseket, vagy más megfogalmazásban a földek kizsigerezésére ösztönöz.
- Az állami földek magántulajdonba kerülésével azok járnak jól, akik saját bérleteiket tudják földtulajdonlásra váltani. Idetartoznak az ismert nevek, Mészáros Lőrincék, Flierék, Garancsiék stb. Nemcsak azért, mert a továbbiakban nem kell bérleti díjat fizetniük, sőt, az uniós forrásokat is megszerezhetik, hanem, mert reális várakozások szerint a föld ára néhány év múlva többszöröse lesz a mostaninak. Nem kizárt, hogy megtízszereződik, hiszen ma kb. ekkora a különbség az osztrák és a magyar földárak között. S lehetőségük lesz arra is, hogy a mainál magasabb, piaci áron adják tovább bérbe földjeiket.
- Azok az új tulajdonosok viszont, akik nem tudnak bérlőiktől megszabadulni, csak a bérleti szerződés lejárta után tudják földjeiket a maguk elképzelése szerint hasznosítani. Addig a piaconál jóval alacsonyabb földbérlettel kell beérniük (harmadával, ötödével). Ezen csak a korábbi földbérletek felmondhatóságának lehetővé tétele tudna segíteni. A kormányzat részéről erős az erre való hajlandóság, sőt, már módosították is a polgári törvénykönyvet ennek érdekében a szintén földtulajdont szerzett fideszes Györffy Balázs javaslatára.
- Az Orbán-kormánynak nincs gazdasági programja, csak társadalmpolitikai – mondta 2011 őszén Chikán Attila. S nem tévedett, csak mi tévedtünk, akik gazdaságpolitikát kértünk számon ott, ahol erről szó nem volt. Az ország gazdasági felemelésének programja helyett a NER-közeli felemelés zajlik, egy új, Fidesznek lekötözött és a pártot támogató osztály kitermelése. Bármilyen áron. Ennek eszköze az állami földek privatizálása is.

Összegzésül Hargitai Miklóst idéznék a Népszabadságból: „a földeladó kormányt a politikai szándékon és a lenyúláson kívül semmi sem érdekli”...”...a hivatalosan <Földet a gazdáknak!> címen futó program inkább a rablott holmi szétosztásának és továbbpasszolásának tűnik.” (Földet az orgazdáknak! 2015. nov. 28.)

4. A brókerbotrányok károsultjainak kártalanítása

Október közepéig a Quaestor károsultaknak 86 milliárd forint értékig kártalanított a BEVA. A Buda-Cash honlapja szerint november közepéig 2600 ügyfél javára 4 ezer értékpapír-transzfert teljesített a felszámoló, vagyis nekik kiadták a vagyonukat, ezen kívül a DBR bankok károkozása miatti követeléseket érvényesíthették a betéttulajdonosok az OBA-n keresztül. Más egyéb kártérítés nem történt annak ellenére sem, hogy tüntetés tüntetést követett, főként a Quaestor károsultak részéről, és számos pertársaság alakult különféle beadványokkal fenyegetődzve.

Tény, hogy a politikai okokból „kissé” részrehajlónak tűnő Quaestor-törvény miatt bankok és magánszemélyek is az Alkotmánybírósághoz fordultak, s az intézmény döntéséig a kifizetéseket felfüggesztették, halogatták, elszabotálták (lehet a nem cselekvést előidéző igék közül választani).¹³ November közepén megszületett az AB döntése, amely elismerte ugyan a pozitív diszkriminációt (ezt magánszemélyek kifogásolták), csak annak indoklását nem tartotta helyén valónak. (Ez azt jelentette, hogy másokra is ki lehet terjeszteni a 30 milliós értékhatárt, nemcsak a Quaestor károsultakra.). Másfelől irreálisan magasnak tartotta az AB a kárrendezési alapba a vétlen bankok által befizetendő 200 milliárd forintot, ám azt nem kifogásolta, hogy extra befizetést rendeljenek el számukra. Az extra befizetés ugyan a tulajdon elvonását jelenti, ami alapesetben alkotmányellenes, de ezt a közérdek felülírhatja – volt az AB ítélete. Az AB véleménye elég dodonai volt, de ahhoz elégséges, hogy új kárrendezési törvényt fogalmazzanak meg.

Ezt a kormány december elején meg is tette. Új javaslatában már általában szól a kötvényvásárlókat ért károk megtérítéséről, nem szűkíti le a Quaestor károsultakra, ami azt jelenti, hogy Hungaria Értékpapír Zrt kötvényesei is bekerülhetnek a kártalanítási körbe. De csak a kötvényesek – akár fiktív, akár rendes kötvényt jegyezték. (Kivéve azok, akik nem a Quaestor brókercégtől, hanem a Quaestor Pénzügyi Tanácsadótól vették a papírjaikat, ezek

¹³ Ez magyarán azt jelentette, hogy a kormány szabotálta saját törvényének végrehajtását, ugyanis a károsultaknak az AB döntésétől függetlenül is járt a törvény szerint a kártérítés.

összege kb. 10 milliárd forintba rúg, és a kormány gyanús ügyleteknek tartja, ami után kártérítés csak akkor járna, ha indokoltságát jogerős bírósági döntés támasztja alá.)

Az új törvény másrészt kb. 60 milliárd forintba mérsékelte a bankok terheit azzal, hogy a kártalanításra kiszámolt összegből levonják a 2008. január elsejétől kifizetett hozamokat, valamint a BEVA által nyújtott kártérítéseket (fejenként 6 millió forintot), és önrész fizetésére is kötelezik a károsultakat (kb. 10 %). S ugyan a Káralap által az MNB-től kapott áthidaló hitelt és más kölcsönöket a bankok befizetéseiből törlesztik majd, de a bankok ezt a későbbiekben bármelyik adójukból levonhatják. Ez utóbbi azt jelenti, hogy az MNB helyett – időben elhúzva - a költségvetés fog helyt állni, vagyis valamennyi polgár kárára teljesül a kártalanítás, a felügyeleti hatóság felelősségének felvetése nélkül.

Előreláthatóan a kártalanításokra 2016 tavaszán kerül sor, s addig talán a felszámolóknak sikerül kiszárazniuk azt is, hogy a brókercégeknél beragadt értékpapíroknak, valutáknak kik a tulajdonosai, s azok milyen arányban állnak rendelkezésre. Ennek alapján megállapítják a kiadási hányadokat. Várhatóan egy év után lehet majd pontot tenni az brókerbotrányokra. (A brókercégek vagyonának felmérése és felosztása ám még ezen is túl fog nyúlni.)

5. Bankügyletek

Négy évnek kellett ahhoz eltelnie, hogy az unortodox szemléletű gazdasági vezetés rájöjjön: hitelezés nélkül nincs növekedés. Ha a vállalati szektor nettó megtakarító, márpedig 2009-től kezdve ez volt a jellemző, akkor a gazdaság jóval a lehetőségei alatt teljesít. A hitelezés felfutásának két feltétele van: a hitelkínálat bővülése és a hitelkereslet növekedése. Az előbbit a kormányzati politika direkt tette tönkre, az utóbbit indirekt módon rongálja. Direkt módon azáltal, hogy a 2010-től eltelt hat év alatt kb. 3000 milliárd forinttal kopasztotta meg a bankokat¹⁴, ígéreteit nem tartotta be, a pénzüzetek gazdálkodásához kiszámíthatatlan feltételek teremtett, indirekt módon pedig a befektetési klíma tönkretételével.

2015 februárjában a magyar kormány megállapodott az EBRD-vel és az Erste Bankkal, hogy a kormány egyrészt meghatározott ütemben csökkenti a bankadót 2019-ig úgy, hogy annak mértéke akkor feleljen meg az unióbeli gyakorlatnak. Másrészt a kormány

¹⁴ Végtörlesztés 250 md, bankadó évente kb. 180 md forint, tranzakciós illeték 2014-től évi 200 milliárd, elszámoltatási törvény és forintosítás 2015-ben 1000 md. Ehhez képest légy piszok volt az, amikor a szocialista kormány bejelentette, hogy évi 30 milliárd forintot akar beszédni a bankok extraprofitjából, amire országos felzúdulás következett.

vállalta, hogy nem rak további terheket a bankok vállára. E megállapodást¹⁵ azonban hamarosan két oldalról is támadás érte. Egyfelől a brókerbotrányok következményeinek bankokra terhelésével, másfelől azzal, hogy a jegybank rendre felvetette: a bankadó csökkentését kössék össze a bankok hitelezésének bővülésével.

A helyzet megint elbizonytalanodott, aminek szerepe volt abban is, hogy a nemzetközi hitelezők továbbra is bővli kategóriában hagytak bennünket. Az év végére megszületett megoldás kétarcú. Egyfelől mérsékeltek a brókerbotrányok következményeinek bankokra terhelését, és a költségvetési törvényben szereplőnél nagyobb mértékű bankadó-csökkentést írtak elő (20 milliárd forintot nyertek ezzel a pénzügyintézetek). Másfelől ugyan nem kötötték össze az adómérséklést a hitelezés kiterjesztésének kötelezettségével, de a miniszterelnök közölte, hogy ez csak 2016-ra él, aztán majd meglátják, hogyan viselkednek a bankok. Mintha a hitelkereslet oldalán nem lenne javítani való, mintha a kölcsönöket rá lehetne löcsölni a vállalkozásokra.

Ismeretes, hogy az MNB Növekedési Hitelprogramjával két éve próbálja ösztönözni a kis- és középvállalkozások hitelezését, amelynek lényege, hogy nulla bekerülési költség mellett ad forrásokat a kereskedelmi bankoknak, amelyek azt max. 2,5 százalékos kamaton továbbadják. Az MNB októberben közölte, hogy átlépte az ezer milliárd forintos határt az NHP keretében második menetben kihelyezett kölcsönök összege miután kiterjesztették a hitelezendők körét, 10 milliárd forintra emelték a maximálisan felvehető hitel összegét, és az MNB a kölcsönök kockázatából is magára vállalt egy részt. (Az eredeti MNB elképzeléshez képest ez jelentős alulteljesítést jelentett.)

November elején jelentette be a jegybank, hogy 2016-tól újabb növekedést támogató akciókat indít: elindítják a Növekedést támogató programot (NTP) és az NPH fokozatos kivezetése után elindul az új piaci hitelprogram, a PHP is. Az előbbinek a kerete 600 milliárd forint lesz, ennek felét euróban lehet majd kihelyezni 2,5 százalékos kamat mellett, max. 1 milliárd forintos értékhatáron belül, és az NPH-hoz képest szűkül a hitelkihelyezések köre. A piaci hitelprogramnál a kölcsönök mögött előírt tőkekövetelményeket mérsékelnék, ami azt jelenti, hogy a bankok kisebb költségek mellett hitelezhetnék a kkv-kat. Az MNB célja, hogy 2016-ban 250-400 milliárd forinttal emelkedjék a kkv-k hitelállománya, mert így lehetséges a GDP növekedését a megcélzott 2,5 százalék fölé emelni.

¹⁵ A NGM-ben akkor ezt az unortodoxia végeként értékelték.

A jegybank folyamatosan a kereskedelmi bankokban keresi az okát a gyenge hitelforgalomnak, amiben van igazság, de ha belegondolunk abba, hogy az utóbbi években javuló külső és belső konjunktúra, gyengülő forint, csökkenő kamatláb, az NHP-én keresztül nyújtott olcsó és bőséges hitelforrások ellenére sem történt érdemi áttörés a cégek kölcsönfelvételében, akkor egyértelmű, hogy a hitelkeresletet befolyásoló körülmények hibáznak. Ám az MNB a hitelkeresleti oldallal nem foglalkozik, azt adottnak tételezi fel.

Korábbi jelentéseinkben részletesen utaltunk arra, milyen tágan értelmezi az MNB társadalmi felelősségi programját, amikor műkincseket vásárol, drága ingatlanokat üdülési, oktatási és hivatali igényeinek kielégítésére, sőt, alapítványain keresztül a költségvetést is finanszírozza az állampapírok vásárlásával. Mindehhez azt a többszáz milliárd forintra tehető forrást használja, amit a devizatartalékok értékesítésével a vételi és az eladási árfolyamok különbözetéből realizál.¹⁶ (Matolcsy György nyilatkozata szerint kb. 100 milliárd forintra tehető ezen túlmenően a jegybank eredménytartaléka.) A jegybank tevékenységi köre – mióta elnöki pozícióját Matolcsy György tölti be - egyre szélesedik.

- Nem szokványos módon konjunktúra-élénkítő feladatokat vállal át a kormánytól hitelprogramjaival.
- Államadósság-finanszírozási feladatokat vállal át a Kincstártól.
- Oktatási feladatok ellátását vállalja át a költségvetéstől, amelynek keretében a matolcsyizmust fogják kutatni, tankönyvekbe foglalni és oktatni, mint tették ezt egykoron a marxista ideológia terjesztésére a Marxizmus-leninizmus esti egyetemeken és a Politikai főiskolán.¹⁷
- Műkincsmegőrzési feladatokat vállal át ugyancsak a költségvetéstől.

Mindezekon kívül 2015 novemberében 13,2 milliárd forintért megvásárolta az osztrákoktól a Budapesti Értéktőzsde 68,8 százalékát, amivel 75,8 százalékos tulajdonhányadra tett szert a tőzsdén. Egyelőre mellékszál az ügyletben, hogy a jegybank, mint főtulajdonos egyben a tőzsde szabályozó és ellenőrző hatósága is, ami súlyos érdekkonfliktussal járhat. Pillanatnyilag ugyanis az MNB új szerzeményével új vizekre kívánkozni evezni, és ehhez egy hét pontból álló tervet fogadott el, amit 2016-ban fog kibontani. A lényeg, hogy az MNB

¹⁶ A realizált nyereség felhasználásáról - szabály szerint – az MNB vezetőiből álló igazgatóság dönthet, amely alapítványokba kihelyezve azt már nem tekinti közpénznek.

¹⁷ Ehhez a zöldmezős oktatási beruházásokon túl megállapodást kötött a Corvinnal (önálló tanszéket is kapott), megállapodott a Pécsi Tudományegyetemmel geopolitikai doktori program indításáról, ahol 62 PhD-hallgatónak a tanárok fizetését meghaladó ösztöndíjat folyósítanak (300 ezer ft).

a magyar vállalatok és befektetők számára szélesebbre kívánja nyitni a tőzsdei palettát, amihez további cégek tőzsdére léptetésére (ehhez előnyös feltételekre) és a részvényvásárlói kör szélesítésére lenne szükség (ehhez előnyös feltételekre). Ez hasonló fordulat unortodoxiában ahhoz, mint az EBRD-vel megkötött szerződés, hiszen az Orbán-kormánytól szitokszóként hallatszott eddig az „eltőzsdézés” kifejezése.¹⁸

A Matolcsy vezette jegybank magatartásában magán viseli mindazokat a személyiségi jegyeket, amelyeket elnökével kapcsolatban ismerünk: soha nem elégszik meg azzal, ami felett rendelkezik, hatalmát és befolyását újabb és újabb területekre kívánja kiterjeszteni. S mivel ebben a miniszterelnök támogatására talál, akciói sikeresnek bizonyulnak. Mindezek abba az irányba mutatnak, hogy ő legyen a gazdaságpolitika elsőszámú irányítója. Ezért állt harcban anno a fejlesztési miniszterrel, Fellegi Tamással, s harcol most Varga Mihállyal. Mindig meg van győződve arról, hogy ő jobban tudja: mi a teendő. Orbán meggyöngülése esetén nem riadna meg a miniszterelnökség feladatának ellátásától sem. Rogán és Lázár mellett Matolcsy egy harmadik utas szerepet vállalt, amelynek stációit lépésről lépésre építgeti.

III. Év végi körkép az ellenzék helyzetéről

Nem túl bonyolult feladat összegezni mindazt, amit az ellenzéki oldalon az elmúlt hónapokban meg lehetett figyelni. Mégis, a politikai térfél vesztes oldalának helyzetét ezúttal a megszokottnál nagyobb terjedelemben vesszük szemügyre. Részben azért, mert évek óta, a korábbi elemzések során is a „futottak még”- kategória keretei között számoltunk velük. Részben pedig azért, mert az év végi összegzés lehetőséget teremt az átfogóbb jellegű tendenciák ismertetésére is.

Kezdjük messziről. Még a baloldal teoretikusainak körében is általánosan elfogadott axióma, hogy a 2008-as válság után egész Európa-szerte visszaszorulóban van a baloldali politikai befolyás. Ha valami megerősödött, akkor az leginkább a fundamentalista/populista/szélsőségekbe hajló mentalitás, aminek a ragálya a hagyományos szociáldemokráciát érinti a legkedvezőtlenebbül. Ne firtassuk ezúttal azt, hogy a hazai baloldal milyen közel/távol áll az európai szociáldemokráciától, elégedjünk meg csak annak rögzítésével, miszerint a baloldaliság apályának terjedésében hazánk sem kivétel. **Az elmúlt öt évet a hazai baloldal** ma már nyugodtan tekintheti eredményeket nélkülöző, *elvesztegetett*

¹⁸ Az ügylet bejelentésekor Matolcsy György nem vett részt a sajtótájékoztatón.

félévtizedének. Mielőtt a szeptember óta eltelt idő történéseit elemeznénk, rögzítünk *öt olyan axiómát,* amelyet a hazai baloldali/liberális ellenzék helyzete kapcsán általánosan elfogadottnak lehet tekinteni.

- A 2011 végén kitalált új választási rendszer eleve olyan helyzetet teremtett, amelyben a Fidesszel szemben álló erőknek csak akkor lenne bármiféle esélye, ha valamennyien összefognának. Ez a kényszer viszont meggátolja azt a belső megtisztulási folyamatot, amelyen a vesztes tábor valamennyi tényezőjének végig kellett volna vergődnie. Jórészt ennek köszönhetően évek óta inkább valamennyien a saját levükben főnek.
- A szétagoltság mind a három 2014. évi választáson látványos kudarccal járt, ennek ellenére a megosztottság, az együttműködés-képtelenség legfeljebb pillanatokra függesztődik fel. Igaz, ilyen alkalmakkor viszont azonnal beigazolódik az együttműködés hasznossága. (Lásd, Veszprém: Kész Zoltán esetét.) 2015 végén az ellenzék - a Jobbikot nem számítva - öt pártra tagolódva gyűjti össze azt a képzeletbeli választói kapacitást, amely a jobboldali kormányzással szemben felsorakoztatható lenne. Ha a rész-támogatottságokat összeadnánk, akkor már távolról sem látszana annyira siralmasnak és reménytelennek a helyzet. De nem lehet összeadni, és éppen ez a lényeg.
- Az öt pártnak sem együtt, sem pedig külön-külön nincsenek olyan átfogó, folyamatosan vállalt Nagy Ügyei, amelyek megállás nélküli napirenden tartásával tennék magukat versenyképpessé. Az antiorbánizmus maradt a baloldal egyetlen, közösen vallott és vállalat világnézete, e műfajban viszont legfeljebb csak a hangerő teremt közöttük különbséget. Érdektelen és csak pillanatokra hatásos különbségeket.
- Egyik ellenzéki pártnak sincs olyan markáns vezetője, aki betölthetné az ellentábor részéről az Orbánnal szembeni, egységesen támogatható kihívó szerepkörét. (Önjelöltekről ezúttal ne essék szó, ők többet ártnak, mint használnak.) Fél évtized alatt egyik párt sem volt képes komolyan vehető, kormányzásra alkalmas vezéralakot kitermelni. S ami még nagyobb gond: vezérkarokat sem. Ennek következtében évek óta nincs olyan ellenzéki vezető, akinek a fellépéseit a közvélemény Orbán alternatívájaként értelmezhetné.
- A 2015-ös év e főnti tanulságok összességét sűrítve tartalmazza. Az ellenzék nem tudta ki- és felhasználni a Fidesz év elejei megingását. Nem tudtak mit kezdeni a Simicska-konfliktussal, sem a brókercégek égbekiáltó botrányával. A vasárnapi boltbezárások kapcsán kikényszeríthető népszavazási esélyeket elügyetlenkedték. A

március 15-én elindított népszavazási akció mellé csak fél- és negyed szívvel álltak. El is bukott ez is. A menekültügyben sokáig a tanácstalanság, a lapítás jellemezte őket, majd a legrosszabbkor derült ki a kérdésben meglévő belső megosztottságuk is.

Ez az öt feltétel lenne az az általános keret, amelynek az abroncsában érdemes szemügyre venni a legutolsó hónapok ellenzéki teljesítményét. Az őszön egyetlen olyan ügy vetődött föl, amely az *ellenzék egészét ténylegesen érintette*. Még az ősz elején a Republikon Intézet előállt **az ellenzéki előválasztás** ötletével, amelyet az ellenzéki pártok annyiféleképpen fogadtak, ahányan vannak. Illetve... még ennél is többféle változatban, mert a szocialisták között volt olyan vezető, aki komolyan vette, s akadt persze olyan is, aki ellenezte. A politikai sajtóban el is kezdődött valamiféle erőtlen vita e megoldás előnyeiről és hátrányairól. A szocialisták november végi kongresszusa előtt a Szalay Kör - négy, meglehetősen fajsúlyos képviselője névvel megtámogatva - még egyszer, nyilvánosan is ajánlatot tett az előválasztások forgatókönyvére, felsorolván e megoldás öt lehetséges és fontos előnyét. Nem folytatjuk az idevágó események történetét. Most, januárban úgy látszik, hogy ez az egész kezdeményezés a nélkül halt el, hogy érdemi, nyilvános politikai megvitatására sor kerülhetett volna. És ez oly jellemző a mai ellenzéki, belső állapotokra. Nagyjából ezekben a hetekben szerette volna Gyurcsány, ha az ő őszi pamfletje adta volna az ellenzéki/baloldali, liberális diskurzus kereteit, ám az előválasztásról igyekezett nem tudomást venni... /Talán tisztában lehetett azzal, hogy e megoldás a lehető legkevésbé szolgálta volna az ő jövőbeni ambíciói teljesülését./ A szocialisták is a végsőkig jegelték egyértelmű állásfoglalásukat, a többi kisebb párt meg önmagában keveset tehetne a megoldás érdekében. Be is fejezhető ezen a ponton a nekrológ, ez lett volna az ellenzék egyetlen, igaz, saját ügye, s azért nem írunk erről többet, mert Bölcskey Balázs /nov. 2./ írása aprólékosan levezette, hogy milyen következményekkel járna a javaslatnak mind az elfogadása, mind pedig az elvetése.

Az MSZP november végi kongresszusa amúgy megérdemelne még egy bekezdést. Akár tetszik ez, akár nem, még mindig a szocialisták az ellenzék meghatározó jelentőségű, legkiterjedtebb politikai infrastrukturális háttérrel rendelkező formációja. A mostani kongresszus előtti hetekben a médiabéli várakozások mindenekelőtt a várható elnökcseré esélyei körül sűrűsödtek, amiből aztán nem lett semmi, mert ezt az ügyet elnapolták a következő év derekára. Az viszont több mint feltűnő, hogy e kongresszusnak az égvilágon semmiféle megfogható erejű politikai üzenete nem akadt. (A nagy reményekkel meghirdetett fizetésemelési kampány három okból sem vehető túl komolyan. Egyrészt, minden

ellenzékben lévő ezt szokta követelni, másrészt a lehetséges források megjelölése nélkül mindez nagyjából az ingyen sör- ígéreteivel megegyező erősségű. Harmadrészt, a kormány éppen ugyanilyen kampányban utazik, ők is ezt ígérik fünek-fának, legfeljebb ebből is az lesz majd, mint a Vörös téri narancsosztásból - ez utóbbiról majd még később újra szólunk.)

Az egyes ellenzéki pártok helyzetének kielégítő bemutatását és kellő mélységű elemzését az év végén két nagyobb terjedelmű írás is elvégezte (Bölcskey - nov. 13. és Tóth Csaba), ezért e munkálatok alól felmentve érezzük magunkat. Megelégszünk egyikük konklúziójának beidézésével, mert a lényegét nagyon pontosan mutatja be: „A baloldal akkor lesz sikeres, ha pártjai, politikusai és véleményformálói nem azon versenyeznek, hogy ki tudja jobban, frappánsabban, gyakrabban utálni Orbán Viktort, hanem abban, hogy ki tudja letenni az asztalra azt a koncepciót, ami esélyt kínál Orbán legyőzésére...” /Tóth Csaba, MaNcs. 2016. jan. 7./ A teoretikusabb igényű elemzésekben rendre visszatérő kritika, hogy az ellenzék fellépéseiből hiányzik az innováció, a ritkán megszervezett akcióik során kerülnek a kockázatokat, mindig biztosra akarnak menni, ezért azután versenytársaikhoz képest évtizedes lemaradásban vannak. Hosszabb távú stratégiák nélkül, az általuk örökkön újratermelt struktúrák fogságában vergődve képtelenek milliós tömegeket is megszólítani képes politikai cselekvések kipróbálására. Így aztán nem csoda, hogy az ellenzék legnagyobb hiányosságát firtató újságírói kérdésre még Gyurcsány Ferenc is kénytelen volt azt a választ adni: nem tudja magát kormányképes erőként felmutatni.(GYF, nov.2.) Hát, ez tényleg igaz... Csak az a gond, hogy ez a végeredmény. Ami mögött pedig ott húzódik az a nagyon hosszadalmas folyamat, aminek ő is meglehetősen tevékeny részese volt - és maradt.

Irodalom az ellenzék helyzetéről:

Szocialistákról:

- Szabad használni az erőt... Gyurcsány - interjú: Nsz. nov. 2.
- Szekeres Imre: Alkotmányt, népszavazást. Nsz. okt. 21.
- Nem megy az MSZP nélkül: Hiller - int. Nsz. okt. 22.
- Pártunk léte a tét. Harangozó Tamás - int. Nsz. okt. 22.
- Tóbiás jobbat mond a kerítésnél. Tóbiás - int. Nsz. nov. 23.
- Kihozták nullára. Kongresszus az MSZP-nél. Nsz. nov. 23.

Előválasztásról:

- Előválasztási magatartás. Nsz. okt. 28.
- Javaslat az előválasztásra. Nsz. nov. 14.
- Bölcsey Balázs: Baloldal: 2018 és 2022. Nsz. nov. 5.

- Schmidt Péter: Két forduló vagy a bojkott. Nsz. dec. 12.

Általános elemzések:

- Bölcskey/Sebők: Autonóm baloldalt. Nsz. dec. 1.
- Bölcskey: A demokratikus ellenzék 2015 őszén. ÉS, nov. 13.
- Tóth Csaba: Túl a mentségeken, önbecsapások. A baloldal esélyei 2016-ban. MnCs. 2016. jan. 7

IV. Néhány általános tanulság és kitekintés a 2016. évi kihívásokra

Ha 2015 januárjában bárkit megkérdeztek volna arról, hogy mit gondol az előttünk álló év legnagyobb kihívásának, akkor aligha akadt volna ember, aki azt mondta volna: Európa országútjain, hónapokon keresztül százezrek, milliós nagyságrendű tömegek fognak menekülni. Az év végén meg nem akadt volna olyan, aki ne ezt a jelenséget nevezte volna az esztendő legjelentősebb eseményének. Ezzel csak utalni szeretnénk arra a kockázatos körülményre, miszerint 2016-ban a lehető legkevésbé lehetséges a közeljövönkről megbízható, állandónak tekinthető paraméterek mentén gondolkodni. Paraméterek persze vannak, csak az a baj velük, hogy úgyszólván mindegyik végére oda kell illeszteni a kérdőjelet.

A hazai médiának régóta bevett szokása, hogy az év végi számokban a legismertebb elemzőket felkérjük az adott évről szóló, átfogó értékelések megírására/elmondására, s ilyenkor kikerülhetetlenül nyilatkoznuk kell a várható kilátásokról is. Nos, 2015 decemberében sem történt ez másként, s nem akadt olyan elemző, aki ne hangoztatta volna közeljövővel kapcsolatos tanácsalanságának nagyon is megalapozott mivoltát. Mindennek ismeretében és tudatában gyűjtöttük csokorba azt a tucatnyi szempontot, amelyet akár még a legrövidebb távú prognózis, azaz a most megkezdődött év folyamatainak alakulásakor is feltétlenül figyelembe kell vennünk.

S még egy fontos módszertani kitérő. Egy évvel ezelőtti összegzőnkben megfogalmaztunk nyolc olyan kérdést, amelyeket a 2015-ös év alakulásának szempontjából sorsdöntő fontosságúaknak gondoltunk. („Nem hagy el, nincs vége”- 79-87.oldalakon) Az lenne a legkézenfekvőbb megoldás, ha elővinnénk a 12 hónappal ezelőtt feltett kérdéseket és egyenként válaszolnánk rájuk. Ám 2016 januárjában valamennyi kérdést is át kellene fogalmazni ahhoz, hogy a válaszok értelmesek lehessenek. Ehelyett azt tesszük, hogy a 2016-

ra várható dilemmák, talányok, jóslatok megfogalmazása során egyenként választ adunk egy évvel ezelőtti kérdéseinkre, ugyanakkor meg át is fogalmazzuk ezeket újra hipotézisekké is. Az alapvető problémakör úgyis változatlan maradt: mit kezdünk az Orbán-rendszerrel, miként minősítjük, és milyen jövőt jósolunk neki...? (Több mint érdekes, hogy egy évvel ezelőtt a nyolc kérdés fele valamilyen módon az Orbán-kabinet túlélési esélyeinek mérlegeléséhez kötődő talány volt. Mondhatni, jól melléfgotunk. Most tucatnyi dilemmánk közül legfeljebb egy-kettő tekinthető ilyennek. Hátha most is mellétrafálunk...)

1. Külső körülmények

1. Január legelső napjaiban - nem teljesen váratlanul - a kínai tőzsdéken kétszer is olyan pánik tört ki, amelynek következtében az ott befektetőknek százmilliárdos nagyságrendű veszteségeket kellett elkönyvelniük. Most még nem tudni a fejlemények későbbi trendjéről, mindenesetre a kínai gazdaság irányítása kellőképpen kézben tartott, politikailag vezérelt ahhoz, hogy ne törhessen ki náluk olyan válság, amely a világgazdaság egészét megrengetné. Annyi bizonyos, hogy a 7%-os növekedés aranykora hosszú időre nem tér vissza, megáll valahol a 6-6,5 % körüli átlagnál. Mindebből a magyar gazdaság közvetlenül nem sokat érezhet, ám a német gazdaság erőteljes kínai beágyazottságán keresztül nem elképzelhetetlen az, hogy a negatív hatásoknak mi is kényszerű elszenvedői lehetünk. (A világgazdaság egészének alakulását egyben látva természetesen más veszélyforrásokat sem zárhatunk ki, s azt végképp nem lehet tudni, hogy a háborús göcök esteleges felforrósodásai milyen drámai gazdasági következményekkel járnának. Az év végén akadt olyan jóslat is - Soros Györgyé - amely a 2008. évihez hasonló, mély megrázkódtatással fenyegetett.)
2. Milyen lesz és hogyan alakul az EU/ország - viszony? Ennek már ránk nézve is sokkal közvetlenebb hatásai lehetségesek. Oroszország tavaly olyan méretű veszteségeket szenvedett el, amelynek társadalmi/gazdasági következményei minden más országban jelentékeny korrekciókat vonnának maguk után. Kivéve - itt. Megszorítások ide, sorban állások oda, elmenekülő milliárdos tartalékok és befagyó beruházások ellenére Putyinnak és rendszerének belső támogatottsága inkább növekvő, semmit csökkenő. Az orosz helyzetben jelenleg három olyan törésvonal is látható, amely közül bármelyiknek azonnali és drámai következményei lehetnének. A be nem fejezett ukrán háború, a feszültségekkel teli krími helyzet, a szíriai aktív részvétel bármelyikéből nagyon hamar szélesedhet olyan nemzetközi konfliktus, amelynek

következményei ránk nézve csak negatívok lehetnek. Mégis, a sokféle esélyt együtt mérlegelve azt látjuk, hogy a nyugati/orosz viszonyok megmaradnak azon az ellentmondásos - ám kezelhető - szinten, amelyen a szeptemberi katonai akciók után kialakultak. Ezen belül magyar-orosz jó viszony pedig megmarad a gesztusok szintjén való barátkozással, de a gyakorlatban az óvatos, nem feltűnő távolodás lesz az irányadó.

3. Mekkora lesz a migráns-hullám? Milyen fázist ölt a szíriai front? Csökken, avagy tovább nő a térségbeli feszültség? S még tucatnyi idetartozó alkérdést tehetnénk fel ez ügyben. Az év végéig úgy tűnhetett, mintha a továbbiakban Törökország lehetne a megoldás kulcsa, ezért nem meglepő, hogy az uniós vezérkar is velük szeretett volna kiegyezni. Ebbe a csillapító folyamatba robbant bele váratlanul az az orosz- török-konfliktus, amely egyik félnek sem jött jól, viszont beláthatatlan károkat okozhat. S január elején nem lehet megjósolni, hogyan hathat mindez az ottani táborokban élő/tengődő milliók további sorsára. Az eddig is az átláthatatlanságig bonyolódott helyzetet még tovább színezi a nyílttá és közvetlenné vált iráni-szaúdi konfliktus, amiből mi arra következtetünk, hogy e térséggel 2016-ban inkább növekvő számú gondok forrásaként érdemes számolnunk. Következésképpen egyáltalán nem múlt el Európa feje fölül a további migránshullámok veszélye, s a későbbiekben rettenetesen fel fog értékelődni a görög/olasz határok mentén történő összeurópai határvédelem valamennyi technikai és politikai problémája. Mindezek következtében a biztonságpolitikai kérdések (határvédelem, Schengen terjedelme, idegenrendészet, kvóták, visszatoloncolások stb. stb.) Európa-szerte tartósan benyomulnak a közbeszédcentrumába. Nem lesz ez minálunk sem másképpen. S az orbáni habitusnak mindez mind belföldön, mind pedig külföldön növelni fogja a mozgásterét. Nem kétséges, élni is fog vele.
4. Hogyan alakul a magyar/amerikai viszony? Az előző egy év hangos konfliktusaihoz képest úgy véljük, hogy nem lesz semmi eget rengető változás. Sőt, a kérdés a napirendről teljesen le fog kerülni, mert a választási évben az amerikai közvélemény olyan erővel szokott befelé fordulni, hogy onnét már legfeljebb csak Kína és Oroszország látszik - az is csak futólag. Európa pedig egységben/egyben, s az is csak akkor, ha újabb terror-fenyegetettségek, akciók, véres események eléri az amerikai média érzékenységi küszöbét. A lehetséges modellt az új nagykövető egyetemi beszéde mutatta fel. Ha valami nagyon nem fog tetszeni az USA-nak, akkor a megfelelő időpontban a megfelelő személy produkál majd valami olyan média-

eseményt, amelynek három napig lesz érdemi hatása. Különösen jelentős és váratlanul nagy dolgoknak kellene történnie ahhoz, hogy 2016-ban bármi is változtasson amerikai kapcsolatainkon.

5. Milyen eredménnyel végződhet az angliai népszavazás? Benn marad-e az unióban az Egyesült Királyság? A január elején mért adatok szerint a maradni kívánók nagyon enyhe fölényben vannak, de az bizonyos, hogy szoros eredmény várható. Cameron kötéltanca akár sikerrel is megjárható lesz: egyfelől meggyőzheti az angol választókat a bennmaradás szükségességéről, másfelől pedig kicsikarhat európai partnereitől olyan engedményeket, amelyek aztán a többiek számára is új viszonyokat teremtenek. Elvileg mindennek nem lenne köze a magyar belpolitikához, ám éppen a januári diplomáciai szezonnyitány - Cameron budapesti látogatása - mutatta azt meg, hogyan válhatnak a napi jellegű angliai belpolitikai viták akár egy héten át magyar érintettségű eseménnyé is. Prognózisunk: - maradni fognak. Ha mégsem, akkor annak olyan következményei lesznek, amelyek minden ország számára új alkalmazkodási köröket nyitnak meg, így - nekünk is. Akkor nemcsak ezt a kérdést kell újragondolni, hanem az Unió egészét érintő, összes többit is.
6. Hogyan alakul az Unióval való viszonyunk? A korábbi évekhez hasonlóan zajosan, de ebben a konfliktus-zónában Orbán Viktor távolról sem lesz annyira magányos harcos, mint amennyire az elmúlt öt évben annak tetszett. Részben az angol kezdeményezéseknek, részben néhány - választás előtt álló - ország belső erőviszonyeltolódásainak köszönhetően minden korábbinál nagyobb visszhangokat kapnak a különféle, az uniós működést megváltoztatni kívánó törekvések. Hol a további integrációt, hol pedig a nagyobb nemzetközi önállóságot követelő erőfeszítéseknek lesz erőteljesebb a támogatottságuk. Bárhogy is lesz, Orbán mind a két tendencia érvényre jutásakor országunk méreténél jelentékenyebb szerepet fog majd magának vindikálni. (2015 ebből a szempontból az ő számára valóban az elszigeteltségből való kitörés éve lett.) Ebben a cikk-cakkos folyamatban a magyar gazdaság megítélése nem fog érzékelhető módon megváltozni, nem jön ide több tőke, tovább vegetálunk a már megítélt uniós pénzek felhasználása szintjén. Illetve... azok most kisebb összegeket jelentenek, legalább lesz kire és mire fogni a stagnálást. (E pillanatban nem tudjuk megjósolni, hogy Paks ügyében akár a magyar kormány, akár Brüsszel meddig hajlandó és tud elmenni?- Annyi azonban biztos, hogy a 2016-os évben a korábbiakhoz képest e sötét történet nemzetközi dimenziói jóval erősebb kontúrokat

ölte nek majd. Ennek részleteiről az összefoglalónk más részén már kimerítően megemlékeztünk.)

7. Hogyan alakul a V4-ek kapcsolatrendszere? Negyedszázad távlataiból nézve hullámhegyek és hullámvölgyek váltogatták egymás, s mostanában megint a hullám tetőzni látszik. Egy közös belső és egy közös külső kihívás folyamatosan egymás mellé terelgeti a négy ország vezetőit/politikai elitcsoportjait. A külsőt nem részleteznénk, hiszen a kvóta-ellenesség, a migrációs politikában vallott hasonló nézetek, valamint a nagyobb nyugati országok nyomásával szembeni ellenállás váratlanul erősítette meg a szövetségi érzelmeket. Miként az unió jövőjével kapcsolatos aggodalmak is. A belső változások pedig abban és annyiban közösek, hogy mind a négy országban lassanként dominálni látszanak azok a politikai erők, amelyek eredményesen tudták meglovagolni a rendszerváltás negyedszázadának kedvezőtlen élményeit mind haragosabban megélt és hangoztató csoportok indulatait. Közös tapasztalat, közös élmény, hasonló karakterű következtetések szinte mindenütt ugyanazokat a szólásokat tolták fel az első sorba: Erős állam, a külföldi tőkével szembeni bizalmatlanság, a valaha volt nemzeti/történelmi aranykorok nevétség idealizálása, a liberalizmus veresége feletti boldog káröröm, valamint a nemzeti korrupció határainak észvesztően bátor tesztelése olyan erővel fűzi össze ezeket az országokat, amire történelmileg alig volt példa. Ráadásul kezdik felfedezni a szomszédtól kapható külső legitimáció segítő szerepét is. 2016-ban lehetséges, hogy a V4-ek tömbje erősebb politikai blokká válhat, mint bármikor korábban. S ebben Orbán Viktornak megint újabb mozgástere nyílhat meg.

2. Belső adottságok

Áttekintettünk hét olyan nemzetközi tényezőt, amelynek a közeljövő hazai folyamataira számottevő hatása lehet. Ezek közül az utolsó kettőt láttunk olyan jellegűeknek, amelyből a jelen magyar kormány - s annak vezetője - a korábbiakhoz képest nagyobb sikereket aratva kerülhet ki. Logikusan tehető fel következő kérdésként az, hogy miféle belpolitikai feltételekkel, esélyekkel várhatja e kedvezőbb fordulatok bekövetkeztét?

8. Orbán Viktor párton belüli helyzete megingathatatlannak erősnek látszik, még azt is megengedheti magának, hogy ő viccelődjön lehetséges utódlásának a kérdése felett. Kormányon belüli helyzete is ennek megfelelően stabil, bár az elmúlt évben

meglehetősen sokan hitték a Lázár/Rogán-konfliktust olyan erejűnek, amelynek következményei a mindennapi kormányzati munka gördülékenységét is elemi módon kezdhetnék ki. Az év végi összegzők nem győztek ámuldozni a gyors és meglepően hamar elcsitult vihar elmúlásán, s mindenki úgy érzi, hogy ez a csata végérvényesen véget ért. Mi e kérdésben a törpe kisebbséghez tartozunk, s inkább osztjuk Stumpf István abbéli aggályait, miszerint a kormányzati struktúrába eleve beépített kétfejűség olyasfajta kockázati tényező, amelynek a gyúereje kiszámíthatatlan következményekkel járhat. Magyarán, bármennyire is rendezettnek látszanak a belső kormányzati viszonyok, egyáltalán nem lenne csoda, ha az alvezérek a későbbiekben egészen váratlanul ugranának egymásnak. (2016-ban egyébként is megkezdődik egy olyan belső mozgás, amelynek következményei még a legeslegnyugodtabb körülmények közepette is számottevő belső konfliktusokkal járnának. El kell dönteni, hogy mely egységek milyen sorrendbe költözhetnek fel a Várba. S azt már lehet tudni, hogy e költözés nem egyszerre történik, hanem legalább két éves időszakra fog széthúzódni. Na, ilyenkor elemi erővel szokott újrameződni a Főnök körüli tér-újraosztása és fontosság béli küzdelmek végeláthatatlan sorozata. Kinek, hol, mekkora szoba és asztal, hány titkárnő és milyen privilégium jut - és jár...? S e - kívülálló számára felfoghatatlan logikájú - küzdelmekben a vesztesre állóknak semmi sem szokott drága lenni...)

9. Külön alpontként tartjuk nyilván a mára már hagyományosnak mondható Orbán/Simicska-küzdelmekben rejlő tartalékokat. 2015-ben legalább háromszor lehetett úgy látni, mintha most aztán tényleg elérkezett volna a végső leszámolás ideje. Aztán...Lajos mindig képes volt „megújulni”. Valószínűleg, még a legszűkebb Fidesz-vezérkaron belül sem akad senki, aki pontosan tudná, hogy hányféle tartogatott lapja, húzása lehet még az egykori szobatársnak. A megelőző harminc évben megszerzett személyes tapasztalatai, valamint a kellemetlen titokgazda mivolta, továbbá a 2010/2015 között törvényesen felvett, kb. százmilliárdnyi osztalék együttesen elegendő fedezetként szolgálhatnak ahhoz, hogy jobban tesszük, ha e konfliktusban felkészülünk a további meglepetések minél higgadtabb elfogadására is. Az újév egyébként is e háború legújabb, s minden korábbi fázisát felülmúlóan szánalmas, bohózatba fulladó fejezetével kezdődött el: a város főútvonalain a hirdetőoszlopokat védeni, s eltávolítani szándékozók polgárháborús jelenetekre emlékeztető kézitusákat vívnak egymással. Hihetetlen, de van, még mindig létezik az a színvonal, amit lehetséges alulmúlni.

10. **2014** megoldódott a **rezsicsökkentés**-becenevet kiérdemelt szélhámoskodással. A kormány szerencséjére a világpiacon tartósan alacsonyan maradó olajárak okán nem bukott le ez a végsőkig feszített pr-akció. **2015**-ben az időben elindított **idegenellenes kampány** minden nehézségen átsegítette a kormányt. Óriási szerencséjükre még éppen időben, az utolsó pillanatban megjöttek hozzá a migránsok is. Legalább egy hónapra, addig voltak éppen itt, amíg minden egyéb trükk is hihetővé vált. **Mi lehet 2016 hasonlóan nagy aduja? Meg lehet-e élni a következő évben is a migránsok miatti félelmekből? Ezt nem tudjuk, mindez csak részben függ Magyarországtól.** Az az érzésünk, hogy a kormány kénytelen lesz valami újdonsággal előállni. Azt már megszokhattuk, hogy a kormányzati agitprop-műhely havi rendszerességgel teszteli a lakosság fogékonyságát: mire tetszenének leginkább harapni?

Az elmúlt két hónapban **egyfelől** elkezdődött a hazai gazdaság kiugróan jó teljesítményének sulykolása, ám ebben nem látni több hozadékot, mint amivel a „Magyarország jobban teljesít”, meg a Magyar reformok működnek”- típusú falvédőrohamok már eddig is végigfutottak. Öt év után ehhez már úgy szokik hozzá az ország, mint a legújabb stadion felépülésének örömhíréhez. Más a helyzet **az újév első nagy adujával**, a három gyerek után járó 10+10 milliós forint ajándék hírével. Szóval... mégiscsak van Jézuska..? Mégis ő hozza az ajándékot? Egy időre a magyar közvélemény elbizonytalanodni látszott. Ők meg eljátszották a kormánynak azt, hogy akkor a gyerekeket a gólya hozza, de a kormány egy héten belül rájött, hogy nem az hozza, még Kővérékhez sem. Amikor ezt az összegzőt írjuk, a magát érintettnek tartó többség kezd rájönni a régi szovjet vicc igazságára: Elvtársak, narancs az van, de Önök, mint régi párttagok meg kell, hogy értsék: csak a legkiválóbb, kiválasztott veteránok érdemelhetik meg... Ők meg miért is kérnének narancsot? Szóval, a kezdeti nagy-nagy felbuzdulás után úgy tűnik, hogy ebből a 10 milliós ajándékból mégsem lesz ebből Új Rezsicsökkentés. Ne csüggedjünk, lesz rá még több mint 300 napunk, hogy megtudjuk, mi lesz az Idei Nagy Kampányfogás? Mert csak az biztos: lesz ilyen.

11. A várható lakossági ellenállásról. Összességében nézve az elmúlt öt év ideillő tapasztalatait azt kell megállapítanunk, hogy a hazai lakosság tiltakozási kapacitása meglehetősen hosszú és mély Csipkerózsika-állapotban leledzik. (2010 után az egészségügy, oktatás, szociális juttatások - világából 1400 milliárdnyi összeget vontak ki és csoportosítottak át! S mindezt nem nevezték semmiféle csomagnak, nem lett

belőle tartós tüntetés-hullám, s minderről a magyar lakosság elsöprő többségének távolról sincs olyan emléke/élménye, mint az összehasonlíthatatlanul szerényebb méretű Bokros-csomagról volt.) 2012 végén ugyan volt egy rövid életű, kb. három-négy hónapos időszak, amikor egymást érték a különféle demonstrációk, s igen hamar rájuk is épült egyfajta politikai szerveződési képesség. (Bajnai megjelenése, stb.) Mindennek az eredményeit a következő évben felmorzsolták az ellenzéki pártok közötti kicsinyes belső harcok. A következő nagyobb tiltakozási hullám 2014. október végén kezdődött el, s szintén eltartott kb. két hónapig. Erre már nem is épült rá semmiféle szervezett és hosszabb távon is életképes politikai erő, ezért ez az akció-sorozat még az elégedetlenek sorában is, még a korábbinál is halványabb emlékképeket hagyott maga után. Ilyen előzmények után meglepő bátorságra, netán vakságra vallana, ha 2016-ra jelentős méretű társadalmi tiltakozási hullámok kitörését váránk.

A helyzet azonban mégsem ennyire egyszerű. Meglehetősen markáns csoportok jutottak el odáig, hogy a helyzetük reménytelenné válásának a lehető leghangosabban lesznek kénytelenek hangot adni. Az egészségügy, az oktatás, a szociális gondozói szféra mellé sodródhatnak a közalkalmazottak százezres tömegei is. Az Orbán-kormány óriási szerencséjére az elmúlt években minden sértett csoport külön-külön és más-más időben tiltakozott, ezért nem lett mindebből sohasem komolyabb belpolitikai feszültség. Az elszigetelt csoportokat pedig egy idő után viszonylag könnyű volt semlegesíteni. (Tanulságos tantörténet ez ügyben az egykori egyetemista lázadás kifárasztásának és szétzüllesztésének esete.) A szunnyadó, megformálódásra esélyt sem kapó tömegindulatok a mindenkori politikai hatalom legnagyobb ellenségei. Mert örölkük soha nem lehet tudni, hogy mikor és miért fogják azt mondani: elég volt. S azt meg végképp nem tudni róluk, hogy mire képesek. Nem tüntetett az az ötvenezer kislembert, akinek elvették a trafikját, nem tüntet a maradék parasztság sem, amikor a fejük felett egészen arcpirító módon szerveződnek az új nagybirtokok. Nem tudni, hogy kiknek, hol és hogyan kellene tüntetniük minden idők legnagyobb méretű gazdaságpolitikai kalandorkodása, a paksi beruházás ellen - holott még az unokáink is fizetni fogják. Annak a 230 ezer embernek is csak egy egészen elenyésző töredéke ment ki az utcára, akiknek a három brókercégnél tűntek el a megtakarításai.

A sort nem folytatjuk, ennyi is bőven elegendő annak illusztrálására, hogy folyamatosan volt ok, s lesz ok a szélesebb társadalmi tiltakozások megjelenésére. S

mégsem látni ezeket. Mindezzel mi is tisztában vagyunk, mégis azt állítjuk, hogy ez az Új rezsim leggyöngébb, legsebezhetőbb pontja. Túl sokakat, túlon túl sokféle csoportot sértettek, aláztak meg ahhoz, hogy a végtelenségig lehessen bizakodni a felejtés mindent megoldó erejében. Tudjuk (s majd a következő pontban röviden utalni is fogunk rá), hogy markáns, komolyan vehető ellenzéki erők híján elmondhatatlanul nehéz a magányos mozgalmak helyzete.

Eleve bukásra ítéltnek látszik minden lépésük, lásd például Sándor Mária, avagy az egykori bátor esztergomi polgármesternő esetét. Mégis azt valljuk, hogy ez a lappangó elégedetlenség az Orbán-rendszer legfontosabb ellenfele. Nem véletlen az a jezsuita düh és eltökéltség, amivel e rendszer elsőszámú képviselői hadakoznak a civil szféra fegyvertelen próbálkozásaival, újból és újból megjelenő formáival szemben. Ezért e ponton a jóslatásainkat azzal zárjuk: a társadalmi tiltakozásokat illető várakozások kapcsán teljes a száznylevén fokos félkörünk: az egyik póluson ott láthatjuk az elégedetlenségek felforrósodását és eszkalálódását. A másik póluson pedig a beletörődés, az egyéni utakra való terelődés jól megszokott rutinjainak az uralmát. Mind a két véglet jellemzi a mai magyar társadalmat, de bármely váratlan esemény kilendítheti arról a pontjáról, ahol éppen tartózkodik. Merthogy ezt a helyet nem horgonyozta le semmiféle tartós struktúra, hanem a véletlenek egyensúlya állította elő olyanná, amilyen éppen most.

12. Az ellenzékéről már korábban beszámoltunk, s ott elsősorban az elmúlt hónapokban lezajlott fejlemények jegyében alkottunk némi képet e tarka és fölöttébb kaotikus helyzetről. E ponton megelégszünk az ott kifejtetteknek a képzeletbeli jövő irányába való meghosszabbításával. Eszerint az ellenzéki pártok egyike sincs abban a helyzetben, hogy a Fidesz-hatalommal szemben legalább az egyenrangú versenytárs szerepköréhez felnőhessen. Az okokat ott már elmondtuk, s azt a megfigyelést most csak annyival toldanánk meg, hogy addig esélyük sincs a komolyabb szerepre, amíg nem képesek a maguk belső küzdelmeit oly módon intézni, hogy ne azoknak a láthatóvá tételével váljanak hírré. S ha már esetleg ezen túlesnének, akkor még mindig ott van a nagy talány: hogyan lesznek képesek EGYÜTT fellépni? Az előző év végének egyik - eleddig vérszegény - ötlete, *az előválasztások megindítása* elvileg a 2016-os év nagy-nagy feladata lehetne, aztán ennek eredményeire épülhetne rá a további egység-teremtés. Egyelőre azonban az a nagy kérdés, hogyan fognak megbirkózni a saját ötletükkel? Tömör prognózisunk ez ügyben: nem sok jelét látjuk annak, hogy 2016 az ellenzék éve lehetne. Legalábbis ezekkel a pártokkal, s ezekkel a

politikusokkal aligha képzelhető el. Ha öt év alatt nem volt felmutatható érdemi teljesítményük, akkor miért is az Orbán-időszak konszolidálódó periódusában tudnák magukat az eddigieknél sokkal erőteljesebben elfogadtatni? Más helyzetet teremthetne, ha az új év akár új pártokat, mozgalmakat, akciókat, s új típusú politikusokat is ki tudna termelni. Ez a lehetőség is nyitva áll.

13. Még egy tényezőt feltétlenül figyelembe kell vennünk, a hazai közvélemény állapotát. Ha a közvélemény változásainak mérésére hívatott intézmények adatait böngésszük, akkor azokból leginkább változatlanosság trendjét olvashatnánk ki. Az év elején a Fidesz - a különböző botrányoknak értelemszerűen megfelelően - veszített a népszerűségéből, ám a bevándorlók és menekültekkel szembeni politika meghozta a gyümölcsét, s az év végére tekintve a pártok támogatottsága szinte semmivel sem különbözik az egy évvel korábbiakéhoz képest

<http://www.origo.hu/itthon/20151219-decemberre-befagyott-a-partok-tamogatottsaga.html>

http://hvg.hu/itthon/20151219_Ev_vegere_befagyott_a_partok_helyzete

http://hvg.hu/itthon/20151209_Medianfelmeres_A_Fidesz_kiveteles_helyze

<http://kozvelemenykutatok.hu/>

<http://kozvelemenykutatok.hu/partpreferencia/>

Nem is vitatkoznánk e nagyszámú adattal, sem a belőlük kiolvasható trendekkel, csupán egyetlen összefüggést emelnénk ki. Láthatóan kialakult a hazai politikai táboroknak a megmozdíthatatlan, a pártjához ragaszkodó része, ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy az egész év átlagában több mint egy milliónyi leendő választó képes a maga szimpátiáit változtatni. Oda is, vissza is. A stabilnak tűnő kétmillió kormányzati táborral szemben legalább másfél milliónyi, nagyon szétagolt, négy-öt pártra szétszakadt ellenzéki választói mező leledzik. S közöttük vándorol az említett egy-másfélmillió mozgékony tömeg. A tartózkodni kívánók hárommillió táborra néha mind a két oldalról szaporodik, néha meg innét hódítanak maguknak a pártok újabb híveket. E sokszínű mezőnyből leginkább a választani hajlandó, ugyanakkor a pártszimpátiáit is átgondolni képes millió rész az érdekes. Tavaly jórészt őket nyerte vissza a Fidesz, de - és ezért írtunk ilyen hosszan minderről - ugyanez az a nagy csoport, amelyik érzékenyen reagál másféle változásokra is. Jövőre mindenképp az ő mozgásaikra érdemes részletekbe menően is figyelni, mert ők képviselik a hazai közvéleménynek azt a reagens élmezőnyét, akiről a későbbiekben más nagy csoportokra is tovagördülhetnek a jelentős hangulati változások. 2016 júniusában egy hónapon át foci EB

lesz, évtizedek után végre magyar részvétellel. Majd a döntő után nem sokkal kezdődhet a Riói olimpiai láz. A hazai közvélemény leginkább érzékeny nagycsoportjainak figyelme mintegy negyedéven át foglalt lesz. Különlegesen jelentős, páratlan fontosságú dolgoknak kellene közben ahhoz történni, hogy a hazai közgondolkodás e hosszú fogságból kiragadható legyen.

3. Gazdasági várakozások 2016-ra 2015 végén

Számtalan bizonytalanság ellenére – amelyek többsége politikai okokra vezethető vissza – a világgazdaság és világkereskedelem kilátásait a legtöbb, mértékadó előrejelző javulónak tartja. A javulás enyhe lesz, néhány tizedszázalékpontos GDP-növekedést illetve kereskedelmi forgalombővülést jelent, és főként a fejlett országokra koncentrálódik. Az USA bruttó hazai terméke stabilan emelkedik kb. 2-2,5 százalékos mértékben a megindult kamatemelés ellenére is, de az euróövezet és ezen belül Németország konjunktúrája is valamelyest erősödik. A lassulás elsősorban a kínai gazdaságot fogja érinteni.

Az előrejelzések Közép-Kelet-Európára nézve is kedvezőek, kivéve Magyarországot, ahol a GDP dinamikája mérséklődik. Ennek oka, hogy a növekedés külső támasza behorpad, a belső tényezők közül pedig csak a leggyengébb, a fogyasztás tud némi erősödést felmutatni. A cégek beruházási hajlandósága – az MFB felmérése szerint - erőtlenebb volt 2015 őszén, mint egy évvel korábban, aminek fő okát a bizonytalan piaci kilátásokban jelölték meg, ezt követte a saját forrás hiánya és a beruházási javak drágasága. A lakásépítések viszont meglódulhatnak, amiben szerepet játszik a kormány otthonteremtési politikájának felturbósítása (CSOK kiterjesztése, kedvezményes hitel, áfa-kulcs csökkentés, egyszerűsített építési engedélyezés), továbbá a lakosság egy részének (felső középosztály) jobbá és stabilabbá váló kilátásai alapján a korábban elhalasztott lakásigények effektívvé válása. Az alacsony kamat- és bizonytalan pénzügyi befektetési környezetben a lakás befektetési céllá is vált.

Összességében 2016-ban a beruházások visszaesése prognosztizálható (a kormányzati prognózis is csökkenést irányoz), ami – ellentétben közvetlen versenytársainkkal – versenyképességünk további romlását vetíti előre.

A növekedés súlya már 2013 végétől megfigyelhetően egyre inkább a fogyasztásra tevődik át, és ez a tendencia folytatódik 2016-ban is. Ennek forrásait a következők képezik:

- A nominális bérfőáramlás 4-5 százalékos lehet – alkalmazkodva a minimálbér és a garantált bérminimumra vonatkozó megállapodáshoz.

- A személyi jövedelemadó 1 százalékpontos visszavágása kb. 1,5 százalékponttal nagyobb nettó keresetkiáramlást eredményez a bruttó bérekhez viszonyítva.

- A fogyasztói inflációt a kormány 1,6 százalékra várja 2016 átlagában, a piaci előrejelzések ettől csupán kevéssel térnek el – fölfelé. (Megjelenik a kereslethúzta infláció és az élelmiszerár-drágulás hatása, amit az olaj- és nyersanyagárszint enyhe csökkenése nem tud ellensúlyozni. Emellett a forint árfolyamának további gyengülése is áremelő tényezőként jelenik meg.)

- A reálkeresetek 4 százalék körül emelkedhetnek (minek utána 2013-tól már érzékelhető mértékben nőttek a reálbérek).

- Javítja a jövedelemhelyzetet a gyerekek utáni adókedvezmények további kiszélesítése.

- A családok megtakarítási kényszerét mérsékli, és vele párhuzamosan fogyasztási hajlandóságát javítja a lakásépítés/vásárlás erősödő szubvencionálása.

- A devizaalapú hitelek kivezetése és a banki elszámoltatásból adódó törlesztőrészlet-mérséklődés nemcsak nagyobb diszkrecionális jövedelemhányadot eredményez, de stabilizálja a háztartások kilátásait is.

- Főként az előbbi pontban említett körülmény alapján várhatóan kiszélesedik a háztartások fogyasztási hitelkereslete is, ami 2015 végén elhagyta a mélypontját. A háztartások nettó megtakarításai így mérséklődnek.

- A foglalkoztatás várhatóan tovább bővül, a versenyszférában el fogja érni a válság előtti szintet, emellett a közfoglalkoztatás is szélesedik, és nem tartjuk kizártnak az ország határán túli munkakeresés emelkedését sem (ti. nincs okunk az ellenkezőjét feltételezni).

Ugyanakkor a szociális rendszer további szigorítása abba az irányba mutat, hogy a globálisan kimutatható fogyasztás-élénkülés a korábbiaknál is nagyobb egyenlőtlenségek mentén fog teljesülni. A jólét „leszivárgásának” nem látszanak a jelei, csupán a „jobblét” felfelé tartásának. A háztartások differenciálódó fogyasztása vehető ki a 2015. évi kiskereskedelmi forgalom árucsoportok közötti eltérő dinamikájából is. (Ti. a felsőbb jövedelemkategóriák nagyobb keresletét tükröző árucsoportok, pl. tartós fogyasztási cikkek, üzemanyagok stb. forgalma jóval gyorsabban nőtt, mint az élelmiszereké.)

Összességében a 2015. évi 3 százalékos közeli GDP dinamika 2016-ban 2 százalék közelébe esik, aminek az eléréséhez – Lázár János jóslata szerint is – nagy erőfeszítéseket kell tenni. Növekedési pályán marad a magyar gazdaság, de a belső növekedési tényezők gyöngesége miatt lassulást jelzön. Lassulás prognosztizálható az iparban és az építőiparban, a mezőgazdaság teljesítménye viszont a 2015. évi mély bázison emelkedhet – átlagos időjárás

körülmények között is. Egyes szolgáltató ágazatok kibocsátásának dinamikája (vendéglátás, informatika, bankügyek) viszont erősödhet.

A nagy nemzetközi hitelminősítők mindegyikénél ma már stabil kilátásokkal rendelkezünk, ami a korábbiaknál nagyobb valószínűséggel vetíti előre a felminősítésünket. Erre legkorábban koratavasszal kerülhet sor. Ettől azonban nagyobb piaci elmozdulást kevésbé várunk (lévén, hogy már beárazódott).

A kormányzati politikában nem várható érdemi eltávolodás az ún. magyar modelltől. Egyetlen változást a bankrendszerrel szembeni enyhülés hoz a kormány részéről. Pontosabban 2016 elején úgy néz ki, hogy a Varga Mihály képviselte vonal győzött a matolcsyizmussal szemben. Igaz, hogy a brókerbotrányok terheinek nagyobb részét a bankoknak kell viselniük, de a költségvetésbe betervezethez képest kevesebb lesz 2016-tól a fizetendő bankadó. S emellett – egyelőre - a bankoknak nincs hitelezés-növelési kényszerük, ami jó, mert a továbbra is gyér a cégek hitelkereslete.

A 2015 júniusában elfogadott 2016. évi költségvetést minden bizonnyal át kell majd dolgozni, mert azt követően számos olyan döntés született, amelynek anyagi vonzatát a költségvetés nem tartalmazza (pl. lakástámogatások, sportberuházások, béremelések a közszférában, bankadó-csökkentés, olimpiai előkészületek, felcsúti projektek). Nem kétséges, hogy a kabinet tartani fogja magát az uniós deficitszabályhoz, a költségvetési politikának ez lesz egyetlen tűzön-vízen át követendő célja. Ez megszorításokat jelent, amivel szemben a monetáris politika változatlanul laza lesz: az alapkamatot az infláció megjelenése ellenére sem emelik, viszont a forint-árfolyam elgyengülését hagyni fogják, és növekedni fog a jegybank kereskedelmi banki szerepe is.

Minthogy a kabinet szinte semmiféle társadalmi ellenállást nem tapasztal a jövedelmek és vagyonok újraosztásával szemben a támogató klientúra javára, a korlátnélküliség további tőke- és piacfelosztásra ösztönzi, ami állami segédlettel fog végbemenni. Ideológiai háttérrel ehhez a terjedő nacionalizmus biztosít. A gazdaságba való kormányzati beavatkozások ezért nem csillapodhatnak, s ez azt jelenti, hogy folytatódik a hektikus, ötletszerű, hosszabb távú szempontokkal nem foglalkozó, s mindezért befektetés-riasztó kormányzati politika. A potenciális növekedés alapjai tovább gyengülnek a folytatódó tőke- és munkaerő-kiáramlás, a kutatás-fejlesztés háttérbe szorulása, valamint az oktatási, egészségügyi rendszer leromlása következtében.

4. Az Orbán-kabinet jövőjének általános összegzése

A sok-sok elemzés/jóslat közül **nyolc olyan karakterűt** választottunk ki, amely külön-külön talán egysíkúnak tűnne, ám együtt mindenképpen alkalmas a sokféle várakozás indokoltságának érzékeltetésére.

Kis János szerint Orbán rendszere nem konszolidálható, mert nem lehet Magyarországot az európai környezetétől elszigetelni, s nincsenek olyan jellegű tartalékai, amelyekre támaszkodva tartósan, egyedül is megállhatna a lábán. Az igazi kérdés az, hogy merre tart az EU, és majd e válaszok közepette dőlhet el Orbán rendszerének a jövője is.

Bokros Lajos az egész elmúlt száz év tükrében teszi mérlegre e mostani kormányzati teljesítményt és úgy látja: ez lesz az olyan ötödik diktatórikus kísérlet, amely hazánkat a nyugati irányból Kelet felé viszi vissza. Az előző négy is kudarcra ítéltetett, ennek is ez lesz történelmileg a sorsa. Jelenleg e diktatúra – szerinte - az utolsó fázisában jár.

Tölgyessy Péter gondolatmenten hasonló következtetésekre jut, noha elemzésben sokkal kevesebb a kritikai elem, és sokkal több az elismerés. Meglátása szerint ez a korlátozottan demokratikus és meglehetősen etatista berendezkedés nagyon is megfelel a magyar népléleknek és hagyományoknak, de a jövőjét az dönti el, hogy lesz-e belőle európai trend. Egyébként meg, addig tart ki, amíg lesz újraelosztható forrása, vagyis még hosszú ideig...

Lánczi András szerint fényesen igazolódott a nemzeti érdek előtérbe helyezésére alapozott politika, a rendszer már lényegében visszafordíthatatlan, külföldön és belföldön egyre nagyobb körű elismerés övezi. A menekültügyben tanúsított bátorságával pedig Orbán Viktor európai szinten is jelentős politikussá nőtte ki magát.

Körösi András ennél sokkal óvatosabb, ő nem tartja ennyire ünneplendőnek mindezt. Sőt, szerinte mind ez csak rezsiváltás, az uralmi módszerekben van látványos változás, és nagyon messze van még attól, hogy önálló rendszert honosíthasson meg. Láthatóan őt - Lánczihoz képest - sokkal jobban izgatja az erőszakos változásokért megfizetett ár is.

Pauler Tamás az egész éves kormányzati tevékenység beható elemzése nyomán úgy látja, hogy az Orbán-rendszer sokkal gyöngébb annál, mint amilyennek kifelé látszik, s legalább három-négy súlyos törésponton nyugszik ez a kényes egyensúly. Tartós fennmaradását leginkább a politikai ellenfél hiányának köszönheti, ha ez is megjelenne, akkor e törekenység nagyon hamar nyilvánvalóvá válhatna.

Varga Kristóf egy lépéssel odébb menve már azt vizsgálja, mi lenne, ha mégis megbukna Orbán rendszere. Három, meglehetősen különböző szerkezetű forgatókönyvet vázolt fel, s mindegyikből nagyobb katasztrófákkal kerülhetne ki az ország. Igaz, hogy elemzésének - közelebről meg nem indokolt - feltételezése az, hogy Magyarország jelenlegi helyét az orosz érdekszférán belül tartva kellene megtalálni. (Fel sem tételezi másféle forgatókönyvek lehetőségességét...)

Lengyel László is tovább lépett, de ő egészen másféle irányban keresi a jelenlegi Orbán-rezsim meghaladhatóságát. Ő a magyar jobboldalt gondolja belülről tagoltnak, s úgy véli, hogy alapvető kérdések mentén létezik lappangó ellentét a nyugatos/demokrata/piacpárti/jogállamiságot tisztelő jobboldaliak, illetőleg mindennek az ellenkezőjét hívó keleties/államhívő/piacellenes/oligarcha-párti/úrhatnám, jelenleg domináns erők között. (Érdekes, nem mondja ki, de kikövetkeztethető, hogy már letett a jelen ellenzék feltámadásába vetett reményekről, ezért a rendszer jövőjét is egészen másféle keretek között kezdte latolgatni, mint a többiek.) <http://nol.hu/belfold/felcsut-vagy-nazaret-1580865>

X - X - X - X - X - X - X - X - X - X

Van-e, létezhet-e közös tanulsága e fenti nyolc álláspontnak? Úgy véljük, igen. Mindenekelőtt az, hogy ezek a nézőpontok, jóslatok egyáltalán nem kizárólagosak, sőt, a többségük egy időtengelyen még elképzelhetőek egymást követő fázisokként is. A másik - fölöttébb feltűnő - közös jellegzetességük az, hogy milyen erőteljesen, mondhatnánk, szinte kizárólagosan számolnak a közeljövőben roppantul meghatározó jelentőségűnek tetsző külföldi/nyugati hatásokkal. Úgy tűnik, legalább az elemzői kar fejében, eszében tényleg gyökeret eresztett a 2004 utáni realitásokkal való természetes számolás igénye. Mindezt elmondhatjuk arról a hatszázezer, többnyire fiatal honfitársunkról is, akik az elmúlt fél évtizedben Nyugatra mentek dolgozni és megélni. Most már csak az uralkodó hatalmi osztálynak kéne megtanulnia - ugyanezt a leckét.

Irodalom a zárszóhoz:

- A menekültválság megrázta Európát. Kis János -int. 168 óra, dec. 17.
- Bokros Lajos: Nyugat: erő, Kelet: erőszak. Nsz. okt. 19.
- Európai trendcsináló. Tölgyessy Péter -int. I.- II. Figyelő, dec. 17, jan.7.
- Losonczi Miklós: Merre tovább, Európai Unió? És. dec. 11.
- Huncsik Péter: bölcsek tanácsalansága. Nsz. nov. 28.
- Mi is az a nemzeti érdek? Körösnéyi András és Láncki András hosszú (hat oldalas) beszélgetése. Heti Válasz, dec. 17.
- Lengyel László: Felcsút vagy Názáret? Nsz. dec. 20.

- Pauler Tamás: Hiába ingatag. MaNcs, dec. 17.
- Varga Kristóf: Mi lenne, ha? MaNcs, dec. 17.

További év végi összegzők - online- forrásokból:

http://hvg.hu/nagyitas/20151231_ev_kepei_hvg_Nagyitasfoto?s=hk

http://hvg.hu/velemeney/20151230_milyen_volt_2015_1_resz

http://varanus.blog.hu/2015/12/31/2015_a_felelem_eve

http://mandiner.hu/cikk/20160108_rozsa_kitti_ez_volt_a_tiz_legfontosabb_esemeny_2015_ben

http://danubeinstitute.blog.hu/2016/01/04/ez_volt_a_tiz_legfontosabb_esemeny_2015-ben#utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201601

http://mandiner.blog.hu/2016/01/05/erdekes_idoket_elunk_mandiner2015_i

http://mandiner.blog.hu/2016/01/06/2015_a_kemenyen_dolgozo_kisemberek_eve_is_lehetett_volna

http://mandiner.blog.hu/2016/01/07/orban_eve_nem_vitas_mandiner2015_iii

http://mandiner.blog.hu/2015/01/06/az_ev_amikor_barmi_megtortent_mandiner2014_vi_621

http://mandiner.hu/cikk/20160108_rajcsanyi_gellert_hello_ujra_tortenelem_mandiner2015_iv

http://index.hu/index2/#bloghu/mentalisdeficit/2015/12/31/igy_mukodik_az_orban-kormany_a_10_legjellemzobb_huzas_2015-ben

http://kettosmerce.blog.hu/2015/12/30/ezt_olvastatok_ti_a_merce_10_legnepszerubb_cikke_2015-ben

<http://444.hu/2015/12/31/ezek-voltak-2015-legnagyobb-magyar-gazdasagi-huzasai>

http://www.portfolio.hu/deviza_kotveny/deviza/azt_hiszed_unalmas_eve_volt_a_forintnak_pedig_megjarta_a_poklot_es_a_mennyet_is.3.224747.html

http://www.portfolio.hu/befektetes/itt_az_ev_magyar_botranya_tanulunk_belole_2016-ra_top_10_sztori_1.4.224693.html

<http://atlatszo.hu/2015/12/29/konnyen-iott-konnyen-megy-igy-koltottuk-az-unios-penz-2015-ben/>

Függelék:

„A rendszerváltásnak vége, én vagyok a rendszer”¹⁹

Mozaikképek Orbán Viktor portréjához - Lengyel László új kötete ürügyén

Politikai elemzők rémálma, amikor a tévé- és rádióstúdiókban nekik szegezik a kérdést: mit szól Orbán Viktor tegnapi/aznapi kijelentéséhez? Nem lehet ugyanis ezredik alkalommal is elmagyarázni, hogy várjuk meg, holnap is így gondolja-e? Várjuk meg, miként értelmezi majd az orbáni mondandót helyettese, szóvivője, aktuális magyar hangja. Ám arra sincs semmi garancia, hogy az első hallásra képtelen örültségnek tűnő kijelentésből néhány nappal később ne kerekedjék ki - akár hosszantartó - nemzetközi hírözön és botrány is. Egyszóval, bajban vannak az elemzők, mert Orbán Viktor bármikor és bármilyen körülmények között, bárkinek képes megoldhatatlan meglepetést okozni. Ugyanakkor meg... Hatodik éve, megállás nélkül ő maga a hír. Amit mond, amit nem mond, amit csak úgy sejtet, amiről/akiről hallgat, amit csak egy fél mosollyal intéz el. A hazai médiát fogyasztó közönségnek időnként az az érzése, mintha csak az létezne e hazában, csak az lehet fontos és említésre érdemes, ami vele kapcsolatban hozható.

Az elmúlt negyedszázad során Orbán Viktorról egyértelműen többet írtak, beszéltek, nyilatkoztak, mint ugyanezen időszak összes többi magyar miniszterelnökéről együttvéve. Az talán nem ennyire közismert, de az újkori politikai elemzői irodalomban jártasak jól tudják, hogy ugyanezen negyedszázad során Lengyel László publikálta a legtöbb politikusi portrét hazánkban. Cikkekben, tanulmányokban, ilyen-olyan portrékban, könyvek tucatjában. E két kijelentés egyik kézenfekvően közös következtetése, hogy akkor Orbán Viktorról Lengyel László írhatta a legtöbb elemzést. Nézzük ennek igazolására legfrissebb könyvét.

A 2015 decemberében megjelent *Új magyar bestiárium* című vaskos – négyszáz oldalas – kötete mintegy másfél tucatnyi politikus különböző terjedelmű és mélységű portréját nyújtja az olvasónak. Ám Orbán Viktor ötször kerül terítékre e könyvben, s az általa meghonosítandó rendszer leírásával együtt még további három írásban. Az első elemzés 1994 januárjában, azaz a második parlamenti választás előtti időkből született. A legutolsó keltezése pedig 2014. június 30., vagyis több mint két évtizednyi a különbség. Ez idő alatt Orbán is, Lengyel is, Magyarország és az olvasók is elmondhatatlanul sokat változtak.

¹⁹ Tigris az égből. 234.o. in: Lengyel László: Új magyar bestiárium. Helikon, 2015.

Orbánról a többség soraiban lassan, de feltartóztatatlanul terjedt el az a vélekedés, mintha csak az aktuális, az éppen adott hatalmi játszmának megfelelő személyisége lenne a fontos, s domináns szerepeinek előállításakor nincsen semmi értelme szembesíteni őt egykori képmásaival. Valamikori véleményét is fölösleges megidézni, mert számára mára már nincs semmiféle jelentősége sem legszemélyesebb politikai múltjának.

Lengyel portréit olvasva éppen ezért külön is izgalmas kérdés, hogy vajon találhatunk-e leírásaiban olyan elemeket, megfigyeléseket, észrevételeket, amelyek segítségével a bevezetőnkben vázolt dilemmán túlléphetnénk. Vannak-e Orbán portréinak olyan összetevői, amelyekből politikai személyiségének évtizedeken át meghatározó, netán tartós szerkezeti elemei is felépíthetők? Lehetséges-e olyan vezérelveket, motívumokat, mintákat találni, amelyek a szembetűnő és látványos változékonyság háttérében az állandóságot jelentik? Lengyel Lászlónak a kötetbeli –s időközben még másutt is megjelent – leírásai alapján ez a feltáró munka nem reménytelen vállalkozás. Csak éppen úgy kell kihámozni.

Lengyel László nagyobb terjedelmű elemzéseiben rendre megpróbálja betájolni és értelmezni Orbán Viktor legfontosabb fordulatait. A negyedszázados cikk-cakkokban az alábbi lényeges állomásokat lehet azonosítani:

- A nyolcvanas évek végén, a Fidesz formálódó éveiben *a radikális-liberális, antikommunista attitűd* volt Orbán Viktor legfontosabb karaktervonása. Ez egyszerre építkezett a szakkollégiumi-generációs ellenkultúra-hagyományaiból, valamint a nyolcvanas évek tarka ellenzékiességének sokszínű gyakorlatából.
- Az új, első parlamentben, a legfiatalabb frakció vezéralakjaként domináns vonása mindenekelőtt *a pragmatikus/szakszerű, a jogállamiságot védő hozzáállás* lett, s jórészt ennek köszönhetően vált egy-két éven belül az ország legnépszerűbb pártjának vezetőjévé.
- A '94-es kudarc sokakat meglepő fordulattal járt, mert Orbán nemcsak, hogy politikai térfelet váltott, hanem egyúttal orientációs mezőt is. *A polgári jobbközép lehetséges integrátoraként* eleinte mindez 'dupla vagy semmi'- játéknak tűnt. Dupla lett belőle. (Ellenfeleinek stratégiai hibákat hibákra halmozó politikájától kísérve.)
- 2000 után Orbán megnyilvánulásaiban fokozatosan eluralkodott *a nemzeti konzervatív retorika*. A 2002-es választási vereség után ezt megtoldotta és körbeépítette egyfajta

kényszerből lett gettólakó, ám, eredményes táboregyesítő mentalitással. („A haza nem lehet ellenzékben...”)

- 2006 után e két utóbbi időszak stílusjegyeit és értékvilágát megőrizve felvállalta és egyre eredményesebben gyakorolta a *szociálpopulista szerepkészlet* legfontosabb kellékeit is. Így kerekedett ki a kivételes, kétharmados győzelem. (Ellenfeleinek stratégiai hibákat hibákra halmozó politikájától kísérve.)
- 2010 után eleinte a legfeltűnőbb változás a kettős beszédmód minden korábbihoz képest intenzívebb használata lett. De most már a kifelé beszédben is évről évre hangsúlyosabb elemmé vált a *nemzeti populizmus újnacionalista/hangoskodó gyakorlata*. Legújabbán - 2015-ben – mindezt már kontinentális szinten is, látszólag egyre nagyobb nemzetközi sikereket arató politikai művészetként kezdte művelni.²⁰

Tegyük fel, hogy az imént számba vett hat szerepkört/attitűdöt Lengyel László különböző elemzéseiből kellő pontossággal interpretáltuk. Ám még így is *maradt legalább három olyan kérdéskör*, amelynek a tisztázása nélkül e főnti ciklusok is nehezen értelmezhetőek.

1. Változás, alkalmazkodás és állandóság

Először is, kézenfekvően adódik az a kérdés, hogy a hat szakasz minek tekinthető. Alkalmi, s többnyire a véletlenek teremtette cikk-cakkoknak, avagy inkább egyfajta logikusan értelmezhető fejlődési ívnek? A közéleti, napi politikai zsurnalizmusban mindezt egy-két mondattal szokás elintézni, mondván, hogy ezek a szüntelen változások a hatalomhoz való ragaszkodás, s azért bármi árat megfizetni nem sajnáló, elvtelen magatartás következményei. A körültekintőbb elemzői megközelítés azonban azt is kell, hogy érzékeltesse: ezek a kanyarok, olykor stratégiai változások többnyire indokoltak, s részben elkerülhetetlenek voltak. Mind a hazai, mind pedig a nemzetközi politikai tér elképzeltetlenül sokat változott az elmúlt negyedszázad során. S ha utólag e fordulatok időzítéseit elemezzük, az sem tagadható, hogy e változások szükségességének megértésében nem egy esetben éppen a Fidesz – és személy szerint Orbán Viktor – volt a legfürgébb. Az indokoltságon túl, azonban felvethető még néhány olyan szempont is, amely miatt ezt a sűrű forgolódást nem teljesen alaptalanul lengi körül a politikai kalandorság gyanúja.

²⁰ Orbán legújabb mintáinak nemzetközi hatásait, s ennek törvényszerűen várható kudarcát elemezte Lengyel László a 168 óra 215. december 10-ei számában írott munkájában: *AZ Orbán-betegség*. A nemzetközi háttér problematikájára majd a későbbiekben még mi is visszatérünk.

*Egyrészt, ezeket a nagy kanyarokat még a saját pártján belül sem előzték meg az egyéb lehetőségekkel is érdemben számot vető viták, olyan tisztázási kísérletek, amelyek lehetővé tették volna az új irányok önkéntes és belátáson alapuló követését. A változások mindig főnről, egy-két vezető látványos fordulatának kritikátlan és fegyelmezett követése révén intézményesültek. S nemcsak, hogy felülről, szűk körből kiindulva készítették elő ezeket a fordulatokat, hanem legtöbbször a legteljesebb titokban. Az elsöprő többség számára nem maradt más lehetőség, mint az új irány feltétlen kiszolgálása. Igaz, ezt többnyire meg is tették, s ez által folyamatosan megerősítették a szűk körű kiválasztottak tévedhetetlenségének saját termésű mítoszát. Másrészt, az egyes fordulatok után a korábbi elvekkkel, programokkal, irányokkal úgy tettek, mintha azokhoz soha semmi közük nem lett volna. Csak a jelen számít, a Múlt ügyis olyan lesz, amilyenné tesszük, majd... idővel . Amikor eljön ennek is az ideje. Ez a fajta, a felejtésre alapozó politika a táboron belüliektől még csak-csak kikényszeríthető, ám az igazi gond azzal a többséggel van és lesz, amely soha nem tartozott a tartósan/érzelmileg is elkötelezett egymilliós maghoz. Nekik ugyanis nem pártfeladatuk a felejtés, s legalább a minimális lojalitás kedvéért igényt tarthatnának a korábbi énjüket megtagadó magatartások elfogadható magyarázataira. (Persze, ha egy egész népről feltételezzük a kollektív amnéziára való olthatatlan hajlamot, akkor az elsőszámú politikai feladatok szintjére emelkedik az össznépi feledékenység iparszerű előállítás. Érdemes lenne pl. mindennek illusztrálására aprólékosan kielemezni, hogyan viszonyul ma Orbán és a Fidesz egésze 2010-es kormányprogramjukhoz. Már csak ezért is, mert a szavak szintjén ez a dokumentum lenne az elmúlt öt év – nagyon is vitatható - kormányzati gyakorlatának legitim forrása. *A szavak szintjén számtalanszor e programra hivatkoznak, de ha bárki is elővenné és elolvasná ezt, akkor nem kis meglepetéssel vehetné észre, hogy nemcsak a megvalósítása hibádzik, hanem éppenséggel minden fontos kérdésben az ott megvallottak ellenkezőjét teszik-folyamatosan. S ez az ordító ellentmondás láthatóan senkit nem zavar.*)*

2. Ami tartós vonásokként azonosítható

A második fontos kérdéskör, hogy melyek lehetnek azok a vonások, amelyek e látszólagos tarkaságon belül az állandóságot, a folyamatosan meglévőt, a soha ki nem iktatott vonásokat jelentik. Lengyel László sokféle portré-kísérletéből e sorok írója ez ügyben négy fontosabb jellegzetességet talál kiemelésre méltónak, első látásra mindegyik olyannak látszik, amely talán nem több személyiségjegynél.

- *A radikális/harcias Orbán Viktor úgy tűnik, hogy a Hősök terei belépő óta mit sem változott. Persze, ha szükséges, akkor képes a nyugodt, megfontolt és körültekintő, vagy akár még a „Nemzet atyja” szerepkörének előállítására is. Ám valójában az egykori utcai harcos legfeljebb beköltözött a kőpalotákba, és onnét folytatja szakadatlanul a küzdelmeit. Tessék megnézni bármely reprezentatív beszédét, bármely időszakból. Hemzsegek a katonaias, harctéri hasonlatoktól, tele vannak háborús szóképekkel; az ő világképében soha nincs és nem is lehet béke. Ebben a világban a harc, az állandó küzdelem az uralkodó motívum, örökké győzni kell, mert a nyugalom egyenlő a tehetetlenséggel. E radikális küzdelemre született karakternek legfeljebb a terepei, ellenfelei, csataterai és szövetségesei változhatnak – maga a harc örök.*
- *A harciaskodásnak természetes velejárója a szüntelen ellenség-keresés. A végeredmény felől nézve majdnem mindegy, hogy az ellenség milyen természetű. *Ha nincs ellenség, akkor énram sincs szükségééég...!* Ez lehet Orbán állandó rémképe, ezért kénytelen megállás nélkül az ellenfeleit előállítani: hol a párt belső árulói, hol a visszassompolygó kommunisták, hol az orosz-, hol pedig a brüsszeli ügynökök jelentenek a nemzetre nézve halálos veszélyt. De ha nincs más, akkor megteszi a menekültek szerencsétlen áradata is, sőt, ők az ideális ellenségek, mert semmit sem tudunk róluk, ráadásul idegenek is. S ha nincs kézzelfogható embercsoport, akkor megteszi egy eszme, egy ideológia is, legyen az a liberalizmus, a Nyugati kultúra, a globalizmus, a nemzetközi tőke, az off-shore-lovagok - mindegy, hogy ki és mi, csak a többség számára veszélyesnek látszódjon. S ha a politikus nagyon igyekszik, akkor a végveszélyt jelentő eszméhez előbb-utóbb itthon is talál megfelelő személyes megjelenítőket is. (Ez az ellenség-termelő attitűd történelmileg nézve nagyon is veszélyes járulékokkal megterhelt örökség. Ugyanis előbb-utóbb paranoiába, s a nem létező ellenségek mesterséges előállításba torkollik. Ezt a fejleményt az Orbán Viktorral tartós nászát élő Magyarország eddig még megúsza, de 2015-ben csábító lehetősége a menekültügy mellékszálaiban már rendre fel-felbukkant. S nem állíthatjuk, hogy ez a csábítás már elmúlt volna.²¹⁾*

²¹ 2015 utolsó heteiben a terror-elhárító szervezetek még a Kondor Vilmos-krimiket is zavarba hozó fantáziával igyekeztek mindenféle merénylet-kísérletek veszélyeit igazolni.

- Lengyel portréiban vissza-visszatérő elem az orbáni viselkedésben megmutatkozó *gerilla-harcmodor* fontosságának kimutatása. Portréinak egybeolvasásával az is kitűnik, hogy e gerilla-viselkedésnek az évtizedek során számos, egymástól meglehetősen különböző megnyilvánulásait tapasztalhattuk meg. E vonás lényege az a meggyőződés, hogy ha kicsi vagy, ha nálad erősebbekkel kell küzdened, s ha az ellenfeledhez képest a fegyverzeted is csekélyebb, még akkor is van győzelmi esélyed. Ehhez a leggyöngébb pontokon kell támadnod, és a lehető legváratlanabb alkalommal, mert a legfontosabb, hogy ellenfeled ne készülhessen fel időben a védekezésre, vagy a visszacsapásra. Szerezz állandóan meglepetést, ne hagyj lehetőséget arra, hogy ellenfeled a maga logikája, stratégiája alapján vegye fel veled a küzdelmet. Talán nem is kell külön jelezni azt, hogy e viselkedésnek mennyire eltérőek a következményei akkor, ha az ember egy húsz fős parlamenti ellenzéki párt vezéréként gerillaharcos, avagy hazája miniszterelnökeként, a nemzetközi együttműködési intézmények nyilvános és együttműködésre teremtett világában. A gerilla-harcmodornak éppen az a hátránya, hogy zárójelek közé teszi a többiek reakciójának, véleményének, s a lehetséges hosszabb távú következményeknek a hatásait. (Felemelő élmény lehet sikeres gerillaként hidakat robbantani egészen addig, amíg majd békeidőben nem leszünk kénytelenek hidakat építeni, netán az általunk legyőzöttek pénzén.)
- Az iménti három jellegzetesség egybegondolása szükségképpen vezet el ahhoz, amit Orbán Viktor magatartása tulajdonképpen állandóan sugárzott: *korlátokkal szembeni olthatatlan ellenszenvéhez*. Legyenek ezek akár belső, akár külső, akár nemzetközi, akár gazdasági, akár alkotmányos jellegűek. Nagy elődeihez képest, ő is azt érzi, mint Nagy Sándor a gordiuszi csomó kapcsán: szeretné tüstént kettévágni. Nem megoldani, nem kibogozni, hanem azonnal kettévágni. Orbánnak az akarat iránti mágikus áhítata beszédeiben néha egészen lírai mélységű hitvallásokig is elvezet. A határok iránti határtalan ellenszenvé pedig addig tart, amíg a határokat nem ő teremti meg - mások számára. A korlátokhoz fűződő zsigeri ellenszenvének legkártékonyabb következményeit a jogrendhez való viszonyában látjuk kibontakozni. Nagy kérdés, s talán még további tisztázásokat igénylő kutatási problematika, hogy a bemutatott, négy attitűdinális vonás vajon Orbán Viktor személyiségéhez köthető problémakör (következésképpen privát élete korábbi időszakából adódó frusztrációk állandó feloldásának a következménye), avagy ennél jóval tágabb körökben értelmezendő jelenséggel van dolgunk. E sorok írója úgy véli, hogy az utóbbi kérdésfeltevést kell

követnünk, s mind Lengyel Lászlónak, mind Csepeli Györgynek igaza lehet akkor, amikor az orbáni magatartás problematikus vonásait visszavezetik a huszadi században oly' kalandos sorsot bejárt 'Carl Schmitt-i' örökség jelenkori továbbélésére.²² Schmitt megkülönböztette a modern diktatúrák kétféle típusát, az Ókorból is jól ismert „megbízásos”- fajtát a modern idők 'szuverén' diktátorától. Az utóbbi megjelenése nem feltétlenül ellentétes a demokratikus berendezkedéssel, éppenséggel e demokráciák működési zavarainak korrekciójaként szokott előkerülni. A szuverén diktátor lényegében a korábbi abszolút monarchia utóda, örököse, neki is az a feladata, hogy a fenyegető Káosszal szemben megteremtse és fenntartsa a Rendet, s e teremtés során időnként kénytelen a korábbi rend valamennyi attribútumát felfüggeszteni, elpusztítani azért, hogy újakkal, jobbakkal, hatékonyabb megoldásokkal helyettesítse azokat. A 'szuverén diktátor' gyakorlatában egyáltalán nem zavarják azok a vonások, amelyeket az imént, mint Orbán Viktor negyedszázados pályáját folyamatosan végigkísérő elemeket írtunk le. Sőt... abba éppenséggel nagyon is beleillenek. Először is, a nélküle fennálló Rendről kell elhítenie, hogy az voltaképpen: Káosz. (S ha visszaemlékezünk, akkor 2002 után, ellenzéki léte hosszú – számára igen keserves – nyolc évében ezt a feladatot maradéktalanul meg is oldotta.)

A szuverén diktátor kénytelen állandósítani a kivételes hatalmat, mert csak így teremthet Új Rendet, s ebbéli – forradalmi... - tevékenységében egyetlen, de állandó legitimációs bázisa a Nép. A népet pedig ő – ki más..? – ismeri a legjobban. Nem folytatnánk tovább a schmitt-i gondolatokat, talán ennyi is elegendő annak illusztrálására, hogy a hazánkban az Orbán Viktor által megtestesített/megjelenített magatartásmodellnek, világképnek, politikusi mintának az újkori politikai/hatalmi rend világában meglehetősen mély szerkezeti alapjai vannak. Legfeljebb azt a különbségtételt érdemes megtennünk, de ezt igazán élesen kell tenni, hogy a korszellem megteremtette a **lehetőséget** ilyen típusú politikai karakter megjelenéséhez és akár győztes pozícióba jutásához is. Ennyiben tekinthetjük mindezt az elmúlt évtized széleskörű válságjelenségei egyik nehezen elkerülhető következményének is. Ezen a ponton szükséges legalább egy rövid bekezdés erejéig arra is emlékeztetnünk, hogy a

²² Orbán gondolkodásmódjának a Carl Schmitt- féle elméletekkel való szellemi rokonságát egyidejűleg két olyan írás is behatóan elemezte, amely egyelőre még csak kéziratos formában olvasható. *Lengyel László: Orbán világképe. / 2015/, illetve, Csepeli György: Zsarnokság és diktatúra /2015/*

szuverén diktátorság irányába tett fordulat nagyon is beleillik mindazon nemzetközi trendek alakulásába, amelynek lényegében 2001 szeptembere óta tanúi lehetünk. Voltaképpen másfél évtizede zajlik az a nemzetközi útkeresés, amelynek egyik markáns velejárója nemcsak a nemzetállami bezárkózások fölerősödése, hanem egyúttal a vezértípusú demokraták aranykorának eljövetele is. Még akkor is, ha rendre az derül ki, hogy a korszak ebbéli máza hamis aranyból készül. Orbán eleddig gagyiban nehezen megverhető árusnak tűnik, bár az is látható, hogy tapasztalt vevőket eddig egyszer sem tudott igazán átverni.

A nemzetközi kitekintésre való utalásból azonban egyáltalán nem következik, hogy az elmúlt évek válságaira kizárólag csak azt az egyetlen választ lehetett volna adni, amelyet Orbán legújabb kori vezetői gyakorlata megjelenít. Pontosabb, ha úgy fogalmazunk, hogy a hazai versenytársak hiánya, a Fidesznek a követhetlenségig flexibilis változási hajlandósága, valamint a magyar társadalom sokoldalú csalódásai együtt teremtettek Orbán számára olyan kivételes történelmi szituációt, amelyben ezzel az ezer sebből vérző, és meglehetősen átlátszóan önellentmondásos szerepkészlettel is el tudta hitetni a maga pótolhatatlan és válságmegoldásra, az Új Rend megteremtésre való kivételesen alkalmas mivoltát.

3. További portréelemek

Harmadszor, az elemzői megközelítés számára értelemszerűen vetődik föl annak firtatása, hogy az említett elemek mellett érdemes-e még egyéb lényeges jegyek után kutakodni. E sorok írója úgy véli, hogy igen, s a Lengyel-féle portrékból kirajzolódó mozaikdarabok mellé javasol még felvenni egyéb olyan, általunk igen fontosnak gondolt momentumokat, amelyekkel a portrékból kivehető képek sokszínűsége még teljesebbé tehető. A továbbiakban megpróbálunk körvonalazni **három olyan** fontos összefüggést, amelyet a mai orbáni attitűd/világkép/hozzaállás megértésekor úgyszintén kitüntetett jelentőségűnek tartunk. Ezekkel főként Orbán mentalitását, társadalomról vallott elképzeléseinek gyökereit próbáljuk meg pontosabban megvilágítani.

- *Átstilizált vidékiség.* Ezerszer fölemlgetett, unalomig ismételt tény, hogy a Fidesz meghatározó első vonalának vezető alakjai valamennyien vidékiek, és többnyire hosszú évekig Pesten lakó kollégisták voltak. Legtöbbször elhangzik a kötelező kritika a felkapaszkodottak keszon-betegségéről, a messziről/alulról jöttek, beérkezettek telhetetlenségéről, a brancsbéliek maffiaszerű összetartásáról stb. Úgy vélem, hogy mindezen magyarázatok a fontosabb vonások elvesztésének az útját

jelentik.. Nem egyszerűen a budapesti túlsúly jól ismert jelenségéről van szó, hanem mindenekelőtt arról, hogy a tartósan Pesten élő naponta ezerszer szembesül azzal az aszimmetriával, ami az ő szűkebb, privát szubkulturális, gazdasági, területi, szokásbeli stb. világának a negligálását jelenti. S ezt ösztönösen is – amúgy, többnyire indokoltan – igazságtalannak érzi. Ám merőben más a helyzet, ha ezt az igazságtalanságot, aszimmetriát csoportosan, naponta, együtt megvitatva élik meg. Ekkor a csoportélményből egyfajta dac, szemrehányás, korrekciós igény és küldetéstudat is ki tud alakulni, s az igazságkeresés meghatározó csoportélménnyé válik. A Fideszesek 1990-es parlamentbe kerülése mindezeket nagypolitikai élménykészletté alakította át, s még inkább személyes meggyőződésükké vált a Budapest-központú politikai szemlélet korlátozott érvényessége. Nem véletlen, hogy első kormányzási periódusuk során még rá is játszottak a Budapest-ellenességre, mivel nagyon is jól tudták, hogy a vidékszerte rejtetten meglévő ellenszenvnek inkább a nyertesei lesznek, mintsem a vesztesei. Orbán Viktor hosszúra nyúlt ellenzéki éveiben pedig még inkább rákapott a fővárossal szemben az elnyomott vidéket kizárólagosan képviselő népvész szerepére. *(Csak közbevetőleg jegyeznénk meg Valuch Tibor frissen megjelent Magyarország-összegzőjéből: hiába nőtt meg 1980-hoz képest háromszorosára a városok száma a várossá nyilvánítások révén, a falusi lakosság aránya hazánkban ma is ugyanúgy 37%, mint harmincöt évvel ezelőtt... Szóval, az sem olyannyira biztos, hogy Orbán rossz helyen kereskedett akkor, amikor ezt a fajta falusiasságot politikai kártya-nyerőlapként vélte kijátszhatónak.²³)* A főváros-ellenességre, s abból féligazságokra építő, ám meglehetősen hatékony politikai törekvéseknek 1919 óta csaknem százéves kultúrtörténete van hazánkban. Orbán 'újdomsága' e tekintetben abban áll, hogy több évtizedes szunnyadás után képes volt *ezt a politikai előítéletet összekötni a rendszerváltás utáni, újabb típusú kudarcok kézzelfogható jeleivel.* Ez a fajta, archaizáló vidékiség idővel szervesen össze tudott kapcsolódni egy másik olyan momentummal, amelynek a mindennapi magyar politikai kultúrában úgyszintén évszázadosak a hagyományai.

- *Sérelmi politika és pesszimista világnézet.* Orbán és tanácsadói nagyon is tisztában vannak azzal, hogy a mai magyar társadalom elsöprő többségének újkori történelmi emlékei tele vannak a családi szinten elszenvedett kifosztások, jogtalanságok, ki- és

²³ Valuch Tibor: A jelenkori magyar társadalom. Osiris, 2015. 62.és 63.oldalakon.

betelepítések, csoportszintű vereségek/veszteségek soha eléggé ki nem mondott és soha eléggé nem kompenzált lenyomataival. A házi magántörténelmi kudarckokat rendkívül könnyen lehet a huszadik század feldolgozhatatlan történelmi kudarcaival összekapcsolni ott, ahol e században legalább ötször változtak meg az ország határai, s mintegy hétszer volt olyan rendszerváltás, amelynek elsődlegesen külső okok voltak a kiváltói. Ezért a mai Magyarországon roppant könnyen lehet milliókkal elhitetni bármiféle külföldi erőről, igényről, hatásról azt, hogy azok nemzetünk elemi érdekei elleni törekvések megjelenítői. Innét kezdve pedig már csak egy könnyed lépés olyan külpolitikát meghonosítani, amelyről azt hirdetik: meg kell a hazát védeni ettől és ettől, ezért kell a nemzetnek egy emberként összefognia. S ha a pesszimista és kudarc-könyvelő rejtett hazai közvélemény mindehhez még hivatalos segítséget is kap, akkor nagyon könnyedén tudja magát túltenni mindazokon az élményeken, amelyeket az elmúlt évtizedekben pozitív kalandokként, irigyelt magyarokként szerezhetett meg. E jelenséget ehelyütt nincs módunk mélyebben elemezni, csupán annyit tennénk hozzá, hogy minden modern nemzet kollektív emlékezete, politikai kultúrája a kudarckok és sikerek furcsa, nehezen kibogozható egyvelege, *ám a mindenkori politikai osztály felelősségi körének különösen kitüntetett területe az, hogy e vegyes örökségből mikor milyen vonatkozásokat tart fel- és megerősítendőnek képviselni valónak.* Orbán esetében ez nem kérdés, ő már csaknem egy évtizede eldönthette azt, hogy ezzel a falusias, falvédő-illusztrációszerűen egyszerű, fekete/fehér történelem- és magyarságképpel kíván nemzetpolitikát folytatni. Meg nemzetközit is. Ennyiben Lengyel Lászlónak feltétlenül igazat kell adnunk, amikor azt írja: Orbán Viktor egyik legfontosabb törekvése, hogy a tömegérzelmeket feltétlenül és kizárólagosan uralhassa. Csak az a kérdés - és igen nagy kérdés -, hogy miféle tömegérzelmeket, milyen célok érdekében kíván uralni és mozgásba hozni.

- *A saját erőből való sikerépítés mítosza.* Több mint érdekes az a háttér, amely a legtöbb Fideszes vezető családi életének mikro-történelmi és szociológiai tapasztalati mezőjét adja. Dominánsan olyan családokról van szó, amelyek életében az 1963-as konszolidációtól elkezdődő lassú, de folyamatos társadalmi felemelkedés mindennapi élményei legalább másfél évtizeden át meghatározóak voltak. S mindez törvényszerűen járt együtt mindama családi önképeknek és rejtett szocializációs üzeneteknek a súlykolásával, miszerint az életben a legfontosabb feladat a magatok boldogulásán iparkodni. (Csak zárójelek között jegyeznénk meg, hogy ez a relatíve sikeres családtörténet az adott korban a társadalom többségére volt jellemző, ugyanakkor ez a

pozitív élménykészlet a későbbiekben minden törés nélkül lett összeegyeztethető a rendszerváltáskor frissen megszült antikommunista panelek hangoztatásával. *Ami sikeres volt, az a család teljesítménye volt, amit elmulasztottunk/elvesztettünk, azt meg a 'rendszer' tette velünk...*). Mindezekhez a nyolcvanas években elemi erővel társult az a már futólag megemléített tapasztalat, amit a pesti egyetemre-kerülés, majd annak sikeres elvégzése jelentett. (Három évtized távlatából szinte lehetetlen megidézni azt a lokális presztízst, amit bármely magyar kisvárosban az a tény jelenthetett, hogy az odavalósi gyerek Pesten /!/ végzett egyetemet.) Mióta Orbán Viktor a magyar közéletben jelen van, azóta minden egyes megnyilvánulásával töretlenül képviseli az egyre kevésbé rejtett üzenetet: Tessék, nézzétek! Mi mindenre vittem, s ezt mind-mind magamnak, meg a pártomnak köszönhetem. Igaz, a párt meg nekem köszönheti a létét, és a sikereit is.... Csináljátok utánam, senkit sem akadályoznak meg abban, hogy bejárhassa a hozzám hasonló utat. Ilyen minta mellett nem szorul bővebb magyarázatra, hogy az elesettek, a védtelenek, a gyengék létezése, problémái miért csak oly szűken férnek bele ebbe a világképbe. (Velük, pontosabban a létszámukkal legfeljebb a statisztikai hivatalnak van teendője – harcoljanak ők az érintettek csökkenéséért.)

S egy nagyobb ugrással: hallhattuk Orbán Viktortól a kongresszusi mérleget: Közép-Európa és az utódállamok legsikeresebb politikai pártját ŐK teremtették meg. Harminc év alatt mindent elértek, övék valamennyi fontos közjogi tisztség, a legtöbb választási győzelem, messze földön nincs náluk sikeresebb politikai erő. S ha most egybekapcsoljuk az imént sebtében vázolt ív pilléreit: *családi sikerek/személyes pályakezdő sikerek/nemzetépítő sikerek – együtt, egyetlen generáció életében... töretlenül*, akkor érthetővé válik, hogy a Fideszen belül miért övezi oly' nagy kultusz a gyors, személyes teljesítményen alapuló sikereket. S még érthetőbb, ha mindehhez hozzátesszük azt a fajta szolidaritás-tőkét, amit részben a szakkollégiumi évek, részben pedig a Fidesz első néhány évében a politikai túlélésért vívott harc csoportélményei halmoztak fel az érintettekben. Jórészt ez az a fajta politikai összetartó erő, amit az ellenfeleik kívülről nézve gyakran maffiózó kultúrának tartanak, s nem is értik, hogy a címzettek miért is nem szégyenkeznek miatta. Nem is érthetik, mert belül megélve ez éppenséggel a szerves odatartozás egyik legfontosabb záloga.

Ez utóbbi három mozzanatnak (vidékiség/sérelmi politika/személyes sikeresség) van egy olyan közös vonása, amelyre érdemes külön is rávilágítani. *Mindegyikük esetében a féligazságokkal való operálás, azokkal való visszaélés az éltető elem.* Mindhárom mozzanatnak lehetséges lenne még jó néhány eltérő értelmezése, ám

valamennyi alkalommal az aktuálpolitikai/napi hatalmi értelmezés lesz/lett az egyetlen, s többnyire kétségbeejtően leegyszerűsítő használata. Meglehet, éppen ez a leegyszerűsítés a folyamatos sikeresség titka. A féligazságokra építő politikai gyakorlatból azonban soha nem szokott kikerekedni teljesebb körű igazság, s ez az orbáni politikusi karakterben rejlő legnagyobb kockázati tényező.

Elemzésünk végére érve nem marad más, mint konstatálni, hogy ha az ember megpróbál Orbán Viktor világképével, személyiségével, sikereivel, hazugságaival és ellentmondásaival alaposabban számot vetni, akkor némi meglepetéssel kell észrevennie, hogy mindennek a körültekintő megírásához tulajdonképpen az egész elmúlt negyedszázad változásainak csomópontjait kell áttekinteni. Ráadásul az sem biztos, hogy ezek után megbízható sejtelmé lehet a lehetséges végeredmény felől. Szűk három évtizeden belül legalább hat, stratégiai jelentőségű fordulatának lehettünk tanúi. Eddig... Főhősünk az idén múlt 52 éves, kora a politikai életben legfeljebb a pályáiv közepét jelenti. Ki tudja, hány fordulatának leszünk /lehetünk.../ még kényszerű elszenvedői? Senki nem szokta elvitatni főhősünk kivételes adottságait, páratlan politikai tehetségét. Tartós hatalmi tényezővé (rendszerre...) válása nyomán azonban az igazi kérdés az, hogy ezt a tehetséget mire használja. Az írásunkban felvázolt problematikus vonások alapján annak is komoly esélyt adhatunk, hogy az újkori magyar történelem megint kitermelte azt a különösen fajsúlyos alakját, aki az igazán jelentékeny sorsfordulók során, valóságos és korszakos vízvonalaktól idején megint képtelen lesz a jó és a rossz oldal között választani. /Hogyan is tudhatná, amikor mindezt belül sem képes megoldani.../

Lengyel László is annyit tehetett, hogy folyamatosan figyelte, elemezte az eddigi orbáni pályát. És megírta, ahányszor csak értelmét látta ennek. S akik olvassák, azok megpróbálnak tanulni belőle, hátha kevésbé lesznek kiszolgáltatva a jövőnk kellemetlen meglepetéseinek...

Kéri László, 2015 decemberében.

Ez az írás a Mozgó világ 2016/2-es számában jelent meg végül.